

Allmänna valen 1970

**Del 3. Riksdagsvalet.
Specialundersökningar**

**SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK
STATISTISKA CENTRALBYRÅN
STOCKHOLM 1973**



INLEDNING TILL

VALSTATISTIKEN 1872-2001

Bidrag till Sveriges officiella statistik. R. Valstatistik. – Stockholm, 1873-1911. - Täckningsår: 1872-1910. Innehåll: Statistiska centralbyråns underdåniga berättelser rörande Riksdagsmannavalen, Riksdagens andra kammare, Landstingsvalen och Kommunala rösträtten.

Efterföljare:

Riksdagsmannavalen / Kungl. Statistiska centralbyrån. – Stockholm , 1912-1970. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1909/11-1965/1968.

Efterföljare: Allmänna valen. Del 1, Riksdagsvalet. – Stockholm, 1971-1995. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1970-1994

Efterföljare: Allmänna valen. Del 1, Riksdagen. – (Sveriges officiella statistik). – Stockholm, 1999-. – Täckningsår: 1998-

Kommunala valen / Kungl. Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1920-1967. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1919-1966.

Efterföljare: Allmänna valen. Del 2, Kommunala valen. – Stockholm, 1972-1995. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1970-1994

Efterföljare: Allmänna valen. Del 3, Kommunalfullmäktige. – Stockholm, 1999-. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1998-

Landstingsmannavalen / Kungl. Statistiska centralbyrån. – Stockholm , 1913-1919. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1912-1918.

Efterföljare: Kommunala valen. – Stockholm, 1920-1967. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1920-1966

Efterföljare: Allmänna valen. Del 2, Kommunala valen. – Stockholm, 1972-1995. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1972-1995

Efterföljare: Allmänna valen. Del 2, Landsfullmäktige. – Stockholm, 1999-. – (Sveriges officiella statistik). – Täckningsår: 1998-

Översiktspublikation:

Historisk statistik för Sverige. Statistiska översiktstabeller : utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950. – Stockholm : Statistiska centralbyrån, 1960.
S. 267-272: Allmänna val (Tab. 274-280)

Allmänna valen 1970. Del 3, Riksdagsvalet. Specialundersökningar = General elections 1970. Vol 3, General election to the Riksdag to 1970. Special surveys
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:se:scb-valen-a-197003

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

Allmänna valen 1970

**Del 3. Riksdagsvalet.
Specialundersökningar**



STATISTISKA CENTRALBYRÅN · STOCKHOLM

OFFICIAL STATISTICS
OF SWEDEN

General elections 1970

Vol 3. The election to the Riksdag in 1970.
Special Surveys

Published by the
National Central Bureau
of Statistics,
S-102 50 Stockholm 27

ISBN 91-38-01515-3

Printed in Sweden
Berlingska Boktryckeriet
Lund 1973

Form för hänvisning. Allmänna valen 1970. Del 3 (SOS). Statistiska centralbyrån, Stockholm 1973.

(Vid hänvisning till avsnitt 4 i denna publikation rekommenderas form för hänvisning på sid. 48).

Redogörelser för tidigare riksdagsval har utgivits i serien Sveriges officiella statistik: Allmänna val.

Suggested citation. General elections 1970. Vol 3 (SOS). National Central Bureau of Statistics, Stockholm 1973.

(When quoting part 4 in this publication the suggested citation on page 48 is recommended).

Förord

Preface

Statistiska centralbyrån framlägger härmed den tredje delen av redogörelsen för allmänna valen 1970. Den omfattar översikter av riksdagens sammansättning, valdeltagandet bland röstberättigade utlandssvenskar samt två specialundersökningar.

Den ena specialundersökningen behandlar valdeltagandet vid riksdagsvalet i olika befolkningsgrupper. Den andra, som utarbetats av t f professor Bo Särilvik under medverkan av en forskargrupp vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution, redogör för väljarbeteendet vid valen 1964, 1968 och 1970.

Byrådirektör Rolf Dahlström, aktuarie Lars Persson och assistent Birgitta Norman står för den del av arbetet med föreliggande rapport, som utförts vid statistiska centralbyrån.

Stockholm i februari 1973

INGVAR OHLSSON

Bertil Olsson

Innehåll

Contents

6	Sammanfattning på engelska	Summary
7	Svensk-engelsk ordlista	List of terms
9	Inledning	Introduction
10	1. Riksdagsvalet 1970	1. The 1970 Riksdag election
26	2. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar 1970	2. Persons entitled to vote and Swedish voters abroad 1970
32	3. Valdeltagandeundersökningen vid riksdagsvalet 1970	3. Survey of participation in the 1970 Riksdag election
47	4. Valet 1970. Intervjuundersökning. (Se innehållsförteckning i anslutning till avsnittet sid 49)	4. The 1970 election. Interview sample survey (See contents p 49)
	Tabeller	Tables
10	1. Riksdagsvalet 1970	1. The 1970 Riksdag election
11	1.1 Röstberättigade i valkretsarna i riksdagsvalet 1970 (för val till Riksdagen 1971) samt beräkning av antalet fasta mandat i varje valkrets för treårsperioden 1971—1973	1.1 Entitled to vote in the 1970 Riksdag election and estimate of the number of seats in each constituency during the 1971—1973 period
12	1.2 Ogiltigförklaring av valkuvert och valsedlar vid Allmänna valen 1970	1.2 Invalid voting papers in the 1970 elections
13	1.3 Valda vid Riksdagsvalet 1970 valkretsvis efter partier. Antal utjämningsmandat	1.3 Members elected in the 1970 Riksdag election by constituency and party. Number of adjustment seats
14	1.4 Nya röstsammanräkningar till riksdagen (1971—1972)	1.4 Re-counting of votes for the Riksdag (1971—1972)
15	1.5 Riksdagens sammansättning åren 1929—1971	1.5 The composition of the Riksdag, 1929—1971
16	1.6 Riksdagens sammansättning vid början av 1971 års riksdags vårsession	1.6 The composition of the Riksdag at the beginning of the 1971 spring session
17	1.7 Medelåldern bland riksdagsmännen vid början av vissa riksdagars vårsessioner	1.7 Average age of members of the Riksdag at the beginning of certain spring sessions
18	1.8 Förteckning över riksdagens ledamöter ibörjan av 1971	1.8 List of members of the Riksdag at the beginning of 1971
26	2. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar 1970	2. Persons entitled to vote and Swedish voters abroad 1970
27	2.1 Riksdagsvalet 1970 valkretsvis. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar efter kön	2.1 1970 Riksdag election by constituency. Electorate and Swedish voters abroad by sex
27	2.2 Riksdagsvalet 1970. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar efter kön och ålder	2.2 1970 Riksdag election. Electorate and Swedish voters abroad by sex and age

28	2.3 Riksdagsvalet 1970. De i särskild röstlängd upptagna (utlandssvenskar). Fördelning efter valkrets och bosättningsland	2.3 Swedes abroad at the 1970 Riksdag election. By constituency and country of residence
32	3. Valdeltagandeundersökningen vid riksdagsvalet 1970	3. Survey of participation in the 1970 Riksdag election
34	3.1 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter kön och ålder	3.1 1970 Riksdag election. Voters by sex and age
35	3.2 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter civilstånd och ålder	3.2 1970 Riksdag election. Voters by marital status and age
36	3.3 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och ålder	3.3 1970 Riksdag election. Voters by employment status and age
37	3.4 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och civilstånd	3.4 1970 Riksdag election. Voters by employment status and marital status
38	3.5 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter näringsgren och yrkesställning	3.5 1970 Riksdag election. Voters by economic sector and occupational status
39	3.6 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter näringsgren och ålder	3.6 1970 Riksdag election. Voters by economic sector and age
40	3.7 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter yrke	3.7 1970 Riksdag election. Voters by occupation
44	3.8 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter inkomst och ålder	3.8 1970 Riksdag election. Voters by income and age
47	4. Valet 1970. Intervjuundersökning (Se tabellförteckning sid 50)	4. The 1970 election. Interview sample survey. (See list of tables p. 50)

Summary

In 1971 a unicameral system was introduced for the Riksdag, the one Chamber having 350 members. A political party can be represented in the Riksdag if it has obtained 4 % or more of the total votes cast or 12 % of the votes in one or several constituencies. There are 28 constituencies.

Those entitled to vote are all Swedish citizens aged 19 or over, the year before the election year, who are not under any legal disability and whose names are entered on the electoral register. Swedes

abroad are permitted to vote on application. The first chapter in this report is concerned with the number of persons entitled to vote and various aspects of the composition of the Riksdag. The second chapter relates to the Swedes abroad and their participation in the election.

To obtain a picture of participation in the election by various population groups, a study was made of a sample that had been used in a labour force survey in the autumn of 1970. This survey provided information on occupation, employment status etc. The names of the persons included in the sample were sent to the respective County Administration which were asked to check to see whether these had or had not voted. The persons in the sample who could not be discovered, was almost entirely due to the non-response in the labour force survey. 15 888 persons remained about whom data could be obtained.

The last chapter is an exhaustive study

of voting behaviour in certain Riksdag elections. An analysis is made to find out changes in voting behaviour from one election to another. The study is a result of co-operation between the National Central Bureau of Statistics and the department of Political Science at the University of Gothenburg. The report is written by Professor Bo Särilvik. The chapter starts with a more detailed summary in English.

In the tables below the parties have been given the following denominations:

- M = Moderata Samlingspartiet (the Moderates)
- C = Centerpartiet (the Centre Party)
- F = Folkpartiet (the Liberals)
- S = Arbetarepartiet-Socialdemokraterna (the Social Democrats)
- VPK = Vänsterpartiet Kommunisterna (the Communists)

List of terms

Absoluta tal	Absolute numbers	Giltig	Valid
Administrativt arbete	Administrative work	Gruv- och stenbrottsarbete	Mining and quarrying
Andel	Proportion	Handel	Commerce
Andra kammaren	The second chamber	Hela	Whole
Anställd	Employee	Hela antalet	The whole number
Antal	Number	I arbetskraften	In the labour force
Arbetar i eget hushåll	Keeping house	Industri	Manufacturing
Arbetslös	Unemployed	Inkomst	Income
Arbetsförmögen	Unable to work	Innehåll	Contents
Arbetarepartiet-	The Social Democrats	Innerkuvert	Inner envelope
Socialdemokraterna (S)	(The Labour Party)	Inom	In (within)
Avgiven	Cast	Jordbruk	Agriculture
Avgången	Retired, resigned	Jämförelse	Comparison
Beräkning	Calculation	Kameralt kontorstekniskt arbete	Clerical work in accounts departement Accounting
Beskickning	Embassy	Kammare	Chamber
Bostadsort	Place of residence	Kommun	Municipal distrikt
Bosättningsland	Country of residence	Kommersiellt arbete	Commercial work
Början	Beginning	Kvinna, kvinnor	Woman, women
Centerpartiet (C)	The Centre Party	Kön	Sex
Civilstånd	Marital status	Ledamot	Member
Datum	Date	Län	County
Därav	Of which	Man, män	Man, men
Ej	Not	Mandat	Seat
Ej gifta	Non-married	Medelålder	Average age
Ej röstande	Non-voter	Medhjälpare familjemedlem	Unpaid family worker
Erhållen	Obtained	Militärt arbete	In the Services
Fartyg	Ship	Mittenpartierna (Mp)	The Central Parties
Folkmängd	Population	Moderata Samlingspartiet (M)	The Conservatives (changed name in 1969 from "Höger- partiet" to "Moderata Samlingspartiet")
Folkpartiet (F)	The Liberals	Namn	Name
Företagare	Employer	Nyvald	Newly elected
Församling	Parish	Näringsgren	Economic sector
Första kammaren	The first chamber	Näringskaraktär	Economic structure
Förteckning	List	Offentlig förvaltning	Public administration
Förut bevisade riksdagar	Earlier sessions	Ogiltig	Not valid, invalid
Gifta	Married	Olika	Different
		Omvald	Re-elected
		Orsak	Reason
		Parti	Party

Partibeteckning	Party denomination	Tätortsgrad	Degree of urbanity
Poströst	Postal vote	Tätortsbefolkning	Urban population
Procentuell fördelning	Percentage distribution		
Proportionalitet	Proportionality	Uppgift	Information
		Utan	Without
Relativa tal	Relative numbers	Utvärderingsmandat	Adjustment seats (to achieve complete proportional representation)
Riket	The country		
Riksdag	Riksdag, Parliament	Utländssvensk	Swede abroad
Riksdagsman	Member of the Riksdag	Utom	Out of
Riksdagsval	Election to the Riksdag	Utomlands, utom riket	Abroad
Röst	Vote		
Röstande	Voter	Val	Election
Röstberättigad	Entitled to vote	Vald	Elected
Röstsammanräkning	Counting of votes	Valdistrikt	Electoral district
		Valkrets	Constituency
Sammansättning	Composition	Vallokal	Polling-station
Samtliga	Total	Valman	Elector
Senaste	Latest	Valsedel	Voting paper
Servicearbete	Engaged in service trades	Vårsession	Spring session
Skogsbruk	Forestry	Vänsterpartiet —	The Communists
Stad	Town	Kommunisterna (VpK)	
Studerande	Students		
Summa	Total	Yrke	Occupation
Sysselsatt	In employment	Yrkesställning	Occupational status
		Ytterkuvert	Outer envelope
Tekniskt, naturvetenskapligt arbete	Technical and/or scientific work	Ålder	Age
Tillhöra	Belong to	År	Year
Tillverkningsarbete	Manufacturing	Återstod	Remainder
Titel	Title		
Transport och kommunikationsarbete	Transport and communications	Övriga (Ö)	Others

Inledning

Introduction

Föreliggande del av Allmänna valen 1970 är indelad i fyra avsnitt. Det första avsnittet behandlar olika aspekter på riksdagsvalet. Avsnitt två visar valdeltagandet i riksdagsvalet bland röstberättigade utlandssvenskar. De tredje och fjärde avsnitten är två regelbundet återkommande specialundersökningar. För urvalspersonerna i arbetskraftsundersökningen i september 1970 inhämtades uppgift om valdeltagande. Avsnitt tre redovisar skattat valdeltagande i olika befolkningsgrupper. Sedan andra-kammarvalet 1964 har ett urval av valmanskåren studerats med avseende på individuellt partival, attityder i politiska frågor m m. Observationerna i anslutning till allmänna valen 1970 utgör sista steget i denna panelundersökning, som redovisas i avsnitt fyra. Undersökningen är resultatet av ett samarbete mellan statistiska centralbyrån och en forskningsgrupp under ledning av t f professor Bo Särllvik vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Professor Särllvik har författat rapporten.

Varje avsnitt i denna publikation föregås av en inledande text där källor, felkällor och typ av bearbetning redovisas.

1. Riksdagsvalet 1970

The 1970 Riksdag election

SOS Allmänna valen Del 1. Riksdagsvalet den 20 september 1970, innehåller tabeller som främst återger de i riksdagsvalet avgivna giltiga rösternas fördelning mellan partierna på olika regionala nivåer. Det första avsnittet i föreliggande rapport — SOS Allmänna valen 1970, Del 3 — avser att ge ytterligare belysning av 1970 års riksdagsval. I första hand redovisas den på riksdagsvalet baserade mandatfördelningen samt ges några uppgifter om de valda riksdagsmännen. En tabell ger en historisk överblick av partiernas representation i riksdagen. I övrigt behandlas de röster som förklarats ogiltiga i riksdagsvalet samt perioden 1971 t o m 1972 avgångna riksdagsmän och deras ersättare.

Vid riksdagsvalet 1970 valdes för första gången ledamöter till den nya enkammarriksdagen. Röstberättigade var svenska medborgare som uppnått nitton års ålder kalenderåret innan valåret och som stod upptagna i allmän eller särskild röstlängd samt ej var omyndigförklarade. Enkammarriksdagen består av 350 ledamöter. Valsystemet syftar till att fördela mandaten proportionellt mot partiernas andelar av de giltiga valsedlarna i hela riket. 310 av mandaten är fasta mandat och 40 är utjämningsmandat. Valsystemet innehåller dessutom spärregler mot småpartier. För att ett parti skall komma i fråga vid fördelningen av mandaten måste det minst ha erövrat fyra procent av de giltiga valsedlarna i hela riket. Har partiet inte lyckats med detta kan det även bli representerat i riksdagen om det erhållit minst tolv procent av de giltiga valsedlarna i någon valkrets. I detta fall är partiet med vid fördelningen av valkretsens fasta mandat.

Valbar till ledamot av riksdagen är sedan 1970 den person som fyllt 20 år innan valtillfället och står upptagen i röstlängd. Har någon blivit vald till riksdagsman och sedan avsagt sig uppdraget eller av annat skäl avgått före mandatperiodens slut, skall ny röstsammanräkning verkställas inom det parti den avgångne representerar.

Tabellerna i detta avsnitt har framställts manuellt på grundval av länsstyrelsernas sammanräkningsprotokoll samt efter riksdagskatalogen.

Tabell 1.1 Röstberättigade i valkretsarna i riksdagsvalet 1970 (för val till Riksdagen 1971) samt beräkning av antalet fasta mandat i varje valkrets för treårsperioden 1971—1973

Entitled to vote in the 1970 Riksdag election and estimate of the number of seats in each constituency during the 1971—1973 period

Valkrets	Röstberättigade	Antal fasta mandat enl RO § 16	Överskott av röstberättigade	Antal fasta mandat enl RO § 16	Summa fasta mandat
Stockholms stads	569 357	31	4 971	—	31
Stockholms läns	442 293	24	5 349	—	24
Uppsala läns	149 949	8	4 301	—	8
Södermanlands läns	166 950	9	3 093	—	9
Östergötlands läns	269 604	14	14 720	1	15
Jönköpings läns	212 780	11	12 514	1	12
Kronobergs läns	116 696	6	7 460	—	6
Kalmar läns	173 415	9	9 561	1	10
Gotlands läns	38 027	2	1 615	—	2
Blekinge läns	108 175	5	17 145	1	6
Kristianstads län	189 341	10	7 281	—	10
Fyrstadskretsen	323 064	17	13 562	1	18
Malmöhus läns	181 019	9	17 165	1	10
Hallands läns	133 626	7	6 184	—	7
Göteborgs stads	316 882	17	7 380	—	17
Göteborgs och Bohus läns	177 036	9	13 182	1	10
Älvsborgs läns norra	154 057	8	8 409	1	9
Älvsborgs läns södra	122 906	6	13 670	1	7
Skaraborgs läns	181 943	9	18 089	1	10
Värmlands läns	206 907	11	6 641	—	11
Örebro läns	197 022	10	14 962	1	11
Västmanlands läns	169 333	9	5 479	—	9
Kopparbergs läns	199 039	10	16 979	1	11
Gävleborgs läns	212 369	11	12 103	1	12
Västernorrlands läns	199 475	10	17 415	1	11
Jämtlands läns	92 597	5	1 567	—	5
Västerbottens läns	166 060	9	2 206	—	9
Norrbottnens läns	174 161	9	10 307	1	10
Hela riket	5 644 083	295	273 310	15	310

$$\text{Riksdagsvalkvot} = \frac{5\,644\,083}{310} = 18\,206$$

Tabell 1.2 Ogiltigförklaring av valkuvert och valsedlar vid Allmänna valen 1970

Invalid voting papers in the 1970 elections

Orsak till ogiltigförklaring	Post-röster	Orsak till ogiltigförklaring	Post-röster
<i>Ytterkuvert</i>		<i>Innerkuvert</i>	
Röstat både vid postanstalt och vallokal	638	Kuvertet ej av föreskriven beskaffenhet	1 010
Kuvertet ej tillslutet	55	Ytterkuvertet innehåller flera kuvert med samma färg	59
Samma väljare har avgivit mer än ett ytterkuvert	65	Innehållet felaktigt	85
Kuvertet öppnat efter tillslutandet	76	Kuvert med valsedlar med olika färg	274
Väljaren ej upptagen i röstlängden	81	Kuvertet härrör från samma väljare	23
Utan synlig valsedel	2	Väljaren har rösträtt endast vid riksdagsvalet	4
Poströstat två gånger	1	Väljaren har utövat sin rösträtt genom ombud	6
Väljaren ej angiven	2	Innehållet kan ej identifieras	40
För tidigt eller för sent inkommet	6	Kuverten hänförliga till samma val	38
Kuvertet innehöll endast röstkortet	3	Kuverten märkta	9
Tomt valkuvert	3	Mer än ett kuvert för samma val	3
Endast ett innerkuvert med blå valsedel	1	Kuvertet är tomt	80
Ytterkuvertet innehöll flera valsedelsförsändelser	2	Kuvertet ej tillslutet	12
Adressuppgift om valkrets felaktig	3	Ett innerkuvert med tre valsedlar	6
Felaktigt kuvert	2	Innerkuvertet brutet efter tillslutandet	2
Summa	940	Kuvertet felaktigt daterat	11
<i>Valsedelsförsändelser</i>		Summa	1 662
Försändelsen är ej försedd med förklaring av väljaren och vittnesintyg i behörigt skick	168	Total	3 063
Kuvertet ej tillslutet	11		
Kuvertet ej av föreskriven beskaffenhet	55		
Kuvertet öppnat efter tillslutandet	2		
Kuvertet innehöll mer än en valsedelsförsändelse	10		
Försändelsen ej i behörigt skick	41		
Obehörig avlämnare	31		
Odaterad	63		
För sent eller för tidigt anordnad	26		
Innerkuvert saknas	1		
Ytterkuvert III saknas	23		
Valsedeln ej synlig	2		
Väljaren har utövat sin rösträtt genom ombud	25		
Namnteckning saknas	3		
Summa	461		

**Tabell 1.3 Valda vid riksdagsvalet 1970
valkretsvis efter partier. Antal utjämningsmandat inom parentes.**

Members elected in the 1970 Riksdag election by constituency and party. Number of adjustment seats.

Valkrets	M	C	F	S	VPK	Summa	Därav utjämningsmandat
Stockholms stads	6 (1)	4 (1)	7	15 (1)	4 (2)	36	5
Stockholms län	4	4	6 (1)	12 (2)	2 (1)	28	4
Uppsala län	1	2	1	4	0	8	0
Södermanlands län	1	2	2 (1)	6 (1)	0	11	2
Östergötlands län	2	3	2	9 (1)	1 (1)	17	2
Jönköpings län	2	4 (1)	2	5	0	13	1
Kronobergs län	1	2	1	3 (1)	0	7	1
Kalmar län	2 (1)	3	1	5	0	11	1
Gotlands län	0	1	0	1	0	2	0
Blekinge län	0	1	1	4	0	6	0
Kristianstads län	2 (1)	3	2	5 (1)	0	12	2
Fyrstadskretsen	3	3 (1)	4 (1)	10	1 (1)	21	3
Malmöhus län	1	3	2 (1)	5	0	11	1
Hallands län	1	3 (1)	1	3	0	8	1
Göteborgs stads	2	2	6 (1)	8 (1)	2 (1)	20	3
Göteborgs och Bohus län	1	2	3	4	0	10	0
Älvsborgs län norra	1	2	2	4	0	9	0
Älvsborgs län södra	1	2	1	3	0	7	0
Skaraborgs län	2 (1)	3	2	4	0	11	1
Värmlands län	1	3	2 (1)	7 (1)	1 (1)	14	3
Örebro län	1	2	2	6	1 (1)	12	1
Västmanlands län	1	2	2 (1)	6 (1)	0	11	2
Kopparbergs län	1	3	1	6	1 (1)	12	1
Gävleborgs län	1	3	1	7 (1)	1	13	1
Västernorrlands län	1 (1)	3	1	7 (1)	1	13	2
Jämtlands län	0	2	0	3	0	5	0
Västerbottens län	1	2	2	5 (1)	0	10	1
Norrbottnens län	1	2	1	6 (1)	2 (1)	12	2
Hela riket	41 (5)	71 (4)	58 (7)	163 (14)	17 (10)	350	40
»Enkammarriksdag 1968 ¹ »	51 (4)	59 (7)	55 (7)	185 (22)	0	350	40
Andra kammaren 1970 ²	32	39	34	125	3	233	..
Första kammaren 1970 ²	23	21	27	79	1	151	..
Hela riksdagen 1970	55	60	61	204	4	384	..

¹ Mandatfördelning till enkammarriksdag på röstsiffrorna från andrakammarvalet 1968. Valkretsarnas omfattning skiljer sig något mellan valen 1968 och 1970.

² Vald 1968: personer invalda för MP eller S 68 vid andrakammarvalet 1968 är fördelade på de partier de tillhör.

³ Vald 1962—1969.

Tabell 1.4 Nya röstsammanräkningar till riksdagen (1971—1972)

Re-counting of votes for the Riksdag (1971—1972)

Datum för samman- räkningen	Valkrets	Avgången ledamot			Nyvald ledamot
		Namn och titel	Orsak till avgång ¹	Parti- beteck- ning	
22.12 1971	Norrbottnens län	Hermansson, Ivar, gruvarbetare	Ö	VPK	Löwenborg, Alf, chefredaktör
23.12 1971	Göteborgs och Bohus län	Olhede, Sven-Göran, statssekreterare	Ö	S	Johansson, Tyra, fru
13.5 1971	Älvsborgs län norra	Enarsson, Arvid, skogsbruksägare	D	M	Andersson, Arne, lantbrukare
13.5 1971	Blekinge län	Petersson, Göte, direktör	D	S	Lindström, Ralf, ombudsman
14.5 1971	Östergötlands län	Larsson, Lars, typograf	D	S	Runesson, Börje, kontrollant
7.7 1972	Gotlands län	Georg Petterson, skyddskonsulent	D	S	Per Axel Nilsson, avd chef
29.9 1972	Värmlands län	Arvid Eskel, länarbetsdirektör	Ö	S	Gunnar Olsson, journalist
12.10 1972	Stockholms län	Bror Engström, sekreterare	Ö	VPK	Tore Claeson, ombudsman
12.10 1972	Stockholms län	Yngve Holmberg, direktör	Ö	M	Filip Fridolfson, disponent
8.11 1972	Östergötlands län	Sigvard Rimås, lantbrukare	D	F	Erik Pettersson, f d skolvaktmästare
29.12 1972	Östergötlands län	Gunnar Eriksson, direktör	Ö	F	Kersti Swartz, fru
29.12 1972	Gävleborgs län	Yngve Möller, chefredaktör	Ö	S	Olle Östrand, mättningsföreståndare
29.12 1972	Östergötlands län	N. Rune Johansson, ombudsman	Ö	S	Christer Pettersson, socionom

¹ Orsak till avgång: D = dödsfall, Ö = övriga orsaker.

Tabell 1.5 Riksdagens sammansättning åren 1929—1971

The composition of the Riksdag, 1929—1971

År	Antal riksdagsmän som tillhör ¹					Samtliga	Därav kvinnor
	M	C	F	S	VPK		
1929	122	44	63	142	9	380	4
1933	108	54	47	162	9	380	6
1937	89	58	43	178	12	380	10
1941	77	52	38	209	4	380	18
1945	69	56	40	198	17	380	20
1949	47	51	75	196	11	380	28
1953	51	51	80	189	9	380	34
1957	55	44	88	185	9	381	39
1959	61	54	70	190	7	382	42
1961	58	54	73	191	7	383	43
1965	59	54	69	191	10	² 384	44
1966	59	53	69	192	10	² 384	48
1967	59	54	68	193	9	² 384	50
1968	58	56	68	192	9	² 384	51
1969	57	59	60	204	4	384	53
1970	55	60	61	204	4	384	51
1971	41	71	58	163	17	350	49

¹ Partiernas beteckning: M = Moderata Samlingspartiet, tidigare Högerpartiet, dessförinnan Moderata (inräknat Liberala Försvarsvänner); C = Centerpartiet, tidigare bondeförbundet (inräknat Jordbrukarnas Riksförbund); F = Folkpartiet, tidigare Liberala och Frisinnade; S = Arbetarepartiet-Socialdemokraterna (inräknat Vänstersocialister); VPK = Vänsterpartiet Kommunisterna, tidigare Kommunisterna (inräknat Socialister). Mandat som tillfallit olika samlingslistor har påförts något av ovanstående partier.

² Inklusive en riksdagsman som inte tillhör något av dessa partiers riksdagsgrupper.

Tabell 1.6 Riksdagens sammansättning vid början av 1971 års riksdags vårsession
The composition of the Riksdag at the beginning of the 1971 spring session

	Manliga ledamöter					Kvinnliga ledamöter					Samtliga
	M	C	F	S	VPK	M	C	F	S	VPK	
<i>Antal förut bevestade riksdagar</i>											
0 riksdagar	6	19	15	13	11	—	5	2	5	1	77
1—4 »	7	8	13	30	1	1	3	2	12	1	78
5—9 »	14	11	10	26	2	2	1	—	2	1	69
10—14 »	6	16	8	23	—	1	—	1	3	—	58
15—19 »	3	4	4	28	—	—	—	—	5	—	44
20—24 »	1	1	2	8	—	—	—	—	1	—	13
25—29 »	—	2	1	3	—	—	—	—	—	—	6
30—34 »	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	4
35— »	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
<i>Ålder</i>											
20—24 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—29 »	2	1	—	2	1	—	1	—	1	—	8
30—34 »	1	2	4	3	1	—	—	—	1	—	12
35—39 »	—	3	5	11	3	—	—	—	3	—	25
40—44 »	5	6	3	14	1	—	2	—	1	1	33
45—49 »	5	11	8	19	3	2	2	1	8	—	59
50—54 »	8	18	11	26	3	1	2	3	4	2	78
55—59 »	9	14	11	28	2	—	2	1	6	—	73
60—64 »	7	4	9	24	—	1	—	—	4	—	49
65—69 »	—	2	2	7	—	—	—	—	—	—	11
70—74 »	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
<i>Yrke</i>											
<i>Naturvetenskapligt, tekniskt samt socialvetenskapligt, humanistiskt och konstnärligt arbete</i>											
Därav: Ingenjörer m fl	13	17	14	46	7	2	2	4	8	—	113
Läkare	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	4
Pedagogiskt arbete	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Präster och predikanter	3	4	8	5	—	1	2	3	3	—	29
Jurister	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Journalister	5	3	2	3	—	1	—	1	—	—	15
Socialtjänstemän	—	2	1	11	1	—	—	—	—	—	15
Ombudsmän m fl	—	1	1	2	—	—	—	—	3	—	7
	2	5	1	24	5	—	—	—	2	—	39
<i>Administrativt arbete</i>											
Därav: Allmänt samhällsadm arbete	5	2	4	20	1	—	—	—	1	—	33
Företagstekniskt o d arbete	3	1	4	16	—	—	—	—	1	—	25
Kameralt och kontorstekniskt arbete	2	1	—	4	1	—	—	—	—	—	8
Kommersiellt arbete	1	5	3	6	1	—	1	—	4	—	21
Lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete	1	—	3	4	—	—	—	—	—	—	8
Gruv- och stenbrytningsarbete	9	34	9	10	—	—	—	—	—	—	62
Transport- och kommunikationsarbete	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	3
Tillverkningsarbete	—	1	3	6	—	—	—	—	—	—	10
Servicearbete	2	—	—	12	1	—	—	—	—	1	16
Militärt arbete	—	1	2	11	2	—	1	—	1	—	18
Ej identifierbara yrken eller ej angiven yrkestillhörighet	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	4
	4	2	14	18	—	2	5	1	14	2	62
Samtliga	37	62	53	135	14	4	9	5	28	3	350

Tabell 1.7 Medelåldern bland riksdagsmännen vid början av vissa riksdagens vårsessioner¹

Average age of members of the Riksdag at the beginning of certain spring sessions

Vårsession	Medelålder (År)					
	M	C	F	S	VPK	Samtliga
<i>1945</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,4	56,5	58,0	56,8	48,5	57,1
» » andra »	51,3	53,7	52,6	52,3	44,9	51,9
Differens	7,1	2,8	5,4	4,5	3,6	5,2
<i>1949</i>						
Medelåldern i första kammaren	59,4	57,4	57,5	56,3	54,0	57,1
» » andra »	52,0	55,4	51,3	52,0	49,0	52,2
Differens	7,4	2,0	6,2	4,3	5,0	4,9
<i>1953</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,6	56,4	60,7	56,2	55,0	57,2
» » andra »	52,8	54,5	51,2	52,4	52,4	52,4
Differens	5,8	1,9	9,5	3,8	2,6	4,8
<i>1957</i>						
Medelåldern i första kammaren	57,2	55,1	60,5	54,7	57,0	56,2
» » andra »	51,7	55,5	53,1	51,7	55,8	52,5
Differens	5,5	-0,4	7,4	3,0	1,2	3,7
<i>1959</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,0	53,3	60,4	53,9	54,0	55,6
» » andra »	51,7	53,3	54,8	52,3	59,6	52,9
Differens	6,3	—	5,6	1,6	-5,6	2,7
<i>1961</i>						
Medelåldern i första kammaren	58,1	51,9	58,5	55,1	56,0	55,8
» » andra »	53,4	50,7	54,8	51,4	61,6	52,4
Differens	4,7	1,2	3,7	3,7	-5,6	3,4
<i>1965</i>						
Medelåldern i första kammaren	53,6	51,9	59,6	55,3	58,5	55,4
» » andra »	51,2	51,3	54,3	52,8	53,0	² 52,6
Differens	2,4	0,6	5,3	2,5	5,5	2,8
<i>1969</i>						
Medelåldern i första kammaren	56,0	56,0	56,8	56,1	³ ..	⁴ 51,6
» » andra »	49,2	51,7	52,7	49,4	³ ..	⁴ 49,9
Differens	6,8	4,3	4,1	6,7	..	1,7
<i>1970</i>						
Medelåldern i första kammaren	56,0	56,3	55,6	56,6	³ ..	⁴ 51,7
» » andra »	50,3	52,3	53,5	50,4	³ ..	⁴ 50,8
Differens	5,7	4,0	2,1	6,2	..	0,9
<i>1971</i>						
Medelåldern i enkammarriksdagen	48,7	50,8	51,0	51,6	45,6	50,7

¹ Vårsessionerna vid de riksdagar som följt närmast efter de senaste tjugo årens andrakammarval.

² Här ingår en andrakammarledamot som icke tillhör något av partiernas riksdagsgrupper.

³ Kommunisterna representerades endast av en förstakammarledamot resp tre andrakammarledamöter.

⁴ Inklusive kommunisterna.

Tabell 1.8 Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

List of members of the Riksdag at the beginning of 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut bevistade riksdagar
<i>Stockholms stads</i>			
Nilsson, Torsten, utrikesminister	A	S	31
Eriksson, Nancy, fru	A	S	23
Helén, Gunnar, docent	F	F	16
Johansson, Knut, förbundsordförande	F	S	15
Hagnell, Hans, fil lic	A	S	15
Wiklund, Daniel, avdelningsdirektör	A	F	14
Palme, Olof, statsminister	A	S	14
Bohman, Gösta, direktör	F	M	13
Dahlén, Olof (Olle), bankofullmäktig	F	F	13
Kristensson, Astrid, förbundsdirektör	A	M	13
Geijer, Lennart, justitieminister	F	S	9
Hernelius, Allan, bankofullmäktig	F	M	9
Lindkvist, Oskar, organisationschef	A	S	9
Holmberg, Yngve, direktör	A	M	9
Hermansson, Carl-Henrik, chefredaktör	A	VPK	8
Persson, Yngve, förbundsordförande	F	S	7
Sjönell, Bengt, verkst direktör	A	C	7
Lidgard, Bertil, förbundsdirektör	F	M	6
Ullsten, Ola, socionom	A	F	6
Andersson, Sten, partisekreterare	F	S	5
Ahlmark, Per, fil kand	A	F	4
Thorsson, Inga, ambassadör	OU	S	3
Anér, Kerstin, fru	A	F	2
Sigurdsen, Gertrud, sekreterare	A	S	2
Zachrisson, Bertil, chefredaktör	A	S	2
Gradin, Anita, departementssekreterare	A	S	2
Hellström, Mats, sekreterare	A	S	2
Wikström, Jan-Erik, förlagschef	F	F	1
Takman, John, överläkare	N	VPK	—
Nordlander, Karin, fru	N	VPK	—
Andersson, Karin, förbundssekreterare	N	C	—
Theorin, Maj Britt, sekreterare	N	S	—
Johansson, Olof, förbundsordförande	N	C	—
Olsson, Sune, byggnadsarbetare	N	VPK	—
Eliasson, Anna, fröken	N	C	—
Wijkman, Anders, sekreterare	N	M	—
<i>Stockholms läns</i>			
Lewén-Eliasson, Anna Lisa, fru	A	S	19
Geijer, Arne, landsorganisationens ordförande	F	S	17
Grebäck, Erik, agronom	A	C	13
Lindahl, Essen, direktör	A	S	13
Palm, Sture, redaktör	F	S	12
Nettelbrandt, Cecilia, fru	A	F	10
Wennerfors, Alf, utbildningschef	A	M	9
Olsson, Elvy, fru	F	C	7

¹ A = Överflyttad från andra kammaren. F = Överflyttad från första kammaren. N = Nyvald. OU = Omval efter uppehåll i riksdagsarbetet.

Tabell 1.8 (forts) Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut bevistade riksdagar
Åkerlind, Allan, byggnadsarbetare	A	M	6
Mundebo, Ingemar, avdelningsdirektör	A	F	6
Carlsson, Ingvar, utbildningsminister	A	S	6
Werner, Lars, ombudsman	F	VPK	6
Wickman, Krister, industriminister	F	S	4
Sundman, Per Olof, författare	A	C	2
Mogård, Britt, fru	A	M	2
Bergander, Lilly, fru	A	S	2
Gustafsson, Lars, universitetslektor	A	S	2
Strömberg, Karl-Erik, skoldirektör	A	F	2
Andersson, Lennart, studieombudsman	A	S	2
Burenstam Linder, Staffan, docent	A	M	2
Nordberg, Ivar, organisationssekreterare	A	S	2
Norrby, Sören, ingenjör	OU	F	2
Romanus, Gabriel, informationschef	A	F	2
Engström, Bror, sekreterare	N	VPK	—
Wirmark, David, konsult	N	F	—
Söder, Karin, yrkesvalslärare	N	C	—
Wictorsson, Åke, planeringschef	N	S	—
Peterson, Thage, statssekreterare	N	S	—
<i>Uppsala län</i>			
Lundberg, John, överförmyndare	A	S	31
Tobé, Erik, överlantmätare	A	F	10
Ljungberg, Blenda, adjunkt	A	M	9
Hjorth, Nils, förrådsförvaltare	F	S	9
Gadd, Arne, revisionsdirektör	A	S	2
Dahl, Birgitta, förste byråsekreterare	A	S	2
Korpås, Sture, folkhögskolerektor	N	C	—
Åkerfeldt, Sven Erik	N	C	—
<i>Södermanlands län</i>			
Andersson, Sven, försvarsminister	F	S	28
Wedén, Sven, disponent	A	F	23
Hedin, Carl Eric, lantbrukare	A	M	15
Gustavsson, Bengt, ombudsman	F	S	13
Lundkvist, Svante, civilminister	A	S	12
Larfors, Tage, direktör	F	S	7
Sundkvist, Tage, lantbrukare	A	C	6
Ludvigsson, Ingrid, fru	A	S	3
Svensson, Olof (Olle), chefredaktör	A	S	2
Karlsson, Gösta, rektor	N	C	—
Ekinge, Bernt, ombudsman	N	F	—
<i>Östergötlands län</i>			
Persson, Sven, lantarbetare	A	S	23
Rimås, Sigvard, lantbrukare	A	F	17
Bergegren, Astrid, fröken	A	S	15
Franzén, Oscar, metallarbetare	A	S	15
Johansson, Rune, ombudsman	A	S	15

Tabell 1.8 (forts) Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut bevistade riksdagar
Wärnberg, Erik, trävaruhandlare	F	S	15
Larsson, Lars, typograf	F	S	15
Augustsson, Gillis, järnbruksarbetare	F	S	10
Dahlgren, Anders, lantbrukare	A	C	10
Henriksson, Lars, ombudsman	A	S	6
Söderström, Kurt, ingenjör	OU	M	3
Glimmér, Erik, hemmansägare	A	C	2
Ericsson, Gunnar, direktör	A	F	2
Polstam, Åke, polisinspektör	A	C	2
Leander, Ingemar, folkskollärare	A	S	2
Strindberg, Per-Olof, länsombudsman	N	M	—
Berndtson, Nils, ombudsman	N	VPK	—
<i>Jönköpings län</i>			
Bengtson, Torsten, redaktör	F	C	22
Almgren, Harald, metallarbetare	A	S	19
Karlsson, Göran, redaktör	F	S	18
Johansson, Tage, assistent	F	S	14
Rask, Karl, fabrikör	A	S	12
Lothigius, Carl-Wilhelm, redaktör	A	M	11
Hörlén, Linnéa, adjunkt	N	F	—
Magnusson, Arne, lantbrukare	A	C	6
Johansson, Sven, pastor	A	C	6
Wirtén, Rolf, folkskollärare	F	F	5
Gustavsson, Åke, redaktör	A	S	2
Björk, Anders, förbundsordförande	A	M	2
Fransson, Arne, kamrer	N	C	—
<i>Kronobergs län</i>			
Johansson, Rune, statsråd	A	S	21
Gustavsson, Rune, socionom	A	C	13
Fagerlund, Bengt, assistent	A	S	11
Johansson, Bertil, lantbrukare	A	C	6
Hovhammar, Erik, bruksdisponent	A	M	2
Rydén, Rune, köpman	N	F	—
Nilsson, Kjell, metallarbetare	N	S	—
<i>Kalmar län</i>			
Johanson, Eric, typograf	A	S	19
Börjesson, Fritz, lantbrukare	A	C	17
Petersson, Bertil, ombudsman	F	S	15
Alemyr, Stig, folkhögskolerektor	A	S	15
Schött, Lars, fögderidirektör	F	M	11
Svanström, Ivan, lantbrukare	F	C	11
Hamrin, Mac, överlantmätare	OU	F	10
Krönmark, Eric, lantbrukare	A	M	6
Nilsson, Bernt, ombudsman	A	S	2
Rosqvist, Birger, lots	A	S	2
Andersson, Gösta, skogsbrukare	N	C	—

Tabell 1.8 (forts) Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut bevistade riksdagar
<i>Gotlands läns</i>			
Pettersson, Georg, skyddskonsulent	F	S	24
Gustafsson, Torsten, lantbrukare	A	C	6
<i>Blekinge läns</i>			
Fridolfsson, Nils, ombudsman	A	S	9
Karlsson, Helge, metallarbetare	F	S	7
Elmstedt, Claes, lantbrukare	A	C	6
Carlström, Valdo, direktör	N	F	—
Peterson, Göte, direktör	N	S	—
Olsson, Mats, konsulent	N	S	—
<i>Kristianstads läns</i>			
Engkvist, Gunnar, målarmästare	A	S	23
Kristiansson, Svante, fotograf	F	S	16
Nilsson, Yngve, lantbrukare	F	M	16
Larsson, Einar, lantbrukare	A	C	10
Johansson, Erik, arbetsförmedl.föreståndare	A	S	9
Wååg, Nils Erik, ingenjör	F	S	7
Gustavsson, Gusti, el-installatör	A	S	6
Nilsson, Anna-Lisa, fru	A	C	3
Andreasson, Egon, kamrer	F	C	2
Henmark, Martin, kapten	N	F	—
Taube, Magnus, civilekonom	N	F	—
Komstedt, Wiggo, platschef	N	M	—
<i>Fyrstadskretsen</i>			
Adamsson, Erik, expeditör	A	S	21
Holmqvist, Eric, inrikesminister	F	S	19
Regnéll, Carl Göran, bankdirektör	A	M	16
Henningsson, Einar, elektriker	A	S	15
Löfgren, Sigfrid, disponent	A	F	15
Bengtsson, Hugo, plåtslagare	A	S	15
Skantz, Anna-Greta, ombudsman	A	S	9
Sjöholm, Sten, kronofogde	A	F	6
Werner, Mårten, komminister	A	M	6
Pettersson, Arne, sekreterare	F	S	6
Jönsson, Eric, ombudsman	A	S	6
Clarkson, Rolf, direktör	A	M	2
Levin, Karl-Axel, direktör	F	F	2
Lundblad, Grethe, socialinspektör	F	S	2
Pettersson, Lennart, fil kand	A	S	2
Håkansson, Alfred, lantbrukare	N	C	—
Olsson, Alma, fru	N	C	—
Bergström, Britta, universitetslektor	N	F	—
Fiskesjö, Bertil, universitetslektor	N	C	—
Pettersson, Alf, ombudsman	N	S	—
Svensson, Jörn, planeringsdirektör	N	VPK	—

Tabell 1.8 (forts) Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut- bevistade riksdagar
<i>Malmöhus läns</i>			
Hansson, Nils, lantbrukare	A	C	27
Nelander, Eric, f d inspektor	A	F	19
Holmqvist, Mary, barnavårdsman	A	S	18
Mårtensson, Alvar, telearbetare	F	S	15
Larsson, Thorsten, lantbrukare	F	C	12
Lange, Gunnar, fil lic	F	S	19
Jönsson, Hans, ombudsman	A	S	6
Josefson, Stig, lantbrukare	A	C	5
Sundberg, Ingrid, fru	A	M	5
Johnsson, John, ombudsman	A	S	2
Petersson, Hans, folkskollärare	F	F	1
<i>Hallands läns</i>			
Mossberger, Eric, f d ombudsman	F	S	21
Bengtsson, Ingemund, jordbruksminister	A	S	21
Antonsson, Johannes, hemmansägare	A	C	13
Andersson, Alvar, lantbrukare	A	C	12
Kristiansson, Axel, lantbrukare	F	C	7
Oskarson, Gunnar, kapten	A	M	6
Josefsson, Gösta, förste inspektör	A	S	6
Bengtsson, Karl, verkmästare	N	F	—
<i>Göteborgs stads</i>			
Erlander, Tage, fil dr	A	S	41
Gustafson, Sven, bankkamrer	A	F	23
Bergman, Per, direktör	A	S	21
Kristenson, Valter, metallarbetare	A	S	15
Mattson, Lisa, förbundsordförande	F	S	12
Källstad, Thorvald, rektor	A	F	10
Nordstrandh, Ove, lektor	A	M	9
Ryding, Gunvor, industritjänsteman	A	VPK	8
Björk, Kaj, redaktör	F	S	6
Fränkel, Ingegärd, studierektor	A	F	4
Brundin, Paul, direktör	F	M	4
Hugosson, Kurt, byråchef	A	S	4
Håvik, Doris, assistent	A	S	2
Bergqvist, Jan, pol mag	A	S	2
Bengtsson, Bengt, ombudsman	N	C	—
Hörberg, Nils, försäkringstjänsteman	N	F	—
Torwald, Rune, personalchef	N	C	—
Hallgren, Karl, ombudsman	N	VPK	—
Molin, Björn, docent	N	F	—
Möller, Birger, universitetslektor	N	F	—
<i>Göteborgs och Bohus läns</i>			
Svensson, Evert, socionom	A	S	15
Gustafsson, Gunnar, socionom	A	S	14
Magnusson, Nils, lantbrukare	F	S	14
Mattsson, Lennart, distriktsstudieledare	A	C	10
Berndtsson, Henry, lantbrukare	A	F	6

Tabell 1.8 (forts) Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut bevistade riksdagar
Carlshamre, Nils, lektor	A	M	6
Åberg, Georg, fiskeriombudsman	A	F	4
Annerås, Arvid, köpman	F	F	2
Olhede, Sven-Göran, statssekreterare	A	S	1
Mattsson, Kjell, drätselordförande	N	C	—
<i>Älvsborgs läns norra</i>			
Antby, Sven, lantbrukare	A	F	25
Dockered, Robert, lantbrukare	A	C	14
Andersson, Sven, pappersbruksarbetare	A	S	13
Larsson, Herbert, redaktör	F	S	12
Andersson, Ruth, fröken	A	S	11
Johansson, Hilding, fil dr	A	S	10
Enarsson, Arvid, skogsbruksägare	A	M	9
Eriksson, Olle, entreprenör	F	C	1
Jonsson, Elver, postiljon	N	F	—
<i>Älvsborgs läns södra</i>			
Sträng, Gunnar, finansminister	F	S	26
Magnusson, Tage, disponent	A	M	20
Carlstein, Rune, stadskassör	A	S	11
Hörnlund, Gördis, fru	A	S	10
Persson, Arne, lantbrukare	A	C	9
Ernulf, Gudmund, borgmästare	F	F	6
Pehrsson, Maj, kassör	F	C	2
<i>Skaraborgs läns</i>			
Larsson, Gunnar, lantbrukare	A	C	25
Virgin, Ivar, kapten	F	M	11
Pettersson, Harald, lantbrukare	F	C	11
Blomkvist, Arne, porslinsarbetare	A	S	10
Börjesson, Bengt, kamrer	A	C	10
Jansson, Paul, elektriker	F	S	9
Hyltander, Gunnar, köpman	A	F	8
Åsbrink, Eva, rektor	A	S	2
Richardson, Gunnar, lektor	F	F	2
Leuchovius, Karl, lantbrukare	N	M	—
Signell, Sven-Gösta, ombudsman	N	S	—
<i>Värmlands läns</i>			
Sandell, Viola, inspektör	A	S	19
Aspling, Sven, socialminister	F	S	16
Jonasson, Bertil, lantbrukare	A	C	14
Andersson, Karl-Gustav, rörverksarbetare	A	S	14
Eskel, Arvid, länsarbetsdirektör	A	S	10
Mossberg, Holger, fabriksarbetare	A	S	6
Eriksson, Karl Erik, lantbrukare	A	F	5
Gustafsson, Allan	N	C	—
Magnusson, John, konduktör	N	VPK	—
Norrby, Karl-Eric, lantbrukare	N	C	—
Nisser, Per-Erik, lantmätare	N	M	—
Nilsson, Elvy, fru	N	S	—
Persson, Magnus, ombudsman	N	S	—
Olsson, Billy, assistent	N	F	—

Tabell 1.8 (forts) Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut bevistade riksdagar
<i>Örebro läns</i>			
Brandt, Erik, f d ombudsman	A	S	31
Allard, Henry, f d försäljningschef	A	S	29
Ringaby, Per-Eric, godsägare	A	M	13
Larsson, Åke, föreståndare	F	S	12
Lindberg, Marta, fru	A	S	9
Andersson, Sven, frisörmästare	A	F	6
Larsson, Erik, lantbrukare	A	C	6
Pettersson, Georg, ombudsman	F	C	2
Ericson, Sture, chefredaktör	A	S	2
Israelsson, Per, apparatskötare	N	VPK	—
Moberg, Sven, statsråd	N	S	—
Stålhammar, Bert, rektor	N	F	—
<i>Västmanlands läns</i>			
Hammarberg, Sven, ombudsman	A	S	10
Enskog, Karl-Gustav, personalchef	A	F	10
Göransson, Olle, verkmästare	A	S	6
Marcusson, Eric, ombudsman	A	S	2
Jadestig, Thure, föreståndare	A	S	2
Hjelm-Wallén, Lena, adjunkt	A	S	2
Adolfsson, Tage, företagare	OU	M	1
Sundgren, Roland, f d ombudsman	F	S	1
Fågelsbo, Anton, lantbrukare	N	C	—
Gernandt, Anders, ingenjör	N	C	—
Enlund, Eric, lantbrukare	N	F	—
<i>Kopparbergs läns</i>			
Fredriksson, Torsten, gruvarbetare	A	S	19
Mellqvist, Sven, expeditör	A	S	19
Carlsson, Eric, bonde	F	C	13
Boo, Karl, assistent	A	C	10
Turesson, Bo, civilingenjör	OU	M	9
Jonsson, Anders, möbelhandlare	A	F	7
Sundström, Gudrun, fru	A	S	4
Karlsson, Ove, skogsarbetare	F	S	3
Green, Åke, studieombudsman	A	S	2
Hambraeus, Birgitta, fru	N	C	—
Feldt, Kjell-Olof, handelsminister	N	S	—
Hagberg, Lars-Ove, järnbruksarbetare	N	VPK	—
<i>Gävleborgs läns</i>			
Svedberg, Erik, hemmansägare	F	S	19
Möller, Yngve, chefredaktör	F	S	18
Thunvall, Gunbjörg, fru	A	S	15
Eriksson, John, f d ombudsman	A	C	15
Ekström, Sven, f d förvaltningschef	A	S	14
Haglund, Anders, f d ombudsman	A	S	13
Nordgren, Hans, skräddarmästare	OU	M	11
Westberg, Olof (Olle), rektor	A	F	10

Tabell 1.8 (forts) Förteckning över riksdagens ledamöter i början av 1971

Valkrets De valdas namn och titel	Om- el nyval etc ¹	Parti- beteck- ning	Antal förut bevistade riksdagar
Jonäng, Gunnel, studieinstruktör	A	C	2
Westberg, Hans-Olov (Olle), svarvare	A	S	2
Löfberg, Bertil, statsråd	N	S	—
Måbrink, Bertil, ombudsman	N	VPK	—
Björk, Gunnar, bankkonsulent	N	C	—
<i>Västernorrlands läns</i>			
Hedlund, Gunnar, jur dr	A	C	30
Sundelin, Bernhard, åkeriägare	A	S	17
Fälldin, Thorbjörn, lantbrukare	A	C	11
Stadling, Otto, hemmansägare	F	S	6
Högström, Ivar, bostadsdirektör	F	S	5
Wiklund, Bengt, journalist	A	S	5
Lorentzon, Gustav, ombudsman	OU	VPK	4
Sellgren, Rolf, transportplaneringschef	A	F	2
Olsson, Stig, mättningsman	A	S	2
Jonsson, Rune, elektriker	F	S	2
Winberg, Håkan, hovrättsassessor	N	M	—
Olsson, Martin, kamrer	N	C	—
Laag, Ann-Mari, småskollärare	N	S	—
<i>Jämtlands läns</i>			
Nilsson, Birger, ombudsman	A	S	19
Wikner, Valfrid, skogsvårdskonsulent	A	S	9
Åsling, Nils, lantbrukare	A	C	2
Lindberg, Sven, ombudsman	A	S	2
Stjernström, Per, lantbrukare	N	C	—
<i>Västerbottens läns</i>			
Gustafsson, Nils-Eric, småbrukare	F	C	15
Nilsson, Jan-Ivan, lantbrukare	A	C	15
Larsson, Sigvard, direktör	A	F	10
Nilsson, Tore, predikant	A	M	6
Nygren, Arne, redaktör	A	S	2
Brännström, Roland, verkmästare	A	S	2
Normark, Hagar, fru	N	S	—
Ångström, Rune, direktör	N	F	—
Hansson, Lilly, sjuksköterska	N	S	—
Andersson, Georg, rektor	N	S	—
<i>Norrbottnens läns</i>			
Hedström, Uno, hemmansägare	F	S	16
Svanberg, Ingvar, skoldirektör	A	S	10
Dahlberg, Thure, ombudsman	F	S	9
Petersson, Per, hemmansägare	A	M	8
Öhvall, Bertil, ekonomikonsulent	OU	F	4
Marklund, Eivor, fru	A	VPK	3
Berglund, Frida, skolsköterska	A	S	2
Stridsman, Torsten, ombudsman	A	C	2
Häll, Karl-Erik, ombudsman	A	S	2
Johansson, Filip, lantbrukare	N	C	—
Norling, Bengt, kommunikationsminister	N	S	—
Hermansson, Ivar, gruvarbetare	N	VPK	—

2. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar 1970

Persons entitled to vote and
Swedish voters abroad 1970

Fr o m 1968 års val kan svenska medborgare som ej är mantalsskrivna i riket, efter ansökan, bli upptagna i särskild röstlängd. Detta kan ske under förutsättning av att de någon gång under de fem senaste åren, som föregått det år då röstlängden upprättas, varit kyrkobokförda i Sverige och i övrigt uppfyller kraven för att äga rösträtt. Tabelluppgifterna härrör från de särskilda röstlängderna samt från en förteckning över ytterkuvert som inkommit från valsedelsmottagare utom riket. Tabellerna har framställts manuellt.

Tabell 2.1 Riksdagsvalet 1970 valkretsvis. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar efter kön

1970 Riksdag election by constituency.
Electorate and Swedish voters abroad by sex

Valkrets	Röstberättigade			Röstande			Därav röstande i vallokalen
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
Stockholms stads	218	257	475	195	219	414	27
Stockholms läns	217	190	407	188	159	347	14
Uppsala läns	14	14	28	12	8	20	—
Södermanlands läns	22	25	47	19	22	41	3
Östergötlands läns	35	31	66	29	27	56	2
Jönköpings läns	15	13	28	15	10	25	—
Kronobergs läns	5	5	10	5	3	8	—
Kalmar läns	7	7	14	5	4	9	2
Gotlands läns	2	1	3	1	1	2	—
Blekinge läns	6	6	12	4	3	7	—
Kristianstads läns	11	15	26	9	13	22	—
Fyrstadskretsen	48	52	100	42	42	84	6
Malmöhus läns	22	24	46	17	14	31	—
Hallands läns	15	12	27	13	9	22	—
Göteborgs stads	53	56	109	49	49	98	10
Göteborgs och Bohus läns	21	24	45	16	21	37	2
Älvsborgs läns norra	5	4	9	3	4	7	—
Älvsborgs läns södra	4	7	11	4	6	10	—
Skaraborgs läns	15	10	25	11	10	21	—
Värmlands läns	12	18	30	10	16	26	1
Örebro läns	17	11	28	17	11	28	2
Västmanlands läns	29	29	58	25	27	52	2
Kopparbergs läns	11	15	26	10	13	23	—
Gävleborgs läns	19	14	33	18	11	29	—
Västernorrlands län	16	20	36	13	16	29	3
Jämtlands läns	3	2	5	1	1	2	—
Västerbottens läns	2	1	3	2	1	3	—
Norrbottnens läns	7	7	14	5	4	9	—
Hela riket	851	870	1 721	738	724	1 462	74

Tabell 2.2 Riksdagsvalet 1970. Röstberättigade och röstande utlandssvenskar efter kön och ålder

1970 Riksdag election. Electorate and Swedish voters abroad by sex and age

Ålder	Män		Kvinnor				Summa		
	Röstbe- rättigade	Röstande	Röstbe- rättigade	Röstande		Röstbe- rättigade	Röstande		
		Antal		%	Antal		%	Antal	%
20—24	14	14	100,0	48	36	75,0	62	50	80,6
25—29	143	114	79,7	231	180	77,9	374	294	78,6
30—39	313	267	85,3	295	244	82,7	608	511	84,0
40—49	181	160	88,4	138	120	87,0	319	280	87,8
50—59	102	90	88,2	83	77	92,8	185	167	90,3
60—69	59	55	93,2	50	46	92,0	109	101	92,7
70— <i>∞</i>	39	38	97,4	25	21	84,0	64	59	92,2
Summa	851	738	86,7	870	724	83,2	1 721	1 462	85,0

**Tabell 2.3 Riksdagsvalet 1970. De i särskild röstlängd upptagna (utlandssvenskar).
Fördelning efter valkrets och bosättningsland**

Land	Valkrets											
	Stock- holms stad	Stock- holms län	Uppsala län	Söder- manlands län	Östergöt- lands län	Jön- köpings län	Krono- bergs län	Kalmar län	Gotlands län	Blekinge län	Kristian- stads län	Fyr- stads- kretsen
<i>Europa</i>	298	270	16	38	42	16	8	8	1	7	23	76
Sverige	56	41	1	7	4	1	—	2	1	—	2	7
Danmark	16	5	—	6	9	—	—	—	—	—	1	8
Finland	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
Island	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norge	3	5	5	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Belgien	20	48	—	3	—	—	—	1	—	—	—	4
Bulgarien	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frankrike	22	15	2	5	5	1	—	1	—	—	1	3
Grekland	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Irland	2	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—
Italien	24	15	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3
Jugoslavien	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Luxemburg	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Malta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Monaco	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Nederländerna	11	3	1	1	—	—	—	1	—	—	—	2
Polen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Portugal	6	3	—	2	1	2	6	1	—	2	—	2
Rumänien	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schweiz	33	33	1	4	9	2	—	1	—	2	4	15
Sovjetunionen	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Spanien	35	38	—	2	5	4	—	—	—	—	4	4
Storbritannien	25	29	1	1	—	3	—	—	—	1	—	4
Tyskland (BRD och Väst-Berlin)	28	24	3	4	2	2	1	1	—	1	10	13
Ungern	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Österrike	8	8	1	1	1	—	1	—	—	—	—	5
<i>Afrika</i>	27	14	2	3	3	—	—	—	—	2	1	7
Algeriet	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egypten	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Etiopien	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ghana	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kenya	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Kongo (Kinshasa)	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Liberia	5	1	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1
Libyen	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malavi	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
Marocko	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nigeria	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sydafrika	1	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Tanzania	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tunisien	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Zambia	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Nordamerika</i>	89	52	7	1	13	6	2	3	—	1	—	9
Canada	12	7	2	—	—	3	—	1	—	1	—	1
Dominica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mexico	8	11	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—

Swedes abroad at the 1970 Riksdag election. By constituency and country of residence

Malmöhus län	Hallands län	Göteborgs stad	Göteborgs och Bohus län	Älvsborgs läns norra	Älvsborgs läns södra	Skaraborgs län	Värmlands län	Örebro län	Västmanlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Västerbottens län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottnens län	Hela riket
36	22	70	34	5	10	20	26	26	27	15	11	25	1	—	8	1 139
3	1	11	6	—	1	3	5	3	5	2	—	6	—	—	1	169
1	2	2	5	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	59
—	2	1	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	16
—	—	3	—	—	—	—	4	—	1	1	—	1	—	—	—	25
—	—	6	7	—	—	4	2	2	—	1	1	—	—	—	—	99
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	2	7	—	—	—	2	—	2	—	—	2	2	—	—	—	75
—	—	1	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
9	—	3	1	—	—	—	—	3	3	1	2	—	—	—	—	66
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
2	2	2	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3
—	—	3	—	—	4	4	4	2	—	—	2	2	—	—	—	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	7	9	—	—	3	—	3	4	3	1	1	6	—	—	2	148
—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	7
3	1	12	6	—	—	3	—	4	2	2	1	1	—	—	4	131
3	2	4	—	—	1	1	—	3	1	—	—	—	—	—	1	80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	3	—	4	5	1	—	7	2	3	5	2	7	1	—	—	135
1	—	4	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	2	2	—	—	—	—	—	8	4	4	3	1	—	2	86
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	4	2	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6
—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	3	11	3	1	1	2	1	1	10	6	13	8	—	—	2	246
—	—	2	—	—	—	—	—	—	4	—	4	6	—	—	2	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	24

Land	Valkrets											
	Stock- holms stad	Stock- holms län	Uppsala län	Söder- manlands län	Östergöt- lands län	Jön- köpings län	Krono- bergs län	Kalmar län	Gotlands län	Blekinge län	Kristian- stads län	Fyr- stads- kretsen
Panama	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
USA	61	31	3	—	13	3	2	2	—	—	—	8
<i>Sydamerika</i>	24	18	1	2	2	—	—	—	2	—	2	3
Argentina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Brasilien	8	9	1	2	2	—	—	—	—	—	—	1
Chile	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Colombia	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ecuador	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peru	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Venezuela	6	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
<i>Asien</i>	26	32	1	2	4	6	—	—	—	2	—	5
Cypern	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Filippinerna	3	2	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Indien	3	4	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—
Irak	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Israel	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Japan	7	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kuwait	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Libanon	2	4	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Malaysia	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pakistan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Saudi-Arabien	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Taiwan (Formosa)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Thailand	6	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Trucial Oman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Oceanien</i>	11	21	1	1	2	—	—	3	—	—	—	—
Australien	7	20	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—
Nya Zeeland	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga	475	407	28	47	66	28	10	14	3	12	26	100

Malmö- hus län	Hallands län	Göte- borgs- stad	Göteborgs och Bohus län	Älvs- borgs läns norra	Älvs- borgs läns södra	Skara- borgs län	Värmlands län	Örebro län	Väst- man- lands län	Koppar- bergs län	Gävle- borgs län	Väster- norr- lands län	Jämt- lands län	Väster- bottens län	Norr- bottens län	Hela riket
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	13
1	3	9	3	1	1	2	1	1	4	6	6	2	—	—	—	163
4	2	11	1	3	—	1	2	1	8	—	1	—	2	3	—	93
1	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
3	2	3	—	3	—	—	1	—	2	—	—	—	2	1	—	40
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	8
—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	—	1	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	11
—	—	9	4	—	—	—	1	—	2	—	4	—	1	—	—	99
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	12
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	14
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	15
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
4	—	6	1	—	—	2	—	—	3	1	—	—	—	—	2	58
4	—	6	1	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	2	51
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	7
46	27	109	45	9	11	25	30	28	58	26	33	36	5	3	14	1 721

3. Valdeltagandeundersökningen vid riksdagsvalet 1970

Survey of participation in the 1970
Riksdag election

I samband med riksdagsvalen verkställer SCB numera regelbundet urvalsundersökningar i syfte att belysa valdeltagandet i olika befolkningsgrupper, så kallade valdeltagandeundersökningar. I 1970 års valdeltagandeundersökning utnyttjades det urval individer som intervjuats i samband med arbetskraftsundersökningen (AKU) september 1970. AKU bygger från och med januari 1970 på tre separata urval om vardera cirka 18 000 individer, som intervjuas en gång per kvartal; ett urval per månad. Urvalen dras från registret över totalbefolkningen (RTB).

För valdeltagandeundersökningens ändamål sorterades icke-röstberättigade, dvs utländska medborgare (utlänningar), omyndigförklarade samt av åldersskäl icke-röstberättigade, bort från AKU-urvalet. Resterande individer konstituerade valdeltagandeundersökningens urval. Eftersom AKU-uppgifter skulle användas i valdeltagandeundersökningen, kom individbortfallet i AKU även att utgöra bortfall i den senare undersökningen. Valdeltagandeundersökningens totala bortfall förklaras till största delen på detta sätt. Bortfallet torde spela en underordnad roll. Hela AKU hade ett bortfall på 1,4 procent.

Uppgifter om valdeltagande hämtades från röstlängderna. Länsstyrelserna ombesörjde denna uppgift genom att på blanketter i hålkortsformat innehållande mantalsuppgifter från RTB notera om urvalsindividerna röstat i riksdagsvalet eller ej. Utöver ovanstående uppgifter lämnade RTB uppgift om sammanräknad nettoinkomst för inkomståret 1969.

AKU september 1970 tillhandahöll uppgifter om nedanstående definierade variabler:

I arbetskraften: Personer som är antingen sysselsatta eller arbetslösa.

Sysselsatt: Alla personer som under mätveckan utförde arbete minst 1 timme som antingen avlönade arbetstagare, egna företagare eller oavlönade medhjälpare med en arbetstid på minst 15 timmar samt personer som var tillfälligt frånvarande.

Arbetslös: Personer som ej utförde arbete men var arbetssökande eller väntade på att få börja ett arbete samt förhindrade att arbeta p g a sjukdom.

Ej i arbetskraften: Personer som under mätveckan inte var sysselsatta eller arbetslösa enligt ovanstående definitioner, t ex hemmafruar.

Näringsgren: Näringsgren kodas enligt ISIC för de personer som är i arbetskraften. Den bestäms av företagets huvudsakliga verksamhet vid det arbetsställe där intervjupersonen var sysselsatt under mätveckan.

Yrke: Yrke bestäms för varje person i arbetskraften enligt ISCO, som den utformats i Nordisk Yrkesklassificering (NYK). Arten av personens huvudsakliga arbete under mätveckan avgör yrkesklassificeringen.

Övriga definitioner:

Ej gifta: I denna grupp ingår ogifta och förut gifta (skilda, änklingar och änkor).

Ålder: Den vid undersökningsårets slut uppnådda åldern.

Inkomst: Inkomst utgörs av sammanräknad nettoinkomst för inkomståret 1969.

För ytterligare information om AKU och dess metoder hänvisas till Statistiska Meddelanden i underserien Am. Tabellerna i detta avsnitt har framställts maskinellt. De fel som kan tänkas vidhäfta tabelluppgifterna är främst hänförliga till kategorin slumpfel. Inga variansberäkningar har av kostnadsskäl kunnat genomföras.

Tabell 3.1 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter kön och ålder
 1970 Riksdag election. Voters by sex and age

Ålder	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post-röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
20	163	150	313	129	122	251	22	28	50	79,1	81,3	80,2	19,9
21	162	156	318	134	129	263	24	27	51	82,7	82,7	82,7	19,4
22	172	166	338	142	140	282	33	33	66	82,6	84,3	83,4	23,4
20—22	497	472	969	405	391	796	79	88	167	81,5	82,8	82,1	21,0
23	174	177	351	148	157	305	28	28	56	85,1	88,7	86,9	18,4
24	188	169	357	158	134	292	27	34	61	84,0	79,3	81,8	20,9
20—24	859	818	1 677	711	682	1 393	134	150	284	82,8	83,4	83,1	20,4
25	186	181	367	162	161	323	31	23	54	87,1	89,0	88,0	16,7
26	190	177	367	161	154	315	35	24	59	84,7	87,0	85,8	18,7
27	160	166	326	139	144	283	21	23	44	86,9	86,7	86,8	15,5
28	147	147	294	132	136	268	28	20	48	89,8	92,5	91,2	17,9
29	139	136	275	125	123	248	15	17	32	89,9	90,4	90,2	12,9
25—29	822	807	1 629	719	718	1 437	130	107	237	87,5	89,0	88,2	16,5
30—34	646	634	1 280	582	578	1 160	80	80	160	90,1	91,2	90,6	13,8
35—39	557	559	1 116	509	518	1 027	52	55	107	91,4	92,7	92,0	10,4
40—44	630	631	1 261	579	583	1 162	52	64	116	91,9	92,4	92,1	10,0
45—49	733	732	1 465	688	675	1 363	77	73	150	93,9	92,2	93,0	11,0
50—54	742	738	1 480	675	676	1 351	71	98	169	91,0	91,6	91,3	12,5
55—59	712	734	1 446	657	679	1 336	81	91	172	92,3	92,5	92,4	12,9
60—64	656	702	1 358	616	628	1 244	65	96	161	93,9	89,5	91,6	12,9
65—69	531	598	1 129	495	543	1 038	59	86	145	93,2	90,8	91,9	14,0
70—74	407	483	890	378	419	797	51	93	144	92,9	86,7	89,6	18,1
75—79	281	353	634	253	292	545	44	62	106	90,0	82,7	86,0	19,4
80—	209	314	523	179	224	403	47	69	116	85,6	71,3	77,1	28,8
Samtliga	7 785	8 103	15 888	7 041	7 215	14 256	943	1 124	2 067	90,4	89,0	89,7	14,5

Tabell 3.2 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter civilstånd och ålder
 1970 Riksdag election. Voters by marital status and age

Civilstånd Ålder	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post- röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
<i>Gifta</i>													
20—22	33	102	135	26	89	115	7	11	18	78,8	87,3	85,2	15,7
23—24	110	177	287	99	154	253	13	21	34	90,6	87,0	88,2	13,4
25—29	480	593	1 073	444	537	981	67	58	125	92,5	90,6	91,4	12,7
30—39	919	994	1 913	874	938	1 812	93	102	195	95,1	94,4	94,7	10,8
40—49	1 105	1 135	2 240	1 056	1 067	2 123	99	102	201	95,6	94,0	94,8	9,5
50—59	1 172	1 126	2 298	1 113	1 055	2 168	128	136	264	95,0	93,7	94,3	12,2
60—69	928	787	1 715	896	724	1 620	104	91	195	96,6	92,0	94,5	12,0
70—79	475	301	776	459	271	730	65	37	102	96,6	90,0	94,1	7,2
80— <i>o</i>	88	41	129	76	31	107	17	10	27	86,4	75,6	82,9	25,2
Summa	5 310	5 256	10 566	5 043	4 866	9 909	593	568	1 161	95,0	92,6	93,8	11,7
<i>Ej gifta</i>													
20—22	464	370	834	379	302	681	72	77	149	81,7	81,6	81,7	21,9
23—24	252	169	421	207	137	344	42	41	83	82,1	81,1	81,7	24,1
25—29	342	214	556	275	181	456	63	49	112	80,4	84,6	82,0	24,6
30—39	284	199	483	217	158	375	39	33	72	76,4	79,4	77,6	19,2
40—49	258	228	486	211	191	402	30	35	65	81,8	83,8	82,7	16,2
50—59	282	346	628	219	300	519	24	53	77	77,7	86,7	82,6	14,8
60—69	259	513	772	215	447	662	20	91	111	83,0	87,1	85,8	16,8
70—79	213	535	748	172	440	612	30	118	148	80,8	82,2	81,8	24,2
80— <i>o</i>	121	273	394	103	193	296	30	59	89	85,1	70,7	75,1	30,1
Summa	2 475	2 847	5 322	1 998	2 349	4 347	350	556	906	80,7	82,5	81,7	20,8
Samtliga	7 785	8 103	15 888	7 041	7 215	14 256	943	1 124	2 067	90,4	89,0	89,7	14,5

Tabell 3.3 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och ålder

1970 Riksdag election. Voters by employment status and age

Sysselsättnings- status Ålder	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post- röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
<i>I arbetskraften</i>													
Sysselsatta													
20—22	326	286	612	263	238	501	43	44	87	80,7	83,2	81,9	17,4
23—29	1 024	739	1 763	902	653	1 555	148	111	259	88,1	88,4	88,2	16,7
30—49	2 468	1 684	4 152	2 294	1 556	3 850	249	186	435	92,9	92,4	92,7	11,3
50—59	1 349	870	2 219	1 259	816	2 075	136	116	252	93,3	93,8	93,5	12,1
60—69	765	336	1 101	732	311	1 043	68	46	114	95,7	92,6	94,7	10,9
70— <i>o</i>	104	23	127	100	21	121	4	6	10	96,2	91,3	95,3	8,3
Summa	6 036	3 938	9 974	5 550	3 595	9 145	648	509	1 157	91,9	91,3	91,7	12,7
Arbetslösa													
Summa	61	76	137	50	70	120	3	11	14	82,0	92,1	87,6	11,7
<i>Ej i arbetskraften</i>													
Arbetar i eget hushåll													
20—22	—	61	61	—	48	48	—	3	3	—	78,7	78,7	6,3
23—29	1	303	304	—	270	270	—	25	25	..	89,1	88,8	9,3
30—49	2	766	768	2	716	718	1	69	70	..	93,5	93,5	9,7
50—59	6	512	518	4	467	471	1	55	56	..	91,2	90,9	11,9
60—69	44	768	812	38	696	734	3	100	103	86,4	90,6	90,4	14,0
70— <i>o</i>	86	599	685	75	516	591	5	95	100	87,2	86,1	86,3	16,9
Summa	139	3 009	3 148	119	2 713	2 832	10	347	357	85,6	90,2	90,0	12,6
Studerande													
Summa	211	197	408	186	174	360	50	64	114	88,2	88,3	88,2	31,7
Arbetsoförmögna													
20—22	3	2	5	1	—	1	—	—	—	..	..	..	..
23—59	118	62	180	78	40	118	19	12	31	66,1	64,5	65,6	26,3
60—69	102	56	158	85	41	126	17	11	28	83,3	73,2	79,7	22,2
70— <i>o</i>	102	145	247	76	89	165	44	49	93	74,5	61,4	66,8	56,4
Summa	325	265	590	240	170	410	80	72	152	73,8	64,2	69,5	37,1
Övriga ej i arbetskraften													
20—22	67	10	77	53	6	59	17	3	20	79,1	60,0	76,6	33,9
23—29	28	19	47	15	9	24	4	6	10	53,6	47,4	51,1	41,7
30—59	52	75	127	26	55	81	6	15	21	50,0	73,3	63,8	25,9
60—69	262	131	393	244	114	358	36	23	59	93,1	87,0	91,9	16,5
70— <i>o</i>	604	383	987	558	309	867	89	74	163	92,4	80,7	87,8	18,8
Summa	1 013	618	1 631	896	493	1 389	152	121	273	88,5	79,8	85,2	19,7
Samtliga kategorier	7 785	8 103	15 888	7 041	7 215	14 256	943	1 124	2 067	90,4	89,0	89,7	14,5

Tabell 3.4 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter sysselsättningsstatus och civilstånd

1970 Riksdag election. Voters by employment status and marital status

Sysselsättnings- status Civilstånd	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post- röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
<i>I arbetskraften</i>													
Sysselsatta													
Gifta	4 399	2 615	7 014	4 193	2 457	6 650	451	277	728	95,3	94,0	94,8	10,9
Ej gifta	1 637	1 323	2 960	1 357	1 138	2 495	197	232	429	82,9	86,0	84,3	17,2
Summa	6 036	3 938	9 974	5 550	3 595	9 145	648	509	1 157	91,9	91,3	91,7	12,7
Arbetslösa													
Gifta	24	50	74	21	50	71	—	8	8	87,5	100,0	95,9	11,3
Ej gifta	37	26	63	29	20	49	3	3	6	78,4	76,9	77,8	12,2
Summa	61	76	137	50	70	120	3	11	14	82,0	92,1	87,6	11,7
<i>Ej i arbetskraften</i>													
Arbetar i eget hushåll													
Gifta	65	2 267	2 332	60	2 096	2 156	7	231	238	92,3	92,5	92,5	11,0
Ej gifta	74	742	816	59	617	676	3	116	119	79,7	83,2	82,8	17,6
Summa	139	3 009	3 148	119	2 713	2 832	10	347	357	85,6	90,2	90,0	12,6
Studerande													
Gifta	43	42	85	42	39	81	9	7	16	97,7	92,9	95,3	19,8
Ej gifta	168	155	323	144	135	279	41	57	98	85,7	87,1	86,4	35,1
Summa	211	197	408	186	174	360	50	64	114	88,2	88,3	88,2	31,7
Arbetsoförmögna													
Gifta	133	89	222	121	64	185	27	16	43	91,0	71,9	83,3	23,2
Ej gifta	192	176	368	119	106	225	53	56	109	62,0	60,2	61,1	48,4
Summa	325	265	590	240	170	410	80	72	152	73,8	64,2	69,5	37,1
Övriga ej i arbetskraften													
Gifta	646	193	839	606	160	766	99	29	128	93,8	82,9	91,3	16,7
Ej gifta	367	425	792	290	333	623	53	92	145	79,0	78,4	78,7	23,3
Summa	1 013	618	1 631	896	493	1 389	152	121	273	88,5	79,8	85,2	19,7
Samtliga kategorier	7 785	8 103	15 888	7 041	7 215	14 256	943	1 124	2 067	90,4	89,0	89,7	14,5

Tabell 3.5 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter näringsgren och yrkesställning

1970 Riksdag election. Voters by economic sector and occupational status

Näringsgren Yrkesställning	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post- röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
<i>Jordbruk- och skogsbruk m m</i>													
Företagare	390	18	408	364	14	378	10	1	11	93,3	77,8	92,6	2,9
Anställda	274	48	322	252	44	296	13	6	19	92,0	91,7	91,9	6,4
Medhjälpande familjemedlemmar	24	226	250	22	215	237	3	5	8	91,7	95,1	94,8	3,4
Summa	688	292	980	638	273	911	26	12	38	92,7	93,5	93,0	4,2
<i>Industri m m</i>													
Företagare	172	19	191	154	18	172	7	2	9	89,5	94,7	90,1	5,2
Anställda	2 822	699	3 521	2 579	642	3 221	238	69	307	91,4	91,8	91,5	9,5
Medhjälpande familjemedlemmar	—	21	21	—	20	20	—	3	3	—	95,2	95,2	15,0
Summa	2 994	739	3 733	2 733	680	3 413	245	74	319	91,3	92,0	91,4	9,3
<i>Handel m m</i>													
Företagare	85	53	138	78	45	123	12	4	16	91,8	84,9	89,1	13,0
Anställda	533	732	1 265	478	652	1 130	67	83	150	89,7	89,1	89,3	13,3
Medhjälpande familjemedlemmar	2	41	43	2	35	37	—	5	5	100,0	85,4	86,0	13,5
Summa	620	826	1 446	558	732	1 290	79	92	171	90,0	88,6	89,2	13,3
<i>Samfärdsel, post och televerk</i>													
Företagare	70	1	71	65	1	66	11	—	11	92,9	..	93,0	16,7
Anställda	501	180	681	458	164	622	73	46	119	91,4	91,1	91,3	19,1
Medhjälpande familjemedlemmar	1	9	10	—	9	9	—	1	1	..	100,0	90,0	11,1
Summa	572	190	762	523	174	697	84	47	131	91,4	91,6	91,5	18,8
<i>Off förvaltning m m</i>													
Företagare	105	50	155	94	46	140	11	9	20	89,5	92,0	90,3	14,3
Anställda	1 117	1 971	3 088	1 053	1 810	2 863	206	284	490	94,3	91,8	92,7	17,1
Medhjälpande familjemedlemmar	1	17	18	1	15	16	—	4	4	..	88,2	88,9	25,0
Summa	1 223	2 038	3 261	1 148	1 871	3 019	217	297	514	93,9	91,8	92,6	17,0
<i>Övriga</i>													
Summa	8	6	14	6	6	12	—	4	4	75,0	100,0	85,7	33,3
<i>Samtliga i arbetskraften</i>													
Därav													
Företagare	822	141	963	755	124	879	51	16	67	91,8	87,9	91,3	7,6
Anställda	5 247	3 630	8 877	4 820	3 312	8 132	597	488	1 085	91,9	91,2	91,6	13,3
Medhjälpande familjemedlemmar	28	314	342	25	294	319	3	18	21	89,3	93,6	93,3	6,6
Övriga	8	6	14	6	6	12	—	4	4	75,0	100,0	85,7	33,3

Tabell 3.6 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter näringsgren och ålder
 1970 Riksdag election. Voters by economic sector and age

Näringsgren Ålder	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post- röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
<i>Jordbruk- och skogsbruk m m</i>													
20—22	25	2	27	22	2	24	2	—	2	88,0	100,0	88,9	8,3
23—29	50	19	69	46	19	65	1	—	1	92,0	100,0	94,2	1,5
30—49	235	138	373	223	132	355	12	8	20	94,9	95,7	95,2	5,6
50—59	174	86	260	151	79	230	5	2	7	86,8	91,9	88,5	3,0
60— <i>o</i>	204	47	251	196	41	237	6	2	8	96,1	87,2	94,4	3,4
Summa	688	292	980	638	273	911	26	12	38	92,7	93,5	93,0	4,2
<i>Industri m m</i>													
20—22	188	51	239	149	44	193	17	7	24	79,3	86,3	80,8	12,4
23—29	502	114	616	438	100	538	51	9	60	87,3	87,7	87,3	11,2
30—49	1 226	334	1 560	1 123	309	1 432	107	31	138	91,6	92,5	91,8	9,6
50—59	698	168	866	656	160	816	50	20	70	94,0	95,2	94,2	8,6
60— <i>o</i>	380	72	452	367	67	434	20	7	27	96,6	93,1	96,0	6,2
Summa	2 994	739	3 733	2 733	680	3 413	245	74	319	91,3	92,0	91,4	9,3
<i>Handel m m</i>													
20—22	46	66	112	34	54	88	8	5	13	73,9	81,8	78,6	14,8
23—29	119	135	254	101	110	211	15	20	35	84,9	81,5	83,1	16,6
30—49	240	374	614	222	340	562	25	39	64	92,5	90,9	91,5	11,4
50—59	117	171	288	110	158	268	14	16	30	94,0	92,4	93,1	11,2
60— <i>o</i>	98	80	178	91	70	161	17	12	29	92,9	87,5	90,4	18,0
Summa	620	826	1 446	558	732	1 290	79	92	171	90,0	88,6	89,2	13,3
<i>Samfärdsel, post och televerk</i>													
20—22	26	19	45	20	16	36	4	6	10	76,9	84,2	80,0	27,8
23—29	118	42	160	96	37	133	21	5	26	81,4	88,1	83,1	19,5
30—49	239	87	326	225	80	305	29	25	54	94,1	92,0	93,6	17,7
50—59	146	25	171	141	25	166	27	5	32	96,6	100,0	97,1	19,3
60— <i>o</i>	43	17	60	41	16	57	3	6	9	95,3	94,1	95,0	15,8
Summa	572	190	762	523	174	697	84	47	131	91,4	91,6	91,5	18,8
<i>Off förvaltning m m</i>													
20—22	54	163	217	50	135	185	14	29	43	92,6	82,8	85,3	23,2
23—29	248	450	698	231	404	635	60	77	137	93,1	89,8	91,0	21,6
30—49	541	814	1 355	511	753	1 264	76	90	166	94,5	92,5	93,3	13,1
50—59	225	450	675	209	424	633	41	76	117	92,9	94,2	93,8	18,5
60— <i>o</i>	155	161	316	147	155	302	26	25	51	94,8	96,3	95,6	16,9
Summa	1 223	2 038	3 261	1 148	1 871	3 019	217	297	514	93,9	91,8	92,6	17,0
<i>Övriga</i>													
Summa	8	6	14	6	6	12	—	4	4	75,0	100,0	85,7	33,3
<i>Samtliga i arbetskraften</i>													
	6 105	4 091	10 196	5 606	3 736	9 342	651	526	1 177	91,8	91,3	91,6	12,6

Tabell 3.7 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter yrke

1970 Riksdag election. Voters by occupation

Yrke	Röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa
<i>0. Tekniskt och naturvetenskapligt arbete m m</i>			
01 Tekniskt, kemiskt och fysikaliskt arbete	667	68	735
02 Hälso- o sjukvårdsarbete	39	464	503
03 Pedagogiskt arbete	152	205	357
04 Litterärt och konstnärligt arbete	58	25	83
05 Övrigt hithörande arbete	193	101	294
Summa	1 109	863	1 972
<i>1. Administrativt arbete</i>			
10 Administrativt arbete	216	37	253
<i>2. Kameralt och kontorstekniskt arbete</i>			
21 Bokförings- och kassaarbete	34	219	253
22 Stenografi och maskinskrivning	3	180	183
23 Annat kontorsarbete	213	519	732
Summa	250	918	1 168
<i>3. Kommersiellt arbete</i>			
31 Parti- och detaljhandelsföretagare	67	39	106
32 Affärsbiträden m fl	71	337	408
33 Partiförsäljning genom kundbesök samt agenturarbete	48	1	49
34 Övrigt försäljningsarbete	254	59	313
Summa	440	436	876
<i>4. Lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete</i>			
41 Lantbruks-, skogs- och trädgårdsledning	397	14	411
42 Jordbruks- och trädgårdsarbete, djurskötsel	148	268	416
43 Viltvård och jakt samt fiskeriarbete	8	—	8
44 Skogsarbete	126	7	133
Summa	679	289	968
<i>5. Gruv- och stenbrottsarbete</i>			
50 Gruv- och stenbrottsarbete	33	—	33
<i>6. Transport och kommunikationsarbete</i>			
61 Motorfordonsförare och spårvagnsförare	292	7	299
62 Övrigt transport och kommunikationsarbete	242	127	369
Summa	534	134	668
<i>7—8. Tillverkningsarbete</i>			
71 Textil- och sömnadsarbete	43	134	177
72 Sko- och läderarbete	12	5	17
73 Järnbr-, metall-, smides- och gjuteriarbete	59	2	61
74 Verkstads-, byggn- och metallarb, finmekaniskt arbete	773	54	827

Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post-röstande i % av summa röstande
Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
636	67	703	96	12	108	95,4	98,5	95,6	15,4
37	412	449	12	61	73	94,9	88,8	89,3	16,3
144	197	341	25	45	70	94,7	96,1	95,5	20,5
52	22	74	11	4	15	89,7	88,0	89,2	20,3
187	98	285	52	35	87	96,9	97,0	96,9	30,5
1 056	796	1 852	196	157	353	95,2	92,2	93,9	19,1
212	36	248	50	7	57	98,1	97,3	98,0	23,0
31	208	239	7	34	41	91,2	95,0	94,5	17,2
3	166	169	—	30	30	..	92,2	92,3	17,8
199	471	670	28	78	106	93,4	90,8	91,5	15,8
233	845	1 078	35	142	177	93,2	92,0	92,3	16,4
61	34	95	8	3	11	91,0	87,2	89,6	11,6
61	306	367	9	30	39	85,9	90,8	90,0	10,6
43	1	44	7	1	8	89,6	..	89,8	18,2
238	58	296	34	15	49	93,7	98,3	94,6	16,6
403	399	802	58	49	107	91,6	91,5	91,6	13,3
374	11	385	16	1	17	94,2	78,6	93,7	4,4
136	252	388	6	9	15	91,9	94,0	93,3	3,9
6	—	6	—	—	—	..	—	..	..
115	6	121	5	1	6	91,3	..	91,0	5,0
631	269	900	27	11	38	92,9	93,1	93,0	4,2
29	—	29	4	—	4	87,9	—	87,9	13,8
257	7	264	25	—	25	88,0	..	88,3	9,5
219	116	335	42	37	79	90,5	91,3	90,8	23,6
476	123	599	67	37	104	89,1	91,8	89,7	17,4
41	126	167	3	9	12	95,3	94,0	94,4	7,2
8	5	13	1	1	2	66,6	..	76,5	15,4
52	1	53	5	—	5	88,1	..	86,9	9,4
703	49	752	60	7	67	90,9	90,7	90,9	8,9

Tabell 3.7 (forts) Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter yrke

Yrke	Röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Summa
75 Elektroarbete	242	19	261
76 Träarbete	333	9	342
77 Målnings- och lackeringsarbete	113	3	116
78 Mureri- och betongarbete m m	199	—	199
80 Livsmedelsarbete	62	31	93
81 Kemiskt och cellulosatekniskt arbete	66	6	72
82 Övrigt tillverkningsarbete	336	132	468
83 Grov- och diversearbete	92	18	110
84 Maskin- och motorskötsel	201	6	207
Summa	2 531	419	2 950
<i>9. Servicearbete</i>			
91 Civilt bevaknings- och skyddsarbete	89	4	93
92 Husligt arbete	19	467	486
93 Fastighetsskötsel, städning m m	93	327	420
94 Övrigt servicearbete	46	191	237
Summa	247	989	1 236
<i>98. Militärt arbete</i>	58	—	58
<i>99. Personer med ej identifierbara yrken eller ej angiven yrkestillhörighet</i>	4	3	7
<i>Övriga</i>	1 684	4 015	5 699
Samtliga	7 785	8 103	15 888

Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post-röstande i % av summa röstande
Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
219	17	236	20	3	23	90,5	89,5	90,4	9,7
303	9	312	9	—	9	91,0	..	91,2	2,9
100	2	102	8	1	9	88,5	..	87,9	8,8
182	—	182	10	—	10	91,5	—	91,5	5,5
54	27	81	6	1	7	87,1	87,1	87,1	8,6
63	6	69	8	1	9	95,5	..	95,8	13,0
301	116	417	30	13	43	89,6	87,9	89,1	10,3
79	13	92	1	1	2	85,9	72,2	83,6	2,2
173	5	178	11	—	11	86,1	..	86,0	6,2
2 278	376	2 654	172	37	209	90,0	89,7	90,0	7,9
84	4	88	16	2	18	94,4	..	94,6	20,5
15	423	438	4	41	45	78,9	90,6	90,1	10,3
88	291	379	5	23	28	94,6	89,0	90,2	7,4
40	168	208	4	16	20	87,0	88,0	87,8	9,6
227	886	1 113	29	82	111	91,9	89,6	90,0	10,0
55	—	55	13	—	13	..	—	..	..
3	3	6	—	2	2	..	..	..	..
1 438	3 482	4 920	292	600	892	85,4	86,7	86,3	18,1
7 041	7 215	14 256	943	1 124	2 067	90,4	89,0	89,7	14,5

Tabell 3.8 Riksdagsvalet 1970. Röstningsförhållanden efter inkomst och ålder
 1970 Riksdag election. Voters by income and age

Inkomst Ålder	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post- röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
Utan egen inkomst													
20—22	155	193	348	124	157	281	34	45	79	80,0	81,3	80,7	28,1
23—24	69	106	175	58	86	144	19	24	43	84,1	81,1	82,3	29,9
25—29	71	278	349	59	233	292	20	27	47	83,1	83,8	83,7	16,1
30—34	29	253	282	19	230	249	4	27	31	65,5	90,9	88,3	12,4
35—39	18	196	214	12	186	198	2	19	21	66,7	94,9	92,5	10,6
40—44	24	200	224	15	186	201	2	15	17	62,5	93,0	89,7	8,5
45—49	27	227	254	21	206	227	1	16	17	77,7	90,7	89,4	7,5
50—54	45	255	300	25	230	255	2	25	27	55,6	90,2	85,0	10,6
55—59	49	277	326	31	253	284	5	28	33	63,3	91,3	87,1	11,6
60—64	47	274	321	39	238	277	4	34	38	83,0	86,9	86,3	13,7
65—o	171	426	597	131	344	475	30	68	98	76,6	80,8	79,6	20,6
Summa	705	2 685	3 390	534	2 349	2 883	123	328	451	75,7	87,5	85,0	15,6
—9 999													
20—22	137	102	239	113	87	200	22	16	38	82,5	85,3	83,7	19,0
23—24	44	80	124	34	70	104	10	6	16	77,3	87,5	83,9	15,4
25—29	52	179	231	37	163	200	7	19	26	71,2	91,1	86,6	13,0
30—34	29	163	192	23	150	173	3	12	15	79,3	92,0	90,1	8,7
35—39	28	180	208	18	164	182	2	10	12	64,3	91,1	87,5	6,6
40—44	23	174	197	21	159	180	1	16	17	91,3	91,4	91,4	9,4
45—49	38	218	256	30	201	231	4	19	23	78,9	92,2	90,2	10,0
50—54	41	186	227	30	173	203	3	29	32	73,2	93,0	89,4	15,8
55—59	50	196	246	40	179	219	4	24	28	80,0	91,3	89,0	12,8
60—64	72	228	300	63	204	267	5	27	32	87,5	89,5	89,0	12,0
65—o	588	991	1 579	530	831	1 361	75	142	217	90,1	83,9	86,2	15,9
Summa	1 102	2 697	3 799	939	2 381	3 320	136	320	456	85,2	88,3	87,4	13,7
10 000—14 999													
20—22	105	87	192	87	71	158	14	7	21	82,9	81,6	82,3	13,3
23—24	51	58	109	44	50	94	6	11	17	86,3	86,2	86,2	18,1
25—29	74	89	163	58	76	134	10	9	19	78,4	85,4	82,2	14,2
30—34	42	62	104	34	58	92	1	6	7	81,0	93,5	88,5	7,6
35—39	22	57	79	20	51	71	1	6	7	90,9	89,5	89,9	9,9
40—44	41	84	125	34	77	111	2	8	10	82,9	91,7	88,8	9,0
45—49	40	99	139	37	94	131	4	10	14	92,5	94,9	94,2	10,7
50—54	47	115	162	45	108	153	—	12	12	95,7	93,9	94,4	7,8
55—59	63	97	160	56	88	144	5	9	14	88,9	90,7	90,0	9,7
60—64	60	64	124	55	58	113	5	11	16	91,7	90,6	91,1	14,2
65—o	197	168	365	186	151	337	28	46	74	94,4	89,9	92,3	22,0
Summa	742	980	1 722	656	882	1 538	76	135	211	88,4	90,0	89,3	13,7
15 000—19 999													
20—22	64	82	146	50	69	119	5	17	22	78,1	84,1	81,5	18,5
23—24	75	74	149	60	58	118	3	10	13	80,0	78,4	79,2	11,0
25—29	111	114	225	97	110	207	13	17	30	87,4	96,5	92,0	14,5
30—34	76	55	131	64	46	110	6	9	15	84,2	83,6	84,0	13,6
35—39	71	43	114	65	42	107	6	5	11	91,5	97,7	93,4	10,3

Inkomst Ålder	Röstberättigade			Röstande			Därav med poströster			Röstande i % av röstberättigade			Post- röstande i % av summa röstande
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	
40—44	77	76	153	68	68	136	2	7	9	88,3	89,5	88,9	6,6
45—49	67	68	135	63	64	127	9	5	14	94,0	94,1	94,1	11,0
50—54	82	66	148	78	61	139	4	9	13	95,1	92,4	93,9	9,4
55—59	92	74	166	82	70	152	4	7	11	89,1	94,6	91,6	7,2
60—64	98	56	154	92	52	144	10	9	19	93,9	92,9	93,5	13,2
65— ω	169	82	251	161	76	237	20	22	42	95,3	92,7	94,4	17,7
Summa	982	790	1 772	880	716	1 596	82	117	199	89,6	90,6	90,1	12,5
20 000—29 999													
20—22	32	8	40	27	7	34	3	3	6	84,4	87,5	85,0	17,6
23—24	113	25	138	101	24	125	17	11	28	89,4	96,0	90,6	22,4
25—29	381	122	503	341	112	453	49	24	73	89,5	91,8	90,1	16,1
30—34	294	71	365	275	67	342	28	19	47	93,5	94,4	93,7	13,7
35—39	209	63	272	194	57	251	14	11	25	92,8	90,5	92,3	10,0
40—44	226	72	298	210	68	278	17	11	28	92,9	94,4	93,3	10,1
45—49	292	87	379	277	80	357	25	17	42	94,9	92,0	94,2	11,8
50—54	254	86	340	238	78	316	24	17	41	93,7	90,7	92,9	13,0
55—59	259	53	312	256	52	308	23	11	34	98,8	98,1	98,7	11,0
60—64	238	58	296	228	54	282	18	12	30	95,8	93,1	95,3	10,6
65— ω	181	48	229	177	44	221	19	15	34	97,8	91,7	96,5	15,4
Summa	2 479	693	3 172	2 324	643	2 967	237	151	388	93,7	92,8	93,5	13,1
30 000—39 999													
20—22	3	—	3	3	—	3	—	—	—	..	—	..	..
23—24	8	2	10	7	2	9	—	—	—	87,5	..	90,0	..
25—29	103	21	124	97	20	117	22	9	31	94,2	95,2	94,4	26,5
30—34	116	22	138	108	19	127	18	4	22	93,1	86,4	92,0	17,3
35—39	127	13	140	122	11	133	14	1	15	96,1	84,6	95,0	11,3
40—44	116	15	131	112	15	127	11	5	16	96,6	..	96,9	12,6
45—49	140	25	165	136	24	160	16	5	21	97,1	96,0	97,0	13,1
50—54	143	19	162	134	15	149	15	4	19	93,7	78,9	92,0	12,8
55—59	119	26	145	115	26	141	23	10	33	96,6	..	97,2	23,4
60—64	68	12	80	66	12	78	4	1	5	97,1	..	97,5	6,4
65— ω	59	17	76	59	16	75	13	7	20	..	94,1	98,7	26,7
Summa	1 002	172	1 174	959	160	1 119	136	46	182	95,7	93,0	95,3	16,3
40 000— ω													
20—22	1	—	1	1	—	1	1	—	1	..	—	..	..
23—24	2	1	3	2	1	3	—	—	—	..	..	..	..
25—29	30	4	34	30	4	34	9	2	11	..	..	..	32,4
30—34	60	8	68	59	8	67	20	3	23	98,3	..	98,5	34,3
35—39	82	7	89	78	7	85	13	3	16	95,1	..	95,5	18,8
40—44	123	10	133	119	10	129	17	2	19	96,7	..	97,0	14,7
45—49	129	8	137	124	6	130	18	1	19	96,1	..	94,9	14,6
50—54	130	11	141	125	11	136	23	2	25	96,2	..	96,5	18,4
55—59	80	11	91	77	11	88	17	2	19	96,3	..	96,7	21,6
60—64	73	10	83	73	10	83	19	2	21	..	..	..	25,3
65— ω	63	16	79	61	16	77	16	10	26	96,9	..	97,5	33,8
Summa	773	86	859	749	84	833	153	27	180	96,9	97,7	97,0	21,6
Samtliga	7 785	8 103	15 888	7 041	7 215	14 256	943	1 124	2 067	90,4	89,0	89,7	14,5

4. Valet 1970

Redogörelse för statistiska centralbyråns och Göteborgs
universitets statsvetenskapliga institutions
intervjuundersökning vid riksdagsvalet 1970

Av Bo Särnvik

The 1970 election

Report on the interview inquiry carried out by the National
Central Bureau of Statistics and the Department of Political
Science at the University of Gothenburg on the occasion
of the election to Parliament in 1970

By Bo Särnvik

Form för hänvisning. Särllvik, Bo, 1973, »Valel 1970», Allmänna valen 1970. Del 3 (SOS) Statistiska centralbyrån, Stockholm 1973.

Suggested citation. Särllvik, Bo, 1973, »The 1970 election», General elections 1970. Vol 3 (SOS). National Central Bureau of Statistics, Stockholm 1973.

Innehåll

Contents

53	Summary	Summary in English
55	Sammanfattning	Summary in Swedish
57	Undersökningsplan, urval och datainsamling	Study design, sample, and field work
63	Urvalet: Representativitet och felkällor	The sample: Representativity and sources of error
63	Felkällor och statistisk osäkerhet	Sources of error and statistical uncertainty due to sampling variance
64	Valdeltagande och fördelning på partier inom undersökningsurvalet och valmanskåren	Comparison between the sample and the electorate in respect of electoral participation and the party distribution of the votes
66	Partival, valdeltagande och valutslag 1968—1970	Party choice, participation and election outcome 1968—1970
66	Röstningen i de tre valen 1970	Voting in the three contemporaneous elections 1970
67	Förändringar i valbeteendet 1968—1970	Changes in electoral behaviour 1968—1970
70	När bestämdes partivalet?	When was the party choice decided?
72	Röstningsbeteende och känsla av personlig anslutning till ett parti	Voting behaviour and sense of personal attachment to some political party (party identification)
77	»Valvinden» — tendensen i valutslaget	“The Election Wind”—the tendency of the election outcome
80	Stabilitet och förändringar i partival och valdeltagande 1962—1970	Stability and change in party choice and participation 1962—1970
80	Utvecklingen från 1964 till 1970	The development from 1964 to 1970
82	Förändringar i partiernas väljarunderlag 1962—1970	Changes in the parties' voting support 1962—1970
83	Övergångar mellan röstning och icke-röstning 1962—1970	Changes in electoral participation 1962—1970
86	Partibytarströmmarna mellan partierna 1962—1970	The flows of votes among the parties 1962—1970
91	Valbeteendet inom olika befolkningsgrupper	Electoral behaviour within population groups
91	Översiktstabeller över valbeteendet inom olika befolkningsgrupper. Kommentarer till kategoriuppdelningar och datamaterial	Tabular summaries concerning electoral behaviour within various population groups. Comments to classification techniques and data
101	Social situation och valbeteende	Social situation and electoral behaviour
105	Fördelningar på sociala grupper bland stabila partiväljare och partibytare	The distribution over social groups among consistent party voters and party changers

	Tabeller	Tables
60	4.1 Procentuell andel intervjuade inom delurval vid valundersökningen 1970	4.1 Response rates (percent interviewed) in the subsamples of the 1970 Election survey
60	4.2 Procentuell andel intervjuade vid valundersökning 1970 inom panelurvalet 1964—1970	4.2 Response rate (percent interviewed) at the 1970 Election survey within the panel sample
64	4.3 De röstandes partifördelning inom undersökningsurvalet och bland samtliga röstande i valmanskåren	4.3 Party distribution of the voters within the survey sample and among all voters in the electorate
66	4.4 Deltagande i de tre valen 1970	4.4 Participation in the three 1970 Elections
66	4.5 Partival i riksdagsvalet 1970 och partival i de samtidiga kommunala valen	4.5 Party vote in the 1970 Riksdag Election and in the contemporaneous Communal Elections
66	4.6 Information om den nya valperioden	4.6 Information about the new election period
68	4.7 A Partival och valdeltagande 1968—1970: Partiernas väljare samt ej röstande och ej röstberättigade 1968 fördelade efter röstningssättet vid riksdagsvalet 1970	4.7 A Party vote and participation 1968—1970: 1968 party voters, non-voters and those not entitled to vote in 1968 distributed by voting behaviour in 1970
68	4.7 B Partiernas väljare samt ej röstande 1970 fördelade efter valdeltagande och partival 1968	4.7 B Party voters and non-voters at the 1970 Elections distributed by voting behaviour in 1968
69	4.7 C Partival och valdeltagande 1968—1970: Procentuell fördelning efter partival och valdeltagande vid båda valen	4.7 C Party vote and electoral participation 1968—1970: Percentage distribution by party vote and participation in both elections
69	4.8 Stabilitet och förändring inom valmanskåren 1968—1970	4.8 Stability and change within the electorate 1968—1970
71	4.9 A Partival och tid för röstningsbeslut valet 1970: röstande som bestämde sin röstning vid olika tidpunkter fördelade efter partival	4.9 A Party vote and time of voting decision at the 1970 election: Voters who decided their way of voting during different periods of time distributed by party vote
72	4.9 B Partival och tid för röstningsbeslut vid valet 1970: Partiernas väljare fördelade efter tidpunkt för röstningsbeslut	4.9 B Party vote and time of voting decision at the 1970 election: Parties' voters distributed by time of voting decision
72	4.9 C Tid för röstningsbeslut bland väljare uppdelade efter stabilitet och förändring i partival och valdeltagande	4.9 C Time of voting decision among voters classified according to stability of party choice and participation
74	4.10 A Partival och partiidentifikation 1968	4.10 A Party vote and party identification 1968
74	4.10 B Partival och partiidentifikation vid riksdagsvalet 1970	4.10 B Party vote and party identification at the Riksdag election 1970
75	4.10 C Partiidentifikation 1968 och 1970	4.10 C Party identification 1968 and 1970

76	4.11 Partival och valdeltagande vid 1970 års val bland röstberättigade uppdelade efter partiidentifikation 1968	4.11 Party vote and participation in the 1970 election among voters classified according to party identification 1968
77	4.12 A Partiidentifikation vid valet 1968 bland partiernas stabila väljare och bland väljare, som övergick till röstning på annat parti 1970	4.12 A Party identification at the 1968 election among stable party voters and party changers
77	4.12 B Partiidentifikation vid valet 1970 bland partiernas stabila väljare och bland väljare, som övergått från röstning på annat parti 1968	4.12 B Party identification at the 1970 election among stable party voters and party changers
81	4.13 A Partival och valdeltagande 1964—1970	4.13 A Party vote and participation 1964—1970
81	4.13 B Stabilitet och förändring i partiernas väljarunderlag 1964—1970	4.13 B Stability and change in the voting support of the parties 1964—1970
81	4.14 Förstagångsväljarnas partival resp valdeltagande vid valen 1964—1970	4.14 Party vote and electoral participation among new electors 1964—1970
83	4.15 A Partival och valdeltagande 1962—1970	4.15 A Party vote and electoral participation 1962—1970
83	4.15 B Partiernas väljare vid 1970 års val fördelade efter det antal partier de röstat på vid valen 1962—1970	4.15 B Party voters in 1970 distributed by the number of parties they had voted for in the elections 1962—1970
84	4.16 A—B Partival 1962—1970 och röstningssättet vid valet 1970	4.16 A—B Party vote 1962—1970 and voting behavior in 1970
85	4.17 A Valdeltagande vid de fem valen 1962—1970 inom den del av urvalet som haft rösträtt under hela perioden	4.17 A Participation in the five elections 1962—1970 within the part of the sample that was entitled to vote throughout the entire period
86	4.17 B Partiernas stabila väljare och väljare, som övergått från ett parti till ett annat 1968—1970: valdeltagandefrekvens under hela perioden 1962—1970	4.17 B Stable party voters and party changers 1968—1970: frequency of electoral participation 1962—1970
87	4.18 Stabilitet och förändring i väljarnas partival 1962—1970	4.18 Stability and change in the voters' party choice 1962—1970
90	4.19 A Väljarnas »rangordning» av partierna: Uppfattningar om »näst bästa parti»	4.19 A Voters' rank-ordering of the parties: Views on the "second best party".
90	4.19 B Väljarnas »rangordning» av partierna: Genomsnittliga rangordningstal för väljarnas värdering av partierna	4.19 B Voters' rank-ordering of the parties: Average rank order numbers for the voters' evaluation of the parties
94—95	4.20 A—C Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper	4.20 A—C Party vote and electoral participation at the 1970 election within certain population groups
95—96	4.21 A—C De röstandes partival vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper	4.21 A—C Party vote at the 1970 Riksdag election within certain population groups

97—98	4.22 A—C Fördelning på vissa befolkningsgrupper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1970	4.22 A—C Party voters and non-voters at the 1970 Riksdag election distributed by population categories
98	4.23 A Partival och valdeltagande inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalet 1970	4.23 A Party vote and participation within socioeconomic groups at the 1970 Riksdag election
99	4.23 B De röstandes partival inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalet 1970	4.23 B Party vote within socioeconomic groups at the 1970 Riksdag election
99	4.23 C Fördelning på socialekonomiska grupper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1970	4.23 C Party voters and non-voters at the 1970 Riksdag election distributed by socioeconomic groups
100	4.24 Utbildning, partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1970	4.24 Education, party vote, and participation at the 1970 Riksdag election
100	4.25 Organisationstillhörighet och partival i riksdagsvalet 1970	4.25 Organization membership and party vote in the 1970 Riksdag election
101	4.26 Valdeltagandefrekvens vid valen 1962—1970 inom vissa befolkningsgrupper	4.26 Frequency of participation in the elections 1962—1970 within certain population groups
106	4.27 Partiernas stabila väljare och väljare, som övergått från ett parti till ett annat 1968—1970: Den sociala sammansättningen av vissa väljarkategorier	4.27 Stable Party voters and party changers 1968—1970: The social composition of certain categories of voters
109	4.28 Övergångar till och från Socialdemokraterna inom sociala grupper 1968—1970	4.28 Changes to and from the Social Democratic party within social groups 1968—1970
61	Tablå A Antal genomförda intervjuer, bortfall m m vid valundersökningen 1970 med uppdelning på delurval	Tableau A Number of completed interviews, sample loss due to non-response etc within the subsamples of the 1970 survey
62	Tablå B Antal intervjuer, bortfall m m vid undersökningarna 1964—1970 inom delurval	Tableau B Number of completed interviews, sample loss etc. at the three surveys 1964—1968—1970 within subsamples

Summary

The interview sample survey of the 1970 elections constitutes the final stage in a study of party choice, electoral participation and political opinion formation which was conducted after the 1964, 1968, and 1970 elections.¹ A representative, nation-wide sample of enfranchised respondents was interviewed in connection with each of these elections. In addition, data pertaining to electoral participation for the sample of individuals has been collected for the elections held in 1962, 1964, 1966, 1968, and 1970. At two most recent elections (1968 and 1970) the panel sample was supplemented by the addition of sub-samples representing the age cohorts that had reached voting age since the previous election. In addition, a nation-wide control sample was added to the panel sample in the 1970 study in order to facilitate analyses of possible "panel effects". The sample was drawn through a two-stage procedure with sampling of individuals within a frame of primary sampling units. However, individuals have been contacted even if they have moved away from their original place of residence in the course of the period under study.

In general, this sample enables a full analysis to be made not only of political change but also of social change and geographic migration within the Swedish electorate.

The election studies were originated as a result of co-operation between the National Central Bureau of Statistics and the Department of Political Science at the University of Gothenburg. The Survey Research Centre of the Central Bureau of

Statistics has been in charge of the field work. The Central Bureau of Statistics has also been responsible for drawing the sample, as well as collecting various complementary data from electoral registers, etc.

At the Gothenburg Department of Political Science the study was directed by Professor Bo Särilvik and carried out in collaboration with a research group at the Department, which was formed for the purpose of examining of the electoral process. This group has been responsible for the general design of the study, the contents of the questionnaires as well as the data analysis and the preparation of reports on the findings.

The present report contains analyses which throw light from various aspects on the composition of the votes gained by the different parties at the 1970 election as well as on the changes that have occurred since the 1962 election. Even a cursory inspection of aggregate voting statistics for the elections during the period shows that changes have indeed occurred. The material provided by the interview sample surveys enables light to be thrown on the great number of underlying changes that have taken place in individual behaviour. One can gauge from this material the size and significance of the flows of votes away from one party to another from election to election as well as the long-term trends in party choice and electoral participation.

The report can be summarized chapter by chapter, as follows. (See, too, the English translation of table headings.)

The first two chapters describe the design of the study and the material. (*"Study Design, Sample, and Field Work"* and *"The Sample: Representativity and Sources of Error."*) As is shown in *Table 1* the 1970 sample consisted, in all, of 4815 persons 85.8 % of whom responded. The panel sample comprised 3226 individuals and the response rate was 84.0 %. While the previous election studies comprised personal interviews with all the respondents in the panel sample, the 1970 study was carried

out according to three different techniques. First half of the original panel sample was only contacted by means of a brief mailed questionnaire (although with follow-up contacts by telephone or personal interviews whenever needed). The purpose of this part of the study was mainly to collect data on voting in 1970 which could be merged with the information gathered through the previous interviews. The response rate for this sub-sample was 83.8 %. The remainder of the total sample was divided into two sub-samples according to form of interviews employed. One of these sub-samples was interviewed by telephone although those not having a telephone were interviewed in person. The response rate for that subsample was 89.1 %. The remaining sub-sample was interviewed in person, a considerably enlarged questionnaire being used. The response rate was 84.6 %.

"Party Choice, Participation, and Election Outcome 1968—1970." This chapter contains one part presenting data on rates of change in party vote and participation, as well as on the proportions of voters at the two elections with unchanged party allegiance. One section presents data showing the extent to which voters voted differently in the parliamentary and local government elections, which took place on the same day in 1970. The second part of the chapter contains an analysis of the relationship between party vote and self-reported "time of decision". The analysis then includes an estimate of the strength and direction of party identification and its relationship to voting behaviour in the two elections. The chapter concludes by outlining trends and various change of components that affected the electoral fortunes of the parties in 1968—1970.

"Stability and Change in Party Choice and

¹ The 1964 and 1968 elections were elections to the second chamber. The 1970 election consisted in fact of three elections; to the new one chamber riksdag, to the county councils and to the commune councils.

Participation 1962—1970. The analyses in this chapter are based on panel data covering the period from the 1962 election (recollection queries in the 1964 interview) until the 1970 election. The aim is to illuminate how voting support of each of the parties has changed in a sequence of elections due to party change among the voters as well as other components of change, such as individual switching between voting a non-voting. A special section is devoted to the stability of participation between 1962—1970 within different social groups. Finally data relating to the "preference rating" by the voters are used together with data on party change in order to throw light on some basic pre-conditions for party competition in the electorate. This analysis is especially pertinent in view of the typical picture of the Swedish multi-party system in which some parties are presumed to be comparatively "close" to each other while others are considered to be politically "far away" from each other.

"*Electoral Behaviour within Population Groups.*" The concluding chapter contains a general section consisting of tables showing the voting behaviour within various socio-economic and demographic popula-

tion groups. The last part of the chapter contains rather more specialized analyses, dealing with the longterm trends in the social composition of the voting support of the parties and with the rates of party change within different socio-economic strata.

In the report the following denominations are used:

- M = The Moderates (Moderata samlingspartiet)
- C = The Centre Party (Centerpartiet)
- F = The Liberals (Folkpartiet)
- KDS = The Christian Democrats (Kristen Demokratisk Samling)
- S = The Social Democrats (Arbetarepartiet-Socialdemokraterna)
- VPK = The Communists (Vänsterpartiet Kommunisterna)
- KFML = The Marxist-Leninists (Kommunistiska Förbundet Marxist-Leninisterna)
- K = VPK and KFML

¹ The election studies at the 1964 and 1968 elections have been reported in the official election statistics published in: *Official Statistics of Sweden. Elections. The Elections to the Riksdag during the years 1961—1964*, II, Central Bureau of Statistics, Stockholm 1965. — *Official Statistics of Sweden. The Elections to the Riksdag 1965—1968. Part 2. The Elections to the First Chamber in 1965—1969. Special surveys.* Both of these reports contain data suitable for comparison with the present

A variety of more specific research topics will be treated in separate monographs prepared by the members of the above-mentioned research group at the Department of Political Science at the University of Gothenburg.¹

study. 1. The present report is far more comprehensive than the previous ones both in respect of the range of the analysis and of the types of classifications and measures used in the analyses. For some of these analyses comparable data pertaining to the 1964—1968 elections are to be found in: Bo Särilvik, "Voting Behavior in Shifting Election Winds: An Overview of the Swedish Elections 1964—1968", *Scandinavian Political Studies*, vol 5, 1970.

Sammanfattning

Intervjuundersökningen vid 1970 års val utgör det avslutande ledet i en undersökning av partival, valdeltagande och politisk opinionsbildning, som genomförts vid valen 1964, 1968 och 1970.

Ett representativt, riksomfattande urval av röstberättigade har intervjuats vid de tre valen. Valdeltagandet inom detta urval kan studeras med hjälp av uppgifter från röstlängderna, som insamlats för vart och ett av de fem valåren 1962, 1964, 1966, 1968 och 1970. Vid de båda senaste allmänna valen — 1968 och 1970 — har undersökningsurvalet kompletterats med tilläggsurval representerande väljare, som uppnått rösträttsåldern efter 1964 års val. Datamaterialet erbjuder sålunda förutsättningar för ett studium av förändringar med avseende på politiskt beteende och åsiktsutveckling under en förhållandevis lång period. Vid 1970 års intervjuundersökning genomfördes därjämte intervjuer med ett helt nytt, riksomfattande urval som också är representativt för valmanskåren vid valet 1970. Genom att det urval som intervjuades vid tidigare val kan jämföras med det nya urvalet, får man möjlighet att kontrollera att de föregående intervjuerna med det ursprungliga urvalet inte minskat dess representativitet med avseende på t ex valdeltagande eller allmänt politiskt intresse. Det urval som kontaktats vid föregående val — vilket utgör ett s k *panelurval* — bildar tillsammans med det nya urvalet det *totala undersökningsurvalet* för 1970 års valundersökning.

Valundersökningarna har kommit till stånd genom ett samarbete mellan statistiska centralbyrån och en forskargrupp knuten till Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution. Statistiska centralbyrån har sålunda utfört fältarbetet med intervjuer. Statistiska centralbyrån har också framtagit urvalet och verkställt insamlingen av kompletterande data från röstlängder m m.

Vid statsvetenskapliga institutionen har undersökningen letts av t f professor Bo Särilvik. I det forskningsprojekt, som baseras bl a på denna undersöknings datamaterial, medverkar en forskargrupp vid institutionen. Projektledningen vid

statsvetenskapliga institutionen har haft ansvaret för den allmänna undersökningsplanen och för utarbetandet av intervjuformulär och svarar vidare för såväl databearbetning som redovisningen av undersökningsresultaten.¹

Den föreliggande framställningen innefattar dataredovisning och analys, som från olika utgångspunkter belyser sammansättningen av partiernas röststöd vid 1970 års val och de förändringar som ägt rum från och med 1962 års val. Redan en jämförelse mellan röstfördelningarna vid dessa val ger givetvis vid handen att förändringar har förekommit. Valundersökningarnas datamaterial har här använts för att kartlägga den underliggande mängden av individuella förändringar. Det blir därigenom möjligt att fastställa storleken av de strömmar av partibytare, som gått mellan partierna från val till val, liksom att undersöka hur partiernas röststöd har påverkats av att en del av de röstberättigade växlat mellan röstning och icke-röstning vid olika val. Vidare avspeglar datamaterialet förändringar i valmanskårens sammansättning till följd av mortalitet och tillskott av nyttillkommande röstberättigade. I denna analys utnyttjas data beträffande individernas röstningsbeteende men också intervjudata avsedda att mäta generella, värderande attityder till partierna. Samtidigt som analysen av datamaterialet på detta sätt avgränsar olika förändringsfaktorer kommer den också att utvisa i vilken utsträckning partiernas röststyrka har baserats på väljare med ett stabilt röstningsbeteende över hela den undersökta perioden. I föreliggande redogörelse ges vidare en översikt av de röstberättigades partifördelning och valdeltagande inom olika befolkningsgrupper vid 1970 års val. Därvid har också jämförelser gjorts mellan väljare vars partival varit oförändrat och väljare som skiftat från röstning på ett parti till ett annat. Andra sidor av den politiska opinionsbildningen kommer att behandlas i separat publicerade vetenskapliga studier som utarbetas av de medverkande i forskningsprojektet.²

¹ Beträffande forskningsprojektet och dess organisation se också redogörelsen för 1968 års undersökning i: *Riksdagsmannavalen 1965—1968. Del 2. Förstakammarvalen 1965—1969. Specialundersökningar*, (Kapitel 6), *Sveriges officiella statistik*, Statistiska centralbyrån, Stockholm 1970.

² Utöver den redogörelse för 1968 års undersökning, som lämnats i publikationen *Riksdagsmannavalen 1965—1968, Sveriges officiella statistik* kan för jämförelser hänvisas till: Bo Särilvik, »Voting Behavior in Shifting Election Winds: An Overview of the Swedish Elections 1964—1968», *Scandinavian Political Studies*, vol 5, 1970. — En större översikt av såväl valundersökningarna 1964—1970 som tidigare valundersökningar återfinnes vidare i: Bo Särilvik, »The Swedish Party System in a Developmental Perspective», i: Richard Rose (red.), *Comparative Electoral Behavior*, New York (Free Press), under tryckning.

Undersökningens planering och genomförande samt det insamlade datamaterialet behandlas i två inledande kapitel med rubrikerna »Undersökningsplan, urval och datainsamling» och »Urvalet: Representativitet och felkällor». Avsnittet om de metoder som kan utnyttjas för att ange »graden av osäkerhet» hos undersökningsresultat grundade på stickprov har gjorts kortfattat och innefattar inte någon ingående diskussion av statistiskt teoretisk art. Syftet med detta avsnitt är väsentligen att ange statistiska »osäkerhetsgränser» som kan användas för en allmän bedömning av undersökningsresultatens tillförlitlighet.

I kapitlet »Partival, valdeltagande och valutslag 1968—1970» redovisas analyser av datamaterialet, som gäller de röstberättigades valdeltagande och partival vid de båda riksdagsvalen. I detta avsnitt belyses också i vilken utsträckning väljarna använde sig av möjligheten att rösta på olika partier i riksdagsval och kommunala val. I ett följande avsnitt i detta kapitel analyseras data beträffande röstningsbeteende i relation till de intervjuades upplysningar om den tidpunkt, då de bestämde vilket parti de skulle rösta på vid valet 1970. Därefter undersöks sambandet mellan röstningsbeteende och ett mått på »känsla av partianslutning». Såsom framgår av den följande framställningen avser det sistnämnda begreppet en attityd som innebär att individen i högre eller lägre grad känner sig som »anhängare» av ett bestämt parti (begreppet användes såsom en synonym till den gängse vetenskapliga termen »partiidentifikation»). Kapitlet avslutas med summering av tendenser som framträder i datamaterialet, med avseende på röstningsbeteende och inställningar till partierna vid valen 1968 och 1970.

I kapitlet »Stabilitet och förändringar i partival och valdel-

tagande 1962—1970» användes data från panelundersökningen i dess helhet för att belysa hur partiernas väljarunderlag under loppet av en serie av val förändras genom partibytten och andra förändringskomponenter. I ett särskilt avsnitt belyses stabiliteten i valdeltagandet inom olika befolkningsgrupper under perioden 1962—1970. Slutligen utnyttjas data beträffande väljarnas »preferensordningar» med avseende på partierna för att tillsammans med röstningsdata beskriva vissa grundläggande betingelser för partiernas konkurrens om rösterna. Analysen anknyter här till den väl kända bilden av partisystemet, där vissa partier anses stå varandra »nära» medan andra partier anses »stå långt ifrån» varandra.

Kapitlet »Valbeteende inom olika befolkningsgrupper» innehåller ett omfattande tabellmaterial, där röstningsbeteendet inom olika befolkningsgrupper redovisas. Därutöver återfinnes i detta avsnitt mera speciella analyser, som gäller dels den fortskående förändringen av partiernas väljarunderlag dels frekvensen av övergångar mellan partierna inom olika sociekonomiska grupper.

I rapporten redovisas partierna med följande förkortningar:

M	= Moderata Samlingspartiet
C	= Centerpartiet
F	= Folkpartiet
KDS	= Kristen Demokratisk Samling
S	= Arbetarepartiet-Socialdemokraterna
VPK	= Vänsterpartiet Kommunisterna
KFML	= Kommunistiska Förbundet Marxist-Leninisterna
K	= VPK och KFML

Undersökningsplan, urval och datainsamling

Såsom inledningsvis nämnts var det totala undersökningsurvalet vid 1970 års val sammansatt av flera olika delurval. I den följande tablan ges en översikt av vilka delurval som ingår i undersökningarna 1964, 1968 och 1970. I tablans vänstra spalt återfinnes det ursprungliga urval, panelurvalet 1964—1970, som framtogs vid 1964 års undersökning och sedan åter kontaktats 1968 och 1970. Av tablan framgår vidare hur detta vid de två senare undersökningarna kompletterats med paneltilläggsurvalen 1968—1970 och paneltilläggsurvalet 1970, vilka representerar födelseårsklasserna 1943—1947 resp 1948—1950. Det förstnämnda tilläggsurvalet har framtagits med samma »urvalsfraktion» i förhållande till den röstberättigade befolkningen som det ursprungliga urvalet. Detta innebär att de två urvalen kan sammanläggas och behandlas som ett enda representativt urval. Efter en viktning av data kan på motsvarande sätt paneltilläggsurval 1970 sammanläggas med de tidigare panelurvalen. Det sista tilläggsurvalet har sålunda kontaktats endast en gång. I det följande kommer termen *panelurvalet* (utan årtalsspecificering) att användas som en gemensam beteckning för de två panelurvalen 1964—1970 och 1968—1970. I tablans högra spalt återfinnes *kontrollurvalet* som endast ingick i 1970 års valundersökning. Detta omfattar samma åldersklasser som de tre övriga delurvalen tillsammans.

Urvalen har karaktären av tvåstegsurval. Urvalsdragningen har utförts med utnyttjande av SCB:s utredningsinstitut basurvalsområden.

Vid 1970 års undersökning utnyttjades en tidigare företagen uppdelning av *panelurvalet* på två likstora delurval så att endast det ena av dessa kontaktades för intervjuer. Från det andra delurvalet insamlades data genom en *brevenkät* i vilken urvalspersonerna ombads besvara ett litet antal frågor, huvudsakligen beträffande röstningssätt vid 1970 års val. (Tabell 1 ger en översiktlig bild med avseende på datainsamlingsformer.)

Från en liten del av detta urval erhöles dock inte svar per brev på enkätens frågor, och då företogs i erforderlig utsträckning motsvarande korta intervjuer per telefon eller vid besök. Från de övriga delurvalen insamlades data genom intervjuer. Genom subsampling uppdelades dock vart och ett av dessa delurval i två likstora grupper, varav den ena intervjuades vid *besöksintervjuer*, medan den andra kontaktades genom *telefonintervjuer*. I den mån avsedda telefonintervjuer inte var genomförbara (t ex med personer utan egen telefon) utfördes dock i stället besöksintervjuer. Vid besöksintervjuerna användes ett något mer omfattande intervjuformulär än vad som var fallet vid telefonintervjuerna.

Till skillnad från vad som var fallet vid de föregående undersökningarna, utfördes datainsamlingen 1970 i sin helhet efter valet (huvuddelen av intervjuerna gjordes under de fyra veckorna närmast efter valdagen).

Redan vid valundersökningen 1964 sattes en *övre åldersgräns* så att endast röstberättigade upp till 80 års ålder kontaktades för intervjuer; intervjuurvalet innefattade sålunda födelseårsklasserna 1884—1942. Samma födelseårsklass behölls som högsta åldersklass vid 1968 års undersökning, vilket alltså innebär att den övre åldersgränsen då höjdes till 84 år. På grund av de svårigheter som i många fall uppkommit vid intervjuer med mycket gamla personer, fastlades vid 1970 års undersökning åter en åldersgräns vid uppnådda 80 år under kalenderåret, dvs vid födelseårsklassen 1890. Olika typer av registerdata, uppgifter beträffande valdeltagande m m har dock insamlats även för personer i födelseårsklasserna 1884—1889; den tidigare åldersgränsen (som förskjutits till 86 år) behölls också för det delurval, som endast kontaktades genom brevenkäten. Bortsett från en del av den dataanalys, som endast innefattat panelurvalet, omfattar tabellerna i föreliggande redogörelse sålunda i verkligheten inte hela valmanskåren utan *födelseårsklasserna 1890—1950*. (Eftersom den äldsta födelseårsklassen 1884—1889 ingick i brevenkäten kan denna genom »uppvägning» inkluderas i en del databearbetningar; effekten på procentfördelningar m m av detta förfaringssätt blir emellertid negligabel.)

Inom undersökningens *totala urval* för födelseårsklasserna 1890—1950 (4 815 personer) har *paneltilläggsurvalet 1970* endast hälften av den storlek det borde ha haft för att vara fullt proportionellt i förhållande till panelurvalet, som det är avsett att komplettera. Vid redovisning av data avseende det totala urvalet har därför *paneltilläggsurvalet 1970* givits dubbel vikt (i praktiken innebärande att varje individ i detta delurval räknats dubbelt). En del av analysen — nämligen den som av-

Urvalsplan

*Valundersökning
1964*

Panelurval 1964—1970
Representativt för
röstberättigade födda
1884—1942

*Valundersökning
1968*

Panelurval 1964—1970

Paneltilläggsurval 1968—1970
Representativt för
röstberättigade födda
1943—1947

*Totalurvalet representativt för
röstberättigade födda 1884—1947*

*Valundersökning
1970*

Panelurval 1964—1970

Paneltilläggsurval 1968—1970

Paneltilläggsurval 1970
Representativt för
röstberättigade födda
1948—1950

Kontrollurval 1970
Representativt för
röstberättigade födda
1884—1950

*Totalurvalet är representativt för
röstberättigade födda 1884—1950.
Åldersklassen födda 1884—1889 uteslöts dock
från datainsamling genom intervjuer 1970.*

ser röstningsbeteende före 1968 års val — grundar sig enbart på panelurvalet (3 226 personer). Slutligen utnyttjas för vissa bearbetningar endast den del av urvalet, som kontaktades för besöks- eller telefonintervjuer 1970 (urvalsstorleken uppgår då till 3 182 personer); denna del av urvalet utgörs av halva panelurvalet samt 1970 års kontroll- och tilläggsurval. I de följande tabellerna med resultatredovisning förekommer vanligen en kolumn med rubriken »Hela intervjuurvalet». Därmed avses då den del av urvalet från vilken relevanta data kunnat erhållas. (I dessa tabeller användes också termerna »intervjuurval» och »intervjupersoner» även när en del av data insamlats genom brevenkät.)

Mellan de olika delurvalen kan göras jämförelser av metodmässigt intresse t ex avseende tänkbara effekter av olika intervjuformer. Vad som framkommer vid sådana analyser synes dock inte på någon punkt vara av någon egentlig saklig betydelse för de frågeställningar som behandlas här. I föreliggande redogörelse har därför inte medtagits någon diskussion av undersökningsresultat av övervägande mätteknisk art; sådana problem kommer sedan att behandlas i separata studier.

Det slutligen bearbetade datamaterialet är något mindre än det totala urvalet. Minskningen beror på ett *bortfall* som uppkom genom att intervju- eller brevenkät svar inte kunde erhållas från alla individer i urvalet. Detta bortfall blev vid 1970 års undersökning större än vid tidigare undersökningar. Till en del beror detta på ett välkänt förhållande, nämligen att svårigheterna att få till stånd intervjuer ökar något för varje steg i en panelundersökning. I viss mening kan den därigenom uppkomna informationsförlusten ses som ett pris som man får betala för att uppnå de väsentliga informationsvinster, som är förenade med panelundersökningstekniken. En översikt av datainsamlingen 1970 inom de olika delurvalen ges i tabell 1, där procentsiffrorna anger andelen genomförda intervjuer resp erhållna brevenkät svar inom resp delurval, medan antalet personer anges inom parentes. Anmärkas bör kanske att denna och följande tabeller, som redovisar urvalsstorlekar och bortfallsproportioner, genomgående baseras på data utan »vägning» av den typ som omnämnts i det föregående. Såsom framgår av tabellen genomfördes intervjuer och erhöles svar på brevenkäten från knappt 86 procent av det totala urvalet. Inom vissa delurval uppnåddes dock en väsentligt högre proportion, medan resultatet av fältarbetet blev mindre tillfredsställande i andra delurval. Under bearbetningens gång har övervägts att genom viktfaktorer beakta olikheterna mellan delurvalen med avseende på svarsproportioner. Det har emellertid visat sig att effekten på

procentfördelningarna skulle bli obetydlig; en sådan korrigering skulle dessutom svårigen kunna göras på ett helt invändningsfritt sätt. I tabell 2 har *panelurvalet* uppdelats med hänsyn till om intervjuer kunde genomföras eller ej vid de båda föregående undersökningarna. Tabellens procentsiffror visar proportionen genomförda intervjuer resp svar på brevenkäten inom de olika kategorierna. Såsom framgår av tabellen kunde data erhållas från knappt 93 % av dem, som intervjuades vid de båda föregående undersökningarna. Motsvarande proportion är naturligt nog lägre inom de kategorier som var bortfall vid endera eller båda dessa undersökningar. I tablå A (sidan 61) ges bl a en detaljerad redovisning av bortfallsanledningar. I tablå n anges också antalet personer i *panelurvalet*, som uteslöts från intervjuer 1970 på grund av den ovannämnda jämkningen av den övre åldersgränsen. Vidare utvisar tablå n antalet personer i panelurvalet som »utgått ur urvalet» 1968 eller 1970. Härmed avses personer som avlidit eller förlorat rösträtten på grund av emigration eller annan anledning. Efterföljande tablå, tablå B, innehåller en redovisning av antalet genomförda intervjuer, bortfall etc vid alla de tre undersökningarna 1964, 1968 och 1970.

Bortfallet har som regel helt uteslutits från databearbetningen och ingår då ej i resultatsredovisningens tabeller. Därutöver har från ett flertal tabeller uteslutits personer som visserligen intervjuats och deltagit i val men ej lämnat upplysning om sitt partival. Regeln att bortfallet uteslutits har dock delvis frångåtts i tabeller avseende röstningsbeteendet vid flera val. Uppgifter beträffande urvalspersonernas valdeltagande har nämligen som nämnts hämtats direkt från röstlängderna och för ej röstande personer inom bortfallet har röstlängdsuppgifterna då kunnat utnyttjas. I övrigt anger tabellernas uppgifter beträffande »antal intervjupersoner» det antal personer som intervjuats resp besvarat brevenkät; dock bör observeras att antalsuppgifterna avser de frekvenser som erhållits efter »vägning» av tilläggsurvalet. I vissa tabeller har dock ett mindre antal personer uteslutits på grund av att relevanta uppgifter saknats. Tillsamman tagna medför de här berörda modifikationerna att uppgifter beträffande storleken av vissa kategorier kan vara något skiljaktiga i olika tabeller. Sådana skillnader har särskilt påpekats endast då de bedömts ha någon betydelse för slutsatser eller kommentarer till tabellerna.

Datainsamlingen genom intervjuer och brevenkät har kompletterats med uppgifter hämtade från olika register. Sålunda hämtades personuppgifter beträffande bl a födelseår, civilstånd och inkomstförhållanden från SCB:s register över totalbefolkningen i samband med dragningen av de nya

urvalen för 1970 års undersökning och aktualiseringen av adressuppgifter för panelurvalet. Uppgifter beträffande valdeltagande har under hela undersökningsperioden insamlats i samband med rösträkningen vid länsstyrelserna. Vidare har SCB:s magnetband med uppgifter beträffande kommuners tätortsgrad och ekonomiska förhållanden 1970 och 1971 genom datorbearbetning sammanförts med valunder-

sökningens individdata. (Magnetbandet med kommunstatistik ligger till grund för tabellmaterialet i Årsbok för Sveriges kommuner.) Inom forskningsprojektet vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg har därjämte genomförts kodning och bearbetning av kommunstatistiska data hämtade från tryckta publikationer.

Tabell 4.1 Procentuell andel intervjuade inom delurval vid valundersökningen 1970

Den procentuella andelen som intervjuats (resp besvarat brevenkät) har här beräknats på basis av hela antalet personer i resp delurval exkl kategorierna »utgått» och »uteslutits». (Resp antal anges inom parentes.)

	Panelurval 1964—1970 samt Panelltilläggsurval 1968—1970	Panelltilläggsurval 1970	Kontrollurval 1970	Samtliga
Besöksintervjuurval	82,5 % (807)	94,1 % (51)	86,2 % (744)	84,6 % (1 602)
Telefonintervjuurval	85,9 % (786)	100,0 % (51)	91,7 % (743)	89,1 % (1 580)
Brevenkäturval	83,8 % (1 633)	.	.	83,8 % (1 633)
Samtliga	84,0 % (3 226)	97,1 % (102)	88,9 % (1 487)	85,8 % (4 815)

Tabell 4.2 Procentuell andel intervjuade vid valundersökning 1970 inom panelurvalet 1964—1970

Tabellen innefattar personerna i det *panelurval som drogs för 1964 års valundersökning*, dock med undantag för personer som uteslöts ur urvalet 1970 på grund av undersökningens åldersgräns samt personer som »utgått ur urvalet» efter 1964 på grund av att de avlidit eller förlorat rösträtt.

Panelurvalet har uppdelats på fyra kategorier med avseende på om intervju genomförts eller ej vid *valundersökningarna 1964 och 1968*. Antalet personer i var och en av kategorierna anges inom parentes i tabellen. Med procenttal anges den andel av resp kategori som intervjuades vid 1970 års undersökning. — Motsvarande uppgifter ges vidare beträffande samtliga intervjuade och hela kategorien »bortfall» vid var och en av de tidigare undersökningarna. — Slutligen anges i rutan i tabellens nedersta högra hörn dels totalantalet personer dels den procentuella andelen som intervjuats 1970.

Valundersökning 1964	Valundersökning 1968		
	Intervjuade	Bortfall	Samtliga
Intervjuade	92,7 % (2 382)	30,3 % (228)	87,2 % (2 610)
Bortfall	78,2 % (101)	6,9 % (116)	40,1 % (217)
Samtliga	92,1 % (2 483)	22,4 % (344)	83,6 % (2 827)

Tablå A Antal genomförda intervjuer, bortfall m m vid valundersökningen 1970 med uppdelning på delurval

	Panelurval 1964—1970 samt Panelltilläggsurval 1968—1970			Panelltilläggsurval 1970		Kontrollurval 1970	
	Besöks- intervjuurval	Telefon- intervjuurval	Brevenkät- urval	Besöks- intervjuurval	Telefon- intervjuurval	Besöks- intervjuurval	Telefon- intervjuurval
Intervjuade (inkl besvarat brevenkät)	666	675	1 368	48	51	641	681
Bortfall	141	111	265 ¹	3	0	103	62
Därav:							
1. sjukdom eller ålderdomssvaghet	22	11	.	1	0	14	11
2. ej anträffad av lokalombudet	6	14	.	0	0	8	5
3. vägran att medge intervju	83	60	.	2	0	81	46
4. ej kontaktad pga att intervju bedömts bli ogenomförbar	30	26	.	0	0	.	.
Hela antalet personer i resp del av intervjuurvalet	807	786	1 633	51	51	744	743
Antal personer som utesluts från intervju pga åldersgräns vid valundersökningen 1970 ²		37	.	.	.	43	.
Antal personer som utgått ur panelurvalet	127		124	.	.	.	.
Därav: vid undersökningen 1968	81		77	.	.	.	.
vid undersökningen 1970	46		47	.	.	.	.

¹ Bortfallsanledning specificeras ej för brevenkäturvalet.

² Dvs personer i åldersklassen födda 1884—1889. Denna åldersklass uteslöts ej från brevenkäturvalet.

Tablå B Antal intervjuer, bortfall m m vid undersökningarna 1964—1970 inom delurval

	Panelurval för eftervalsintervjuer			Panelurval för förvalsintervjuer		Kontrollurval 1970	Hela antalet personer
	Panelurval 1964—1970	Paneltill-läggsurval 1968—1970	Paneltill-läggsurval 1970	Panelurval 1964—1970	Paneltill-läggsurval 1968—1970		
<i>Intervjuade 1970</i>	1 166	175	99	1 198	170	1 322	4 130
Därav:							
1968 1964							
Intervjuade Intervjuade	1 086	.	.	1 122	.	.	2 208
Intervjuade Bortfall/							
Tilläggsurval 1968	38	167	.	41	169	.	415
Bortfall Intervjuade	34	.	.	35	.	.	69
Bortfall Bortfall/							
Tilläggsurval 1968	8	8	.	0	1	.	17
Paneltilläggsurval 1970 samt							
Kontrollurval 1970	.	.	99	.	.	1 322	1 421
<i>Bortfall 1970</i>	229	23	3	234	31	165	685
Därav:							
1968 1964							
Intervjuade Intervjuade	86	.	.	88	.	.	174
Intervjuade Bortfall/							
Tilläggsurval 1968	12	13	.	10	17	.	52
Bortfall Intervjuade	76	.	.	83	.	.	159
Bortfall Bortfall/							
Tilläggsurval 1968	55	10	.	53	14	.	132
Paneltilläggsurval 1970 samt							
Kontrollurval 1970	.	.	3	.	.	165	168
<i>Över åldersgränsen för intervju 1970</i>	37	.	.	.	.	43	80
Därav:							
1968 1964							
Intervjuade Intervjuade	26	.	.	.	.	.	26
Intervjuade Bortfall	1	.	.	.	.	.	1
Bortfall Intervjuade	5	.	.	.	.	.	5
Bortfall Bortfall	5	.	.	.	.	.	5
Kontrollurval 1970	.	.	.	.	.	43	43
<i>Utgått ur urvalet 1970</i>	123	4	.	122	2	.	251
Därav:							
1968 1964							
Intervjuade Intervjuade	29	.	.	28	.	.	57
Intervjuade Bortfall/							
Tilläggsurval 1968	1	4	.	3	2	.	10
Bortfall Intervjuade	11	.	.	10	.	.	21
Bortfall Bortfall/							
Tilläggsurval 1968	1	0	.	4	0	.	5
Utgått ur urvalet							
Intervjuade	65	.	.	65	.	.	130
Utgått ur urvalet							
Bortfall	16	.	.	12	.	.	28

Urvalet: Representativitet och felkällor

Felkällor och statistisk osäkerhet

Man kan räkna med att undersökningens urval till sin proportionella sammansättning överensstämmer väl med valmanskåren med avseende på sociala och andra karakteristika. Vid framtagningen av urvalen har använts metoder och befolkningsregister som kan förväntas säkerställa en hög grad av representativitet i denna mening. Härvidlag måste givetvis en reservation göras med hänsyn till att en övre åldersgräns satts för urvalet; de uteslutna åldersklasserna är dock små och uppvisar ett lågt valdeltagande, och åldersgränsen har därför knappast fått någon påvisbar effekt på partifördelningen inom urvalet.

Däremot är bortfallet genom uteblivna intervjuer eller uteblivna svar på enskilda intervjufrågor ägnat att försämra det bearbetade datamaterialets representativitet i förhållande till valmanskåren. Det här tillämpade förfaringsättet — som ju innebär att bortfallet i huvudsak utesluts från det bearbetade materialet — innebär att de redovisade procentfördelningarna kan förväntas ge en korrekt bild av valmanskåren under en förutsättning, nämligen att de ej intervjuade fördelar sig på samma sätt som de intervjuade. Eftersom bortfallet utgör en tämligen liten del av det totala urvalet krävs dock att bortfallet avviker ganska starkt för att något mer än en obetydlig felvisning skall uppkomma i de redovisade procentfördelningarna. Vid uppdelningar av urvalet på kategorier kan felvisningen på grund av bortfallet dock bli mer besvärande. Detta är ett av skälen till att små olikheter mellan procentfördelningar för olika kategorier inte bör läggas till grund för bestämda slutsatser. Ett särskilt påtagligt exempel på informationsförlust på grund av uteblivna intervju svar återfinnes redan i tabell 3, där det anges att uppgift saknas beträffande partival för 4 procent av de intervjuade.

Eftersom undersökningssurvalet utgör ett stickprov, måste man vidare räkna med att det kan uppvisa av »slumpen» framkallade avvikelser från den representerade populationen. De på

intervjumaterialet beräknade procenttalen utgör skattningar av de »sanna värden», som skulle ha erhållits om uppgifter beträffande hela populationen varit tillgängliga.

För varje på urvalet baserat procenttal kan man emellertid ange en övre och en nedre gräns för ett konfidensintervall inom vilket det »sanna värdet» med en viss grad av säkerhet (konfidensnivå) befinner sig.

I den följande tablan anges sådana konfidensintervall för vissa procenttal (skattningar), som grundats på kategorier av olika storlek inom urvalet. Vid beräkningarna av konfidensintervallen har beaktats att urvalet har karaktären av ett tvåstegsurval. Konfidensnivån har valts så att det »sanna värdet» med 95 % säkerhet ligger inom det angivna konfidensintervallet. Vid analysen av undersökningssurvalet har denna konfidensnivå bedömts som tillfredsställande. Ett exempel torde klargöra konfidensintervallets innebörd: Om 20 % av en grupp på 600 personer i urvalet har en viss egenskap, erhålles för denna skattning konfidensintervallet 20 ± 3 . Med 95 % säkerhet ligger då det »sanna värdet» i intervallet 17–23 %. De i tabellen givna konfidensintervallen kan dock ej direkt användas för att fastställa om skillnader mellan procentfördelningar för olika grupper inom urvalet kan anses statistiskt säkerställda.

Antal intervju- personer	Konfidensintervall vid konfidensnivån 95 % för vissa procenttal och kategorier av olika storlek		
	10(90) %	20(80) %	50(50) %
200	± 4	± 6	± 9
400	± 3	± 4	± 6
600	± 2	± 3	± 5
1 000	± 2	± 3	± 4
3 000 eller mer	± 1	± 2	± 2

Konfidensintervallen avser en helt annan typ av fel än den felvisning, som framkallas av bortfallet. I själva verket är de här givna konfidensintervallen giltiga under förutsättning att felkällor av icke-slumpmässig art kan negligeras.

I viss mening är säkerheten hos de här framlagda undersökningssurvalet väsentligt större än vad tabellens konfidensintervall kan ge intryck av. Dessa är nämligen framräknade under den förutsättningen att de skall tillämpas på skattningar erhållna genom ett enda stickprov. Vid redigeringen och presentationen av datamaterialet har emellertid särskild vikt lagts vid sådana regelmässigheter i röstningsbeteendet och sådana

skillnader mellan olika befolkningsgrupper som framträtt såsom mera bestående inslag i bilden av den svenska valmanskåren vid flera intervjuundersökningar med oberoende urval (1956, 1957, 1960 samt panel och kontrollurval 1964–1970). Sannolikheten för att resultat av denna art kan ha framkallats av »slumpen» vid flera tillfällen är betydligt mindre än vad som skulle varit fallet, om de framkommit vid en enda stickprovsundersökning.

Valdeltagande och fördelning på partier inom undersökningsurvalet och valmanskåren

I tabell 3 kan de röstandes fördelning på partier inom undersökningsurvalet jämföras med motsvarande fördelning för hela

riket. Båda procentfördelningarna avser de röstandes fördelning på partier i riksdagsvalet. Undersökningsmaterialet innefattar därvid samtliga som enligt röstlängdsuppgifterna deltog i valet, oavsett om de kontaktats genom intervjuer eller brevenkät. Såsom framgår av tabellen föreligger mindre avvikelser — uppgående till en eller ett par procentenheter för resp parti — mellan undersökningsurvalet och valmanskåren. För de partier som sålunda är svagt underrepresenterade i urvalet kan detta åtminstone till någon del bero på att 4 procent av de röstande ej lämnat upplysning om sitt partival. Den svaga överrepresentationen av socialdemokratiskt röstande tycks vara ett uttryck för ett systematiskt fel; den har uppträtt i samtliga de riksdagsvalsundersökningar som utförts för valstatistiken sedan 1960.

Tabell 4.3 De röstandes partifördelning inom undersökningsurvalet och bland samtliga röstande i valmanskåren

	De röstandes partifördelning									Antal intervju-personer
	K ¹	S	C	F	KDS	M	»Övriga»	Uppgift saknas ²	Summa procent	
Undersökningsurvalet	4 %	47	21	14	1	9	0	4	100 %	3 857
Valmanskåren	5 %	45	20	16	2	12	0	.	100 %	.

¹ VPK och KFML.

² Intervjuad/besvarat brevenkät som deltog i valet men ej lämnade upplysning om partival.

En jämförelse mellan olika delurval (ej redovisad i tabell) har givit vid handen att överskattningen av socialdemokraternas röstandel är litet mer markerad inom brevenkäturvalet, och även i övrigt föreligger små olikheter på någon eller ett par procentenheter mellan delurvalen. Det är emellertid här fråga om fluktuationer av huvudsakligen mättekniskt intresse; det har inte bedömts föreligga tillräckliga skäl för att på något sätt »korrigera» datamaterialet vid den samlade bearbetningen.

Valdeltagandet inom den del av undersökningsurvalet som intervjuats resp besvarat brevenkäten uppgår till 92,0 % vilket är högre än det verkliga valdeltagandet i riket som uppgick till 88,3 %. (Även i detta fall göres jämförelsen med avseende på riksdagsvalet.) Differensen förklaras delvis av att valdeltagandefrekvensen var förhållandevis liten inom undersökningsurvalets bortfall (82 %). Om man förutom bortfallet även

inräknar födelseårsklasserna i urvalet, som inte kontaktades för intervjuer, erhålles en valdeltagandeproportion på 90,4 % för undersökningens totala urval. Den återstående skillnaden i jämförelse med valmanskåren torde i huvudsak bero dels på det mycket låga valdeltagandet i de allra äldsta födelseårsklasserna (1883 och tidigare) dels på att urvalet är mer »aktuellt» än röstlängderna. I de sistnämnda ingår sålunda alltid en del personer som avlidit efter det att grunden för röstlängden fastställts. Slutligen bör man också hålla i minnet att den på urvalet grundade skattningen också har ett slumpfel (ca ± 1 % vid ett 95-procents konfidensintervall).

Redigeringen av de tabeller i denna redogörelse där de röstande uppdelats efter partival erfordrar slutligen en kommentar, eftersom den skiljer sig från den i annan statistik brukliga. Såsom framgår av tabell 3 och följande tabeller har

partierna placerats i ordningen: kommunisterna (Vänsterpartiet Kommunisterna och KFML), socialdemokraterna, centerpartiet, folkpartiet, KDS och moderata samlingspartiet. Denna redigering torde ge en bättre överblick än den gängse av viktigare tendenser i datamaterialet i fråga om omfattningen av partibytarströmmarna mellan partierna. Den har också visat

sig vara att föredra vid redovisning av tendenser som framkommer vid attitydmätningar.

Placeringen av den lilla kategorin KDS-röstande i denna tabellordning har valts med hänsyn till att dessa väljare i förhållandevis stor utsträckning tidigare har röstat på folkpartiet.

Partival, valdeltagande och valutslag 1968—1970

Röstningen i de tre valen 1970

Vid 1970 års val tillämpades för första gången den nya ordningen med samtidiga val till riksdag, kommunfullmäktige och landsting. I stort uppvisar röstfördelningen på partier endast mycket små skillnader i de tre valen, om man ser till valutfallet för landet i dess helhet. Vissa lokala skillnader mellan valutgångarna i riksdagsval och kommunala val förekom dock. Ehuru intervjuundersökningens datamaterial inte medger någon närmare analys av lokala variationer, kan det utnyttjas för att fastställa i vilken utsträckning det förekom att väljarna röstade på olika sätt i de tre valen.

Av tabell 4 framgår att endast en mycket liten del av de röstberättigade, som över huvud taget deltog i något val, avstod från att rösta i båda de andra valen (resp i det andra valet i kommuner som ej tillhör landsting). Uppgifterna i tabell 5 visar att det var något vanligare att de röstande gav sin röst åt olika partier i olika val. Särskilt tycks detta ha gällt de minsta partierna — KDS och VPK — och har då vanligen inneburit att man röstat på ett annat parti i kommunfullmäktigevalet än i riksdagsvalet och landstingsvalet. Av samtliga i valet deltagande uppgav 6 procent att de röstat på olika partier i riksdags- och kommunfullmäktigevalen. I landstingsvalen var det en ännu mindre andel av väljarna, som röstade på ett annat parti än det de stödde i riksdagsvalet.

I anslutning till den nya valordningen ställdes i intervjuundersökningen (men ej i brevenkäten) en fråga med syfte att mäta informationen om den nya valperioden för riksdagen och den kommunala representationen. Av svarsfördelningen (se tabell 6) framgår att 60 % hade kännedom om den treåriga valperioden; bland männen uppgick proportionen korrekta svar till 70 % medan den utgjorde 50 % för kvinnornas del. (Vid jämförelser med de i redogörelsen för 1968 års undersökning presenterade resultaten av tidigare informationsmätningar bör man hålla i minnet att alla intervjuer i 1970 års undersökning utfördes efter valet.)

Tabell 4.4 Deltagandet i de tre valen 1970

Tabellen grundar sig på 1970 års undersökningsurval i dess helhet. I det material som bearbetats för denna tabell ingår sålunda också personer som blev bortfall vid datainsamlingen genom intervjuer och brevenkät; vidare ingår också personer i de åldersklasser som ej kontaktades för intervju. Detta totalurval är representativt för röstberättigade födda 1884—1950.

	Andel i procent av alla röstberättigade
Deltog i samtliga val i vilka de var röstberättigade	90,2 %
Deltog i något av valen men avstod från att rösta i något val	0,2 %
Deltog inte i något av valen	9,5 %
Summa procent	100,0 %
Antal personer i urvalet	4 997

Tabell 4.5 Partival i riksdagsvalet 1970 och partival i de samtidiga kommunala valen

I tabellen har de röstande uppdelats efter partival i riksdagsvalet. För varje parti anges den andel av dess väljare i riksdagsvalet, som röstade på samma parti i kommunfullmäktigevalet resp landstingsvalet. Vid procentberäkningen har utesluts personer, som inte deltog i eller inte var röstberättigade i kommunfullmäktige- eller landstingsvalet.

Partival i riksdagsvalet	Andel av resp partis väljare i riksdagsvalet som röstade på samma parti i:	
	Kommunfullmäktigevalet	Landstingsvalet
VPK ¹	80 %	86 %
S	98 %	98 %
C	95 %	96 %
F	89 %	94 %
KDS	81 %	88 %
M	90 %	96 %

¹ I detta fall redovisas uppgifter för Vänsterpartiet Kommunisterna, medan K i övriga tabeller innefattar både K och KFML.

Tabell 4.6 Information om den nya valperioden

Tabellen grundar sig på en intervjufråga med följande lydelse: »Kommer Ni möjligen ihåg vilket år det skall bli riksdagsval nästa gång?»

Information om valperioden	Män	Kvinnor	Hela intervjuurvalet
Korrekt svar	70 %	50 %	60 %
»Vet inte» eller liknande svar eller ej korrekt svar	30 %	50 %	40 %
Summa procent	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	1 385	1 355	2 740

Förändringar i valbeteendet 1968—1970

Valutgången 1970 uppvisade jämförelsevis stora förskjutningar i partiernas relativa röstfördelning i förhållande till det närmast föregående valet, andrakammarvalet 1968. Mest framträdande var det socialdemokratiska partiets tillbakagång med nära 5 procentenheter. Centerpartiet uppnådde den största relativa ökningen (nära 4 procentenheter), medan Vänsterpartiet Kommunisterna och Folkpartiet uppvisade en svagare ökning och Moderata Samlingspartiet en viss tillbakagång.

En ingående analys med utnyttjande av hela urvalet har företagits för att studera de förändringar med avseende på röstningsbeteende som ägde rum mellan de båda riksdagsvalen 1968 och 1970. Resultaten av denna bearbetning framläggs i detta avsnitt av redogörelsen. I ett följande avsnitt presenteras en analys som innefattar hela perioden från 1962 till 1970; denna baseras på panelurvalet, som kontaktades för intervjuer redan vid 1964 års val.

Vid analysen av data för valen 1968—1970 i detta avsnitt har från det bearbetade materialet uteslutits personer som röstat men ej lämnat upplysning om sitt partival vid något av de båda valen. För panelurvalet grundar sig analysen på upplysningar om partival, som lämnades vid 1968 och 1970 års undersökningar. För kontrollurvalet måste naturligt nog alla intervjuuppgifter hämtas från 1970 års undersökning. (För ett litet antal personer i panelurvalet som blev bortfall 1968 men intervjuades 1970 har likaledes använts endast intervju svar från den senare undersökningen.) Liksom i alla övriga databearbetningar har data beträffande valdeltagande hämtats från röstlängderna. En jämförelse mellan delurvalen avseende partifördelningarna vid 1968 års val har företagits; fördelningarna har därvid visat sig vara så överensstämmande att den här gjorda sammanläggningen av data från olika undersökningstillfällen bedömts vara försvarlig. Förfaringssättet att utesluta personer, vilkas partival vid något av valen inte är känt, kan väl sägas innebära att man bortser från en felkälla. Förskjutningarna mellan partierna från 1968 och 1970 inom hela valmanskåren avspeglas inte desto mindre på ett korrekt sätt med avseende på alla tendenser i det föreliggande materialet.

Det har dock förekommit en typ av förändringar i valmanskåren, som inte kommer till synes i de följande tabellerna, nämligen den som betingas av avgång av tidigare röstberättigade på grund av mortalitet, emigration eller rösträttsförlust. Inom panelurvalet utgjorde denna kategori knappt 3 % av hela 1968 års urval; för de större partierna innebar detta ett bortfall på 1—2 % av rösterna vid 1968 års val.

I tabell 7 A har en uppdelning gjorts efter röstningssätt och valdeltagande vid 1968 års val. För var och en av de sålunda erhållna kategorierna ger tabellen en procentuell fördelning avseende röstningen vid 1970 års val. Tabell 7 B skiljer sig från den föregående endast genom att röstningssättet vid 1968 års val i stället har valts som utgångspunkt för procentberäkningen. Den första tabellen visar sålunda »vart 1968 års väljare gick» vid 1970 års val. Den andra tabellen visar i stället »varifrån 1970 års väljare kom», om man jämför med förhållandena 1968. I tabell 7 C har slutligen den relativa storleken av samtliga kategorier i tabellen angivits i procent av hela antalet personer i det bearbetade materialet. Av denna tabell framgår t ex hur stor procentuell andel av alla de röstberättigade vid valet 1970, som röstade på ett visst parti eller bytte mellan ett visst par av partier.

Stabiliteten hos partiernas väljarunderlag och de olika komponenter som bygger upp förändringar i valutslagen från val till val kommer att diskuteras mer ingående i följande avsnitt. Några kommentarer bör dock lämpligen knytas till tabell 7 A—C. Sålunda ger tabell 7 C vid handen att Centerpartiet har hämtat merparten av sina röstvinster från de två »närmaste partierna», alltså Socialdemokraterna och Folkpartiet. Även om datamaterialet är litet ger det vidare stöd åt uppfattningen att den ökande röstningen på de kommunistiska partierna huvudsakligen betingas av övergångar från tidigare socialdemokratisk röstning. Man observerar också att Centerpartiet i jämförelse med Folkpartiet och Moderata samlingspartiet behöll en relativt stor proportion av sina väljare från 1968 års val (tabell 7 A).

Att andelen »stabila» centerpartiväljare 1970 i tabell 7 B ändå uppgår till endast 61 %, medan t ex 80 % av Moderata samlingspartiets röster kom från väljare som tidigare röstat på samma parti, beror på en annan omständighet, nämligen att Centerpartiet fick ett så betydande tillskott av nya röster vid det senare valet. För Socialdemokraternas del finner man att partiet — trots tillbakagången — behöll en förhållandevis stor proportion av sina väljare från 1968 och att dessa väljare samtidigt utgjorde en förhållandevis stor proportion av partiets röststöd vid 1970 års val. Till en del kan detta sägas vara ett uttryck för en »storlekseffekt»: Socialdemokraternas väljarunderlag är absolut sett så stort att även stora partibytarströmmar kommer att utgöra en ganska liten proportion. Detta gäller vid båda de typer av procentfördelning, som förekommer i tabell 7 A—B. Innebörden av denna »storlekseffekt» illustreras i den efterföljande figuren. Tabell 8 ger en sammanfattande bild av både stabiliteten och den politiska rörligheten inom

valmanskåren vid de två valen. (Databasen är densamma som för tabell 7 A—C.) Såsom framgår av kolumnen längst till vänster i tabellen röstade 73 % av dem som var röstberättigade både 1968 och 1970 på samma parti vid båda valen, medan 14 % övergick från ett parti till ett annat. Hälften av partibytarna utgjordes av övergångar mellan de icke-socialistiska oppositionspartierna. Sammanlagt 8 % växlade mellan röstning och icke-röstning, medan 5 % avstod från att rösta vid båda valen. Partisammansättningen inom de olika kategorierna i tabellens rader belyses i kolumnerna längst till höger, genom att andelen socialdemokratiskt röstande vid valen 1968 resp

1970 anges. Av dem som röstade vid båda valen med oförändrat partival var 58 % socialdemokratiskt röstande. (Här bör man dock hålla i minnet att den socialdemokratiska röstandelen totalt sett överskattas något i urvalet.) Det socialdemokratiska partiet gjorde nettoförluster genom partibytarna. Av samtliga som växlade mellan socialdemokratisk och kommunistisk röstning hade sålunda 80 % röstat socialdemokratiskt 1968, medan 80 % röstade kommunistiskt vid 1970 års val. Bland dem som växlade mellan socialdemokratisk och borgerlig röstning var 83 % socialdemokratiskt röstande 1968 medan motsvarande andel nedgick till endast 17 % 1970.

Tabell 4.7 A Partival och valdeltagande 1968—1970:

Partiernas väljare samt ej röstande och ej röstberättigade 1968 fördelade efter röstningssätt vid riksdagsvalet 1970.

Partival och valdeltagande 1968	Partival och valdeltagande 1970								Summa procent	Antal intervju-personer
	K	S	C	F	B ¹	KDS	M	Ej röstande		
K	74 %	18	4	0	0	0	0	4	100 %	68
S	3 %	85	5	2	0	0	1	4	100 %	1 857
C	1 %	3	83	6	0	1	2	4	100 %	587
F	1 %	2	15	72	0	1	4	5	100 %	455
B ¹	(0 %)	(0)	(15)	(69)	(8)	(0)	(0)	(8)	100 %	13
KDS	0 %	11	0	6	0	83	0	0	100 %	36
M	0 %	1	14	14	0	0	68	3	100 %	377
Ej röstande	3 %	18	11	7	0	0	3	58	100 %	347
Ej röstberättigade	9 %	37	23	8	0	0	4	19	100 %	282

¹ I denna och följande tabeller avser beteckningen B personer som röstat på borgerliga samlingslistor (t ex Mittenpartierna eller Samling 68). Personer, som röstat på sådana listor har förts till det tillämpliga rikspartiet, om det kunnat fastställas att de röstat med ett bestämt partis kandidatlista. Den i tabellen förekommande kategorien utgör alltså en restgrupp. I ett flertal tabeller har denna restgrupp inräknats i kategorien »Uppgift saknas och Övriga».

Tabell 4.7 B Partival och valdeltagande 1968—1970:

Partiernas väljare samt ej röstande 1970 fördelade efter valdeltagande och partival 1968

Partival och valdeltagande 1968	Partival och valdeltagande 1970					
	K	S	C	F	M	Ej röstande
K	34 %	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %
S	34	88	11	8	3	20
C	4	1	61	7	4	6
F	3	0	9	64	6	6
B	0	0	0	2	0	0
KDS	0	0	0	0	0	0
M	0	0	6	10	80	3
Ej röstande	8	4	5	5	3	51
Ej röstberättigade	17	6	8	4	4	13
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervju-personer	146	1 790	805	510	318	399

Tabell 4.7 C Partival och valdeltagande 1968—1970

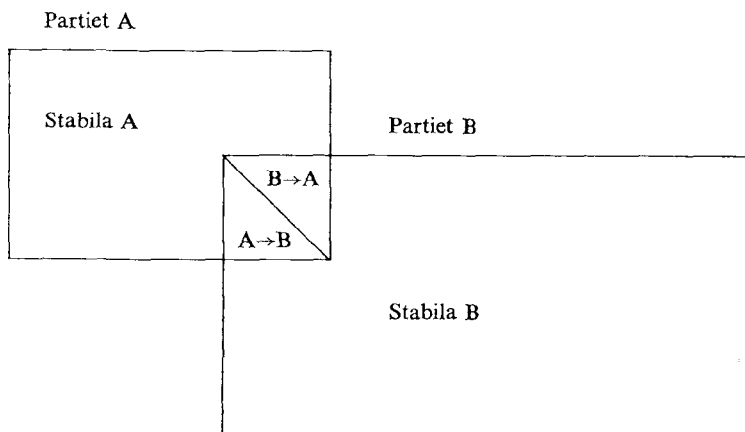
Procentuell fördelning efter partival och valdeltagande vid *båda* valen. Alla procenttal är beräknade med hela antalet personer i tabellen (4 022) som bas. Summaraden och summakolumnen anger fördelningen för 1970 resp 1968. Summan av övriga procenttal i tabellen är lika med 100.

Partival och valdeltagande 1968	Partival och valdeltagande 1970								Summa procent	Antal intervju-personer
	K	S	C	F	B	KDS	M	Ej röstande		
K	1,2	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	1,7 %	68
S	1,2	39,3	2,2	1,0	0,0	0,2	0,3	2,0	46,2 %	1 857
C	0,1	0,4	12,1	0,9	0,0	0,1	0,3	0,6	14,6 %	587
F	0,1	0,2	1,7	8,1	0,0	0,1	0,4	0,6	11,3 %	455
B	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3 %	13
KDS	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,9 %	36
M	0,0	0,1	1,3	1,3	0,0	0,0	6,4	0,3	9,4 %	377
Ej röstande	0,3	1,6	0,9	0,6	0,0	0,0	0,2	5,0	8,6 %	347
Ej röstberättigade	0,6	2,6	1,6	0,5	0,0	0,0	0,3	1,3	7,0 %	282
Summa procent	3,6 %	44,5 %	20,0 %	12,7 %	0,1 %	1,3 %	7,9 %	9,9 %	100 %	
Antal intervju-personer	146	1 790	805	510	3	51	318	399		4 022

Tabell 4.8 Stabilitet och förändring inom valmanskåren 1968—1970

	Procentuell fördelning av personer som var röstberättigade vid:		Procentuell andel socialdemokratiskt röstande inom resp kategori vid:	
	båda valen 1968 och 1970	valet 1970	valet 1968	valet 1970
<i>Deltog i båda valen 1968—1970:</i>				
Röstade 1968 och 1970 med oförändrat partival	73 %	68 %	58 %	58 %
Bytte mellan K och S	2	2	80 %	20 %
Bytte mellan K och något av partierna C, F, KDS eller M	0	0	.	.
Bytte mellan S och något av partierna C, F, KDS eller M	5	4	83 %	17 %
Bytte mellan partierna C, F, KDS eller M	7	6	.	.
<i>Deltog endast i ett av valen 1968—1970:</i>				
Ej röstande (men röstberättigade) 1968 som röstade 1970	4	4	.	44 %
Ej röstberättigade 1968 som röstade 1970	.	6	.	46 %
Röstande 1968 som ej röstade (men var röstberättigade) 1970	4	4	56 %	.
<i>Deltog ej i något av valen 1968—1970:</i>				
Röstberättigade både 1968 och 1970, som ej röstade vid något av valen	5	5	.	.
Ej röstberättigade 1968 som var röstberättigade men ej röstade 1970	.	1	.	.
Summa procent	100 %	100 %		
Antal intervju-personer	3 740	4 022		

»Storlekseffekter» på proportioner av partibytare inom partiernas väljarunderlag



Partiet A: Rektangeln representerar samliga väljare som vid minst ett av två val har röstat på partiet A.

Partiet B: Rektangeln representerar samtliga väljare som vid minst ett val har röstat på partiet B.

Skärningen mellan A och B: Ytan representerar väljare som röstat på partiet A vid det ena valet och på partiet B vid det andra.

Ytan $A \rightarrow B$ representerar väljare som övergått från A till B.

Ytan $B \rightarrow A$ representerar väljare som övergått från B till A.

Figuren har ritats så att partibrytarströmmarna i båda riktningarna är lika stora. På grund av skillnad i storlek mellan partierna utgör partibytarna emellertid en betydligt större andel av det lilla A-partiets hela väljarunderlag än av det stora B-partiets. Även då partibrytarströmmarna är olika till sin absoluta storlek påverkas »partibrytarproportionerna» av att en grupp av numeriskt given storlek alltid utgör en större proportion av det mindre än av det större partiets väljarunderlag.

Socialdemokraterna fick också vidkännas en nettoförlust genom övergångar mellan röstning och icke-röstning. Av de icke-röstande 1970, som deltagit i valet 1968, var sålunda 56 % tidigare socialdemokrater, medan den socialdemokratiska andelen av de röstande 1970, som ej deltog i 1968 års val, uppgick till 44 %. Slutligen var den socialdemokratiska andelen av förstagångsväljarnas röster klart mindre än partiets andel av de »stabila rösterna». Det socialdemokratiska röststödet bland förstagångsväljarna 1970 var också svagare än vid det föregående valet såsom framgår av analysen av utvecklingen från 1964 i ett följande avsnitt (se tabell 14).

När bestämdes partivalet?

I föregående avsnitt behandlades individernas faktiska röstningsbeteende, som ju också bestämmer valutgången. Men det ligger i sakens natur att röstningsbeteendet endast på ett ofullständigt sätt kan reflektera skiftningarna hos väljarnas partisympatier mellan valen.¹ Åtskilliga väljare som vid någon tidpunkt överväger att övergå från sitt tidigare parti till ett annat,

¹ Det kan tilläggas att en viss kategori av partibytan vid röstningen inte heller registreras i datamaterialet för valen 1968—1970; en del av de icke-röstande 1968 som röstade 1970 hade nämligen röstat på ett annat parti vid det tillfälle då de senast deltagit i något val.

avstår sedan från att göra det, och deras åsiktsändringar kommer då inte till synes i deras röstningssätt. Andra väljare, som faktiskt byter till ett nytt parti, kan ha haft för avsikt att byta till något annat parti, under ett tidigare skede. Det torde vara en ogenomförbar uppgift att söka mäta alla sådana skiftningar ens under tiden mellan två val. I detta avsnitt presenteras emellertid ett intervjumått, som ändå kompletterar beteendedata genom att det registrerar väljarnas egna uppfattningar om hur länge de dröjde med att bestämma sitt slutliga röstningssätt. Intervjufrågan hade följande lydelse: »När bestämde Ni Er för hur Ni skulle rösta i år? Var det under *sista veckan före valet* eller *tidigare under hösten och sommaren* eller *visste Ni sedan länge hur Ni skulle rösta?*» Inte heller denna intervjufråga kan ge något fullständigt mått på i vilken utsträckning väljarnas partisympatier har skiftat. Men den torde ändå kunna användas såsom en metod att bestämma storleksordningen hos den andel av valmanskåren som tvekade mellan partier eller skiftade partisympatier under de sista månaderna före valet.¹

I tabell 9 A ges den procentuella fördelningen på partier bland väljare som bestämde sin röstning under olika skeden. Som synes utgör de socialdemokratiskt röstande en betydligt större del av dem som »visste sedan länge» hur de skulle rösta än av de båda kategorier, vilkas slutliga partival bestämdes närmare valdagen. Detta får ses som ett uttryck för det tidigare observerade förhållandet att en jämförelsevis stor del av det socialdemokratiska röststödet hämtas från ett väljarunderlag

med stabila partisympatier. I tabell 9 B har de röstande uppdelats efter sitt röstningssätt. För varje parti redovisas därvid två procentfördelningar för tiden för röstningsbeslutet. Den ena (i kolumnen »samtliga») innefattar alla som röstade på resp parti i valet 1970, medan den andra (»stabila») endast avser personer som röstade på resp parti både 1968 och 1970. I kolumnen för partiernas samtliga väljare 1970 bekräftas intrycket från den föregående tabellen, dvs att en jämförelsevis stor proportion av de socialdemokratiska väljarna ansåg sig ha bestämt sitt partival »sedan länge». Skillnaderna mellan partierna blir emellertid helt obetydliga, om jämförelsen göres endast med avseende på deras »stabila» väljare. Det är sålunda det förhållandet att socialdemokraterna mottagit ett relativt litet tillskott av partibytare och andra nya väljare, som avspeglas i att en så liten del av partiets väljare bestämt partivalet under »sommaren, hösten» eller »sista veckan före valet».

Av alla röstande uppger omkring en tre fjärdedelar att de bestämt hur de skall rösta »sedan länge», alltså före sommaren, om man utgår från svarsalternativens formulering. Som framgår av den sammanfattande tabell 9 C uppgick denna proportion till 83 % bland väljare med stabilt partival 1968–1970.

¹ Det tabellmaterial som här framlägges utgör en del av en mer fullständig analys innefattande också en uppsättning av relaterade attitydmätningar; denna mer fullständiga analys kan emellertid ej presenteras inom ramen för den föreliggande översiktliga redogörelsen.

Tabell 4.9 A Partival och tid för röstningsbeslut vid valet 1970: Röstande som bestämde sin röstning vid olika tidpunkter fördelade efter partival

Uppdelningen efter tiden för röstningsbeslut grundar sig på en intervjufråga i vilken de intervjuade som deltagit i valet ombads att själva ange när de bestämde sin röstning. Intervjufrågans formulering: »När bestämde Ni Er för hur Ni skulle rösta i år? Var det under *sista veckan före valet* eller *tidigare under hösten och sommaren* eller *visste Ni sedan länge hur Ni skulle rösta?*»

Tid för röstningsbeslut	Partival 1970							Summa procent	Antal intervju-personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o Övr		
Under sista veckan före valet	6 %	30	31	18	2	8	5	100 %	508
Tidigare under hösten och sommaren	7 %	30	30	21	2	7	3	100 %	511
Partivalet bestämt sedan länge	3 %	54	18	12	1	9	3	100 %	2 838

Tabell 4.9 B Partival och tid för röstmingsbeslut vid valet 1970: Partiernas väljare fördelade efter tidpunkt för röstmingsbeslutet

I tabellen har intagits två kolumner för vart och ett av de redovisade partierna. Kolumnen »*samtliga*» innefattar alla intervjupersoner, som röstade på resp parti. Kolumnen »*Stabila*» innefattar endast väljare som röstade på resp parti även vid 1968 års val.

Tid för röstmingsbeslut	Partival 1970										
	K		S		C		F		M		Alla röstande ¹
	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila	Samtliga	Stabila	
Under sista veckan före valet	19 %	2 %	8 %	7 %	19 %	8 %	17 %	11 %	13 %	10 %	13 %
Tidigare under hösten och sommaren	24	14	8	6	18	11	20	15	11	7	13
Partivalet bestämt sedan länge	56	82	83	86	62	80	63	74	76	83	73
»Vet inte» och likn svar	1	2	1	1	1	1	0	0	0	0	1
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	150	50	1 820	1 580	828	488	527	326	327	256	4 194

¹ Här ingår även intervjupersoner som röstade på partier, vilka ej särredovisas i tabellen, eller röstade men ej lämnade upplysning om partival.

Tabell 4.9 C Tid för röstmingsbeslut bland väljare uppdelade efter stabilitet och förändring i partival och val-deltagande

Tid för röstmingsbeslut	Röstande på samma parti 1968—1970	Bytte parti 1968—1970	Röstade ej 1968 men röstade 1970	Var ej röstberättigad 1968 men röstade 1970
Under sista veckan före valet	8 %	31 %	19 %	24 %
Tidigare under hösten och sommaren	8	30	17	28
Partivalet bestämt sedan länge	83	38	64	48
»Vet inte» och liknande svar	1	1	0	0
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	2 730	518	144	228

Omkring en sjundedel av denna kategori tycks sålunda åtminstone ha tvekat om huruvida de skulle fortsätta att stödja sitt tidigare parti. Bland partibytarna har en knapp tredjedel bestämt sig först under sista veckan och en annan tredjedel gjorde så under sommaren eller hösten. Tabellen visar också att även tidigare icke-röstande liksom förstagångsväljarna som deltog i valet 1970 bestämde sitt partival förhållandevis sent.

Det underliggande datamaterialet kan också sammanfattas på ett alternativt sätt för dem som röstade 1968 och 1970: Av dem som bestämde sitt partival 1970 under sommaren eller senare röstade 41 % på ett annat parti än vid valet 1968. Motsvarande andel uppgick endast till 8 % bland dem som bestämt sig tidigare.

Det ligger nära till hands att söka bedöma valrörelsens betydelse i samband med dessa undersökningsresultat. Man

kan visserligen inte enbart av detta datamaterial erhålla något mått på effekten av partiernas valpropaganda. Men resultaten ger ändå vid handen att en ganska betydande del av valmanskåren — ungefär en fjärdedel — utgörs av väljare, vilka själva anser sig ha bestämt sitt partival först under månaderna före valdagen.

Röstmingsbeteende och känsla av personlig anslutning till ett parti

Det är ett väl känt förhållande att de politiska partierna inte enbart utgör röstmingsalternativ vid valen utan också har centrala funktioner i det politiska systemet som grupper och åsiktsriktningar. Som formella organisationer har partierna en inte obetydlig anslutning genom medlemskap, men anslutningen till partierna har kanske i minst lika stor utsträckning

den innebörden att medborgare uppfattar sig som anhängare av ett bestämt politiskt parti utan att därför äga medlemskap i något partiorganisation. Känslan av att vara anhängare av ett politiskt parti (med eller utan formellt medlemskap) uppfattas av många som ett uttryck för deras politiska inställning eller samhällsuppfattning, och kommer att bilda en över tid stabil politisk attityd.

Känslan av anslutning till ett parti kan givetvis vara förenad med ett starkare eller svagare personligt engagemang. Det torde vara en av de flesta gjord erfarenhet att många medborgare uppfattar sig själva som bestämt övertygade anhängare, medan andra visserligen sympatiserar med ett parti men med en mer eller mindre reserverad inställning. En mycket svag — och kanske tillfällig — anslutning kan bestå i att man utan någon starkare känsla av engagemang betraktar ett av partierna som »bättre än de övriga». Den »attitydskala» som här beskrivs i verbal form, kan slutligen tänkas innefatta en kategori, som karakteriseras av verklig likgiltighet inför partierna både som valalternativ och som åsiktsriktningar.

Intervjufrågor

»Många känner sig som anhängare av ett bestämt parti. Men det finns ju också många som inte har någon sådan inställning till något av partierna. Brukar Ni själv betrakta Er som t ex folkpartist eller socialdemokrat eller moderat eller centerpartist eller kommunist? Eller har Ni inte någon sådan inställning till något av partierna?»

(Om intervjupersonen känner sig som anhängare av något parti?): »Vilket parti tycker Ni bäst om?» — »En del är ju starkt övertygade anhängare av sitt parti. Andra är inte så starkt övertygade. Hör Ni själv till de starkt övertygade anhängarna av Ert parti?»

(Om intervjupersonen inte känner sig som anhängare av något parti:.) »Är det något parti som Ni ändå tycker Er stå närmare än de andra partierna?» (»Vilket parti?»)

I tabell 10 A—B ges procentfördelningar som visar hur partiernas väljare vid 1968 resp 1970 års val fördelade sig över den här beskrivna klassificeringen efter graden av partiidentifikation. En del väljare röstade i själva verket på ett annat parti än det de uppgivit sig stå närmast. Eftersom frågorna om partiidentifikation vid 1968 års undersökning ställdes *före* valet vid intervjuer med halva urvalet och *efter* valet vid intervjuer med

I den vetenskapliga litteraturen har begreppet *partiidentifikation* introducerats som en beteckning för en personlig känsla av anhängarskap eller anslutning till ett politiskt parti. Termen användes också här i denna mening.¹ Samtidigt används den som beteckning för en kategoriuppdelning, som företagits vid bearbetningen av intervjuundersökningens data-material. Den sistnämnda grundas på en serie intervjufrågor i intervjuundersökningarna vid valen 1968 och 1970. Kategorier-na kan sägas bilda en skala i den meningen att de kan rangordnas just med avseende på graden av personlig anslutning till något parti. Det förutsättes då att det starkaste engagemanget av denna art föreligger om den intervjuade uppfattar sig som en »starkt övertygad anhängare» av ett parti, medan den motsatta inställningen kommer till uttryck i att den intervjuade över huvud taget inte känner sig stå särskilt nära något av partierna. Den nedanstående tabblån torde klargöra hur svaren på undersökningens frågeserie använts för att bygga upp en sådan klassificering:

Kategorier

- { Stark anslutning (starkt övertygad anhängare)
- { Svag anslutning (anhängare, men ej starkt övertygad)

- { Allmän preferens (»står närmare» något av partierna)
- { Ingen känsla av partianslutning (känner sig inte »stå närmare» något av partierna)

den andra urvalsdelen, beror detta fenomen till någon del på väljare som ändrade uppfattning före valdagen. Denna för-

¹ Begreppet partiidentifikation används numera allmänt inom politisk beteendeforskning; ursprungligen introducerades det i arbeten om amerikansk politik av Angus Campbell m fl. För en utförligare teoretisk diskussion kan hänvisas till: Angus Campbell, Philip E Converse, Warren E Miller, Donald E Stokes, *The American Voter*, 1960 (John Wiley & Sons, Inc).

klaring är emellertid inte giltig för data från 1970 års undersökning, då både frågor om partiidentifikation och om röstningssätt ställdes efter valet. I själva verket synes det faktiskt vid varje val förhålla sig så att en liten kategori av väljare — av mer eller mindre tillfälliga skäl — ger sina röster till ett annat parti än det de i allmänhet har störst sympatier för.¹ I tabellen återfinns dessa väljare i kategorien »anslutning till eller allmän preferens för ett annat parti». Det bör också nämnas att i kategorien »ingen partianslutning eller allmän preferens» ingår ett mindre antal personer, som kanske borde betecknats som ovilliga att besvara frågan.

I tabellerna för båda valen framkommer att andelen väljare som känner sig såsom starkt övertygade partianhängare är större inom Socialdemokraternas och Moderata samlingspartiets väljarunderlag än bland mittenpartiernas väljare. Samma differentiering synes ha förelegat under en ganska lång period; den har sålunda också framkommit i undersökningar vid valen 1956, 1960 och 1964. Detsamma gäller om den markanta olikheten mellan socialdemokraternas och kommunisternas väljarunderlag; som synes uppfattar sig en mycket mindre andel av de kommunistiskt röstande som starkt övertygade partianhängare.

Ett av skälen för att man i valundersökningarna infört ett mått på partiidentifikation är att man på det sättet sökt registrera en allmänt värderande partiattityd, som också har ett nära och direkt samband med individernas partival på valdagen. Inte minst om man vill kartlägga de attitydmässiga förutsättningarna för stabilitet i partiernas väljarunderlag blir det då också av betydelse att klarlägga i vilken utsträckning styrkan hos individens partianslutning utgör en inställning som består över längre tid. Det faller utanför ramen för föreliggande redogörelse att ge någon ingående behandling av denna frågeställning. Som en bakgrund till de följande tabellerna kan det ändå förtjäna att nämnas att panelundersökningsdata bekräftar vad man kunde förvänta i två avseenden: nämligen att nästan alla väljare som röstar på samma parti vid flera val också ger samma svar på frågor om vilket parti de känner sig som anhängare av eller anser sig stå närmast, medan en stor del av partibytarna vid valen också förändrar sin inställning i fråga om partianslutning.² Detta har givetvis sin grund i att det här föreligger ett så nära samband mellan individernas attityder och yttre beteende.

Även styrkan hos individernas känsla av partianslutning uppvisar allmänt sett ett betydande mått av stabilitet vid de två mätningarna 1968 och 1970. Starkt övertygade anhängare av ett bestämt parti 1968 hade sålunda med jämförelsevis stor san-

Tabell 4.10 A Partival och partiidentifikation 1968

Tabellen omfattar endast panelurvalet

Känsla av anslutning till partiet (partiidentifikation)	Partival vid riksdagsvalet 1968				
	K	S	C	F	M
Stark anslutning	23 %	51 %	29 %	19 %	37 %
Svag anslutning	10	25	24	31	26
Endast allmän preferens	41	18	27	34	21
Ingen känsla av partianslutning eller allmän preferens	5	4	9	9	7
Anslutning till eller allmän preferens för ett annat parti	21	2	11	7	9
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervju personer	39	1 458	469	370	286

Tabell 4.10 B Partival och partiidentifikation vid riksdagsvalet 1970

Känsla av anslutning till partiet (partiidentifikation) ¹	Partival vid riksdagsvalet 1970				
	K	S	C	F	M
Stark anslutning	28 %	44 %	31 %	25 %	33 %
Svag anslutning	21	33	26	25	31
Endast allmän preferens	30	18	33	34	17
Ingen känsla av partianslutning eller allmän preferens	6	3	6	11	9
Anslutning till eller allmän preferens för ett annat parti	15	2	4	5	10
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervju personer	97	1 165	551	329	218

¹ I 1970 års undersökning ställdes frågorna endast till den del av urvalet, som kontaktades för besöks- eller telefonintervjuer.

² Se vidare analysen av sambandet mellan röstning och partiidentifikation vid valen 1964 och 1968 i: Bo Särilvik, »Voting Behavior in Shifting Election Winds: An Overview of the Swedish Elections 1964—1968», *Scandinavian Political Studies*, vol. 5, 1970.

³ I USA där partiidentifikationsbegreppet först introducerades i undersökningar av politiskt beteende har det visat sig betydligt vanligare att väljare behåller en allmän sympati för ett av partierna, även om de från tid till annan ger sin röst åt ett annat partis kandidat i något av de många olika typer av val som förekommer i det amerikanska politiska systemet. Bl a i en undersökning utförd i England har man däremot erhållit resultat som nära överensstämmer med de svenska undersökningarnas. Jfr David Butler, Donald E Stokes, *Political Change in Britain*, 1969 (MacMillan). Här föreligger uppenbarligen en verklig olikhet mellan europeiska parlamentariska demokratier och den amerikanska politiska kulturen.

nolikhhet samma inställning även 1970. För väljare med en svagare partianslutning 1968 finner man en rätt stor variation i svaren 1970, men endast en liten del hade blivit starkt övertygade partianhängare. De grundläggande resultaten redovisas i tabell 10 C, där de intervjuade uppdelats efter *styrkan* av sin partianslutning.¹ För varje sådan kategori ges den procentuella fördelningen på svarstyper vid 1970 års val. Tabellen sammanfattar data för alla partier. Som framgår av tabellen hade dock en del väljare förändrat sin inställning så mycket att de vid det senare valet sympatiserade med ett annat parti än tidigare. Dessa särredovisas i en särskild kategori. Som man kunde förvänta är proportionen väljare, som helt skiftat partisynpat, störst bland dem som hade en jämförelsevis lös anknytning till sitt parti redan 1968.

Eftersom tabellen ger procentfördelningar endast i en led, bör det vidare anmärkas att den totala fördelningen på olika kategorier var ungefär densamma vid båda tillfällena. Om väljarnas inställningar till sina partier varit helt stabila, skulle man naturligtvis erhållit 100 % i den tillämpliga raden för oförändrad inställning i alla tabellens kolumner. Att så inte blir fallet betingas otvivelaktigt till en del av att mätningssmetoden inte är helt tillförlitlig (dvs man har att räkna med ett visst mått av bristande reliabilitet). Men till en del avspeglar tabellen att det aktuella politiska läget påverkar väljarens inställning till sitt parti.

Tabell 4.10 C Partiidentifikation 1968 och 1970

Partiidentifikation 1970	Partiidentifikation 1968			
	Stark	Svag	Preferens	Ingen parti- identifikation ¹
Stark anslutning, samma parti som 1968	63 %	20 %	12 %	(10 %) ¹
Svag anslutning, samma parti som 1968	21	32	19	(14 %) ¹
Preferens, samma parti som 1968	7	20	32	(40 %) ¹
Ingen partianslutning Preferens eller anslut- ning till <i>annat</i> parti	3	9	14	(36 %) ¹
	6	19	23	.
Summa procent	100 %	100 %	100 %	(100 %) ¹
Antal personer i urvalet	510	353	340	88

¹ I denna kolumn avser procentfördelningen *endast* individernas inställning 1970.

En aspekt av sambandet mellan partiidentifikation och röstningsbeteende belyses väl i tabell 11. I tabellen har de intervjuade uppdelats efter partiidentifikation vid tiden för 1968 års val, dvs med hänsyn till vilket parti de kände sig som anhängare av eller ansåg sig »stå närmast». För varje parti ges i tabellen en procentfördelning avseende partival och valdeltagande vid valet 1970.

Ett markant samband mellan partianslutningens styrka och röstningsbeteendet två år senare framträder här i datamaterialet. Ju starkare känslan av personlig anslutning till ett parti var vid det tidigare valet, desto större var sannolikheten för att individen skulle ge sin röst åt partiet vid det följande valet. Undersökningens klassificering efter partiidentifikationens styrka utgör sålunda helt tydligt ett mått på en partiattityd, som i stor utsträckning bestämmer röstningsbeteendet under en längre tid.

I tabell 12 A – B har den grundläggande uppdelningen gjorts med avseende på röstningsbeteendet vid valen 1968 och 1970. I båda tabellerna ingår två kolumner för vart och ett av partierna, varav den ena kolumnen innefattar väljare som röstat på resp parti vid båda valen. I tabell 12 A avser den andra partikolumnen väljare som röstade på resp parti 1968 men övergick till något annat parti 1970. I tabell 12 B är däremot tidsperspektivet omkastat, så att den andra kolumnen gäller väljare, som röstade på resp parti 1970 men hade röstat på något annat parti 1968. (De båda tabellerna har inte helt överensstämmande dataunderlag. Tabell 12 A grundar sig på panelurvalet, medan tabell 12 B grundar sig på besöks- och telefonintervjuurvalen 1970. Skillnaden betingas av att data om partiidentifikation 1968 ej föreligger för kontrollurvalet, medan denna typ av data från 1970 saknas för brevenkäturvalet.)

En jämförelse mellan tabellerna bekräftar att partibytarströmmarna mellan två val i stor utsträckning innebär ett utbyte av väljare i »periferin» av partiernas väljarunderlag. Av de röstande som partierna förlorade genom partibytan hade en jämförelsevis stor proportion varit endast svagt engagerade i sitt stöd åt det parti de lämnade. Men samtidigt finner man (tabell 12 B) att partibytarna i allmänhet inte heller känner sig särskilt fast knutna till sitt nya parti vid 1970 års val.

Slutligen visar tabellen att andelen »starkt övertygade

¹ En mer ingående analys innefattande också data från 1964 års undersökning kommer att presenteras i en separat studie. Av metodologiska skäl kan man vid en analys med fler än två observationspunkter med större säkerhet skilja mellan stabilitetsgraden hos de mätta attityderna och effekten av bristande reliabilitet.

anhängare» minskade från 1968 till 1970 bland dem som rösta-
de socialdemokratiskt vid båda valen. Det synes rimligt att se
detta som ett uttryck för att opinionsläget i valmanskåren var
ogynnsamt för socialdemokraterna vid 1970 års val. För
mittenpartiernas del framträder bland de stabila väljarna en
tendens i motsatt riktning.¹

Nedanstående tablå visar på ett mera specificerat sätt ned-
gången av andelen »övertygade anhängare» bland de social-
demokratiska väljarna med stabilt röstningssätt från 1968 till
1970. Tablå grundar sig endast på den del av panelurvalet,
som kontaktades för telefon- eller besöksintervjuer 1970, dvs
personer som tillfrågades om sin känsla av personlig parti-
anslutning vid båda valen. Alla procenttal i tabellen har det
totala antalet stabilt socialdemokratiskt röstande i detta del-
urval som bas. Som synes i tablå ägde det naturligtvis rum
individuella förändringar i båda riktningarna och den minskade
andelen övertygade anhängare framkommer alltså som en

nettoförändring. Man ser också att nära tre fjärdedelar av de
socialdemokratiska väljarna befinner sig i samma kategori i
tablå vid båda tillfällena.

Valet 1968	Valet 1970		Summa vid valet 1968
	Stark anslutning	Övriga	
Stark anslutning	38 %	18 %	56 %
Övriga	10 %	34 %	44 %
Summa vid valet 1970	48 %	52 %	100 %

Antal intervjupersoner (bas) för alla procenttal i tabellen: 513

¹ För mittenpartierna är tendensen ej fullt säkerställd inom den del
av panelintervjuurvalet som besöks- eller telefonintervjuades vid
undersökningen 1970. För de socialdemokratiska väljarna är för-
ändringen däremot säkerställd (»starkt signifikant» vid chi-kvadrat-
test för korrelerade proportioner).

**Tabell 4.11 Partival och valdeltagande vid 1970 års val bland röstberättigade uppdelade
efter partiidentifikation 1968**

Tabellen innefattar endast panelurvalet

Känsla av anslutning till partier (partiidentifikation) 1968	Partival och valdeltagande 1970							Summa procent	Antal intervju- personer
	K	S	C	F	M	Uppgift ¹ saknas o Övr	Ej röstande		
<i>Socialdemokraterna</i>									
Stark anslutning	2 %	90	1	1	0	2	4	100 %	684
Svag anslutning	3 %	79	6	3	1	3	5	100 %	355
Endast allmän preferens	6 %	61	10	6	1	3	13	100 %	315
<i>Centerpartiet</i>									
Stark anslutning	1 %	1	94	1	0	0	3	100 %	127
Svag anslutning	1 %	3	81	5	2	4	4	100 %	116
Endast allmän preferens	1 %	8	64	10	3	5	9	100 %	154
<i>Folkpartiet</i>									
Stark anslutning	0 %	0	10	77	3	1	9	100 %	68
Svag anslutning	0 %	3	14	72	5	3	3	100 %	118
Endast allmän preferens	1 %	4	19	63	3	5	5	100 %	148
<i>Moderata Samlingspartiet</i>									
Stark anslutning	0 %	1	9	5	82	1	2	100 %	93
Svag anslutning	0 %	3	14	18	59	1	5	100 %	78
Endast allmän preferens	1 %	3	16	22	52	2	4	100 %	69

¹ Inkl KDS.

Tabell 4.12 A Partiidentifikation vid valet 1968 bland partiernas stabila väljare och bland väljare som övergick till röstning på annat parti 1970

Tabellen är grundad på panelurvalet

Känsla av anslutning till partiet vid 1968 års val	Partival 1968 och 1970 ¹							
	S 1968 och 1970	S 1968 annat parti 1970	C 1968 och 1970	C 1968 annat parti 1970	F 1968 och 1970	F 1968 annat parti 1970	M 1968 och 1970	M 1968 annat parti 1970
Stark anslutning	55 %	24 %	35 %	3 %	20 %	12 %	45 %	19 %
Svag anslutning	24	31	26	18	32	28	27	26
Endast allmän preferens	16	33	25	32	32	35	19	22
Ingen känsla av partianslutning eller allmän preferens	3	5	7	11	9	11	6	11
Anslutning till eller allmän preferens för annat parti	2	7	7	36	7	14	3	22
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	1 086	131	336	62	236	75	171	76

¹ Kommunisterna redovisas ej i denna tabell men däremot i den följande.

Tabell 4.12 B Partiidentifikation vid valet 1970 bland partiernas stabila väljare och bland väljare som övergått från röstning på annat parti 1968

Tabellen grundar sig på 1970 års urval exkl brevenkäturvalet.

Känsla av anslutning till partiet vid 1970 års val	Partival 1970 och 1968									
	K 1970 och 1968	K 1970 annat parti 1968	S 1970 och 1968	S 1970 annat parti 1968	C 1970 och 1968	C 1970 annat parti 1968	F 1970 och 1968	F 1970 annat parti 1968	M 1970 och 1968	M 1970 annat parti 1968
Stark anslutning	50 %	11 %	47 %	3 %	44 %	9 %	31 %	15 %	41 %	7 %
Svag anslutning	22	16	32	28	30	21	27	21	30	27
Endast allmän preferens	22	39	17	34	23	47	31	40	18	20
Ingen känsla av partianslutning eller allmän preferens	3	5	2	14	3	11	6	17	6	13
Anslutning till eller allmän preferens för ett annat parti	3	29	2	21	0	12	5	7	5	33
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	36	38	1 007	29	323	142	203	89	169	30

»Valvinden» — tendensen i valutslaget

Valutslagen 1968 och 1970 hade helt olika politisk karaktär. Vid 1968 års val fick det socialdemokratiska partiet en starkt ökad anslutning. Vid 1970 års val föll partiets väljarstöd däremot tillbaka till en klart lägre nivå än vad som kan betraktas som den genomsnittliga för efterkrigstiden. I ett avseende var emellertid tendensen i de båda valutslagen ensartad genom att Centerpartiet vid båda valen vann en ökad andel av rösterna.

Inledningsvis berördes att förändringarna i det individuella röstningsbeteendet har en betydligt större omfattning än man direkt kan avläsa i röstfördelningarna för valmanskåren som helhet. Ehuru en urvalsundersökning med intervjumetodik som den här företagna självfallet har vissa tillförlitlighetsbrister, ger den en fullständigare bild av hur valdeltagande och röstnings-sätt förändrades från 1968 till 1970. Av olika förändringskomponenter som här undersökts har uppenbarligen väljarnas övergångar mellan partier varit den avgörande; undersöknings-

materialet har därvidlag främst belyst den relativa storleken av olika partibytarströmmar. Därutöver har såväl skiften mellan röstning och icke-röstning som en förskjutning i fråga om förstagångsväljarnas partifördelning påverkat valutgången.¹ Liksom vid undersökningar av föregående val har det visat sig att effekten av de olika förändringskomponenterna verkar i samma riktning; tillsammans bygger de upp den politiska tendens — eller »valvind» — som sätter sin prägel på utgången av ett allmänt val. Här har också behandlats ett par andra aspekter av opinionsutvecklingen inför ett val: dels tendensen att de som byter parti bestämmer sin röstning i ett sent skede, dels sambandet mellan stabilitet i röstningsbeteende och graden av personligt engagemang i det stöd väljarna ger åt partierna.

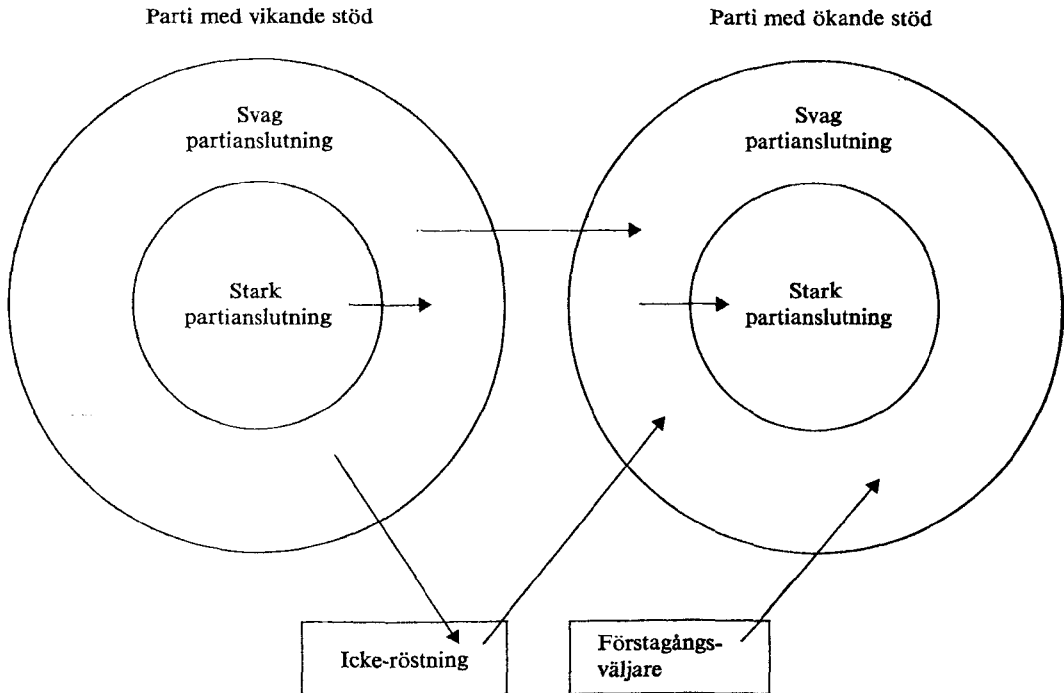
I den efterföljande figuren har ett försök gjorts att i schema-

tisk form åskådliggöra »nettoeffekterna» av de här behandlade faktorerna för ett parti med *vikande* stöd i valmanskåren i jämförelse med ett parti som får ett *ökande* röstetal. Det bör dock framhållas att figurens karaktärisering av utvecklingen för ett parti med ökande stöd utgör en sammanfattning av tendenser, som inte i alla avseenden är giltiga för samtliga de tre oppositionspartier som ökade sitt röstetal.² För det socialdemokratiska partiets del korresponderar däremot datamaterialet helt entydigt med figurens sammanfattning av tendenserna för ett parti med vikande stöd.

¹ Sambandet mellan valdeltagande och valutslag behandlas utförligare i det följande; se avsnittet »Övergångar mellan röstning och icke-röstning 1962—1970».

² Folkpartiet utgör sålunda ett undantag från regeln att ett ökande parti förstärker sin ställning bland förstagångsväljarna; jfr kommentarerna till Tabell 14.

Schematisk jämförelse mellan förändringstendenser inom väljarunderlaget för ett parti med vikande stöd och ett parti med ökande stöd



För ett parti med vikande stöd:

- Röstförluster (nettoförluster) genom partibytten — främst bland väljare som tidigare haft en svag partianslutning
- Röstförlust (nettoförlust) genom övergång till icke-röstning
- Proportionsvis svagt röststöd från förstagångsväljare
- Minskad andel med stark partianslutning bland dem som fortsätter att rösta på partiet

För ett parti med ökande stöd

- + Röstvinster (nettovinster) genom partibytare — varav dock en jämförelsevis stor proportion blir svagt partianslutna
- + Röstvinst (nettovinst genom övergång från tidigare icke-röstning
- + Proportionsvis starkt röststöd från förstagångsväljarna.
- + Ökad andel med stark partianslutning bland dem som redan tidigare röstat på partiet

Stabilitet och förändringar i partival och valdeltagande 1962—1970

I denna del av undersökningen förlänges tidsperspektivet så att man kan följa röstutvecklingen från kommunalvalet 1962 till riksdagsvalet 1970. I ett första steg undersöks därvid förändringarna från riksdagsvalet 1964. I ett följande avsnitt behandlas åttaårsperioden i sin helhet. Till huvudsaklig del grundar sig den här företagna databearbetningen på undersökningens panelurval.

Utvecklingen från 1964 till 1970

Den första tabellen i detta avsnitt — tabell 13 A — avser röstningsbeteendet vid de två riksdagsvalen 1970 och 1964. Liksom i de föregående förändringstabellerna har från det redovisade datamaterialet uteslutits personer i urvalet som röstade men ej lämnat upplysning om sitt partival. Tabellen grundar sig på panelurvalet och paneltilläggsurvalet 1970 och innefattar därmed åldersklasserna födda 1884—1950.¹ I tabellen ingår dock ej röstberättigade 1964, som avlidit eller förlorat rösträtten under de följande åren. Liksom i andra delar av datamaterialet överskattas proportionen socialdemokratiskt röstande något, medan proportionerna av kommunistiskt röstande samt röstande på Moderata samlingspartiet blir något underskattade. Eftersom detta gäller data från såväl 1964 som 1970 i ungefär samma grad, överensstämmer datamaterialet likväl mycket nära med den verkliga utvecklingen med avseende på förändringarnas riktning och storlek.

I tabellen har företagits en uppdelning efter röstningssätt, valdeltagande och rösträtt vid 1964 års val. För varje sådan kategori ges en procentfördelning avseende röstningsbeteende vid 1970 års val.

Fyra av de sju åren under denna period var valår. En översiktlig redovisning av stabiliteten i partival och valdeltagande vid de fyra valen ges i tabell 13 B, där urvalet uppdelats efter de röstades partival vid periodens slut, alltså vid riksdagsvalet 1970.

Förutom att ej röstande 1970 sålunda uteslutits, skiljer sig

databasen för tabell 13 B från den föregående genom att inte heller förstagångsväljare 1970 har inkluderats. Vidare har uteslutits personer som röstade men inte lämnat upplysning om partival vid något av de fyra valen. Uppgifter beträffande röstningssättet 1966 (då ingen intervju företogs) har hämtats från 1968 års undersökning.

Av procentfördelningarna i tabell 13 B framgår i vilken utsträckning de väljare 1970, som haft rösträtt vid minst två val, hade förändrat sitt partival vid de fyra valen 1964—1970.² Ungefär två tredjedelar av väljarna har röstat på samma parti och deltagit i alla val då de haft rösträtt. Inräknas även de som avstod från att rösta vid något tillfälle men aldrig bytte parti, uppgår andelen som röstat på endast ett parti till omkring tre fjärdedelar. Om man bortser från förstagångsväljarna 1970 hade sålunda omkring en fjärdedel av partiernas väljare 1970 bytt parti någon gång sedan 1964. Proportionen av partibytare varierar som synes starkt mellan partierna. För socialdemokraternas del utgör den endast omkring 10 %, vilket betingas av att socialdemokraterna dels fick ett jämförelsevis litet tillskott av partibytare 1970, dels förlorat en del av dem som övergick till partiet vid 1968 års val. Av Centerpartiets och Folkpartiets väljare hade mer än 40 % någon gång röstat på ett annat parti. För Moderata samlingspartiet gäller — liksom för Socialdemokraterna — att partibytarströmmen till övervägande del gått från partiet, men omkring en femtedel av de moderata väljarna 1970 hade tidigare stött ett annat parti. Vidare kommer ett väl känt förhållande till synes i tabellen, nämligen att det från val till val förekommer ett omfattande utbyte av väljare mellan de icke-socialistiska oppositionspartierna. Omkring hälften av alla partibytan bestod sålunda i övergångar mellan borgerliga partier. Av de kommunistiska partiernas röstande är slutligen omkring två tredjedelar partibytare (övergångar mellan olika kommunistpartier har då ej räknats som partibytan). Den röstningsmässigt stabila delen av de kommunistiska partiernas väljarunderlag utgör i själva verket en så liten kärna, att den nätt och jämnt blir skönjbar i undersökningsurvalet.

¹ Paneltilläggsurvalet ingår i datamaterialet med dubbel vikt. Det samma gäller födelseårsklasserna 1884—1889 i brevenkäturvalet.

² Liksom i föregående avsnitt avser data beträffande väljarnas partival 1970 enbart röstningssättet i riksdagsvalet detta år. I intervjufrågor beträffande de kommunala valen 1962 och 1966 gjordes ingen särskilnad mellan fullmäktigeval och landstingsval. I det mycket lilla antal fall då de intervjuade uppgivit sig ha röstat olika i fullmäktige- resp landstingsval har endast den sistnämnda uppgiften om partival utnyttjats.

Tabell 4.13 A Partival och valdeltagande 1964—1970

Partival och valdeltagande 1964	Partival och valdeltagande 1970								Summa procent	Antal intervju- personer
	K	S	C	F	B	KDS	M	Ej röstande		
K	39 %	48	7	2	0	0	0	4	100 %	56
S	2 %	83	6	3	0	0	1	5	100 %	1 033
C	1 %	8	79	5	0	1	2	4	100 %	313
F	2 %	6	19	62	0	3	3	5	100 %	327
B	0 %	4	22	39	0	0	31	4	100 %	23
KDS	7 %	7	11	7	0	57	7	4	100 %	28
M	0 %	2	14	15	1	1	64	3	100 %	218
Ej röstande	4 %	31	16	6	0	1	4	38	100 %	315
Ej röstberättigade	7 %	41	19	13	0	1	4	15	100 %	542

Tabell 4.13 B Stabilitet och förändring i partiernas väljarunderlag 1964—1970

Tabellen innefattar personer som var röstberättigade vid både 1968 och 1970 års val, uppdelade efter partival vid 1970 års val. Ej röstande 1970 samt personer som röstat men ej lämnat upplysning om sitt partival vid de fyra valtillfällena under perioden har uteslutits från denna bearbetning. Procentfördelningarna redovisar röstningsbeteendet under hela perioden.

Röstningssätt vid valen 1964—1966—1968—1970	Partival 1970					Alla partier (inkl KDS m fl)
	K	S	C	F	M	
Deltog i samtliga val med oförändrat partival ¹	21 %	74 %	46 %	50 %	70 %	62 %
Avstod från att rösta vid något el några val men bytte ej parti	7	16	10	8	9	12
Bytte mellan K och S (men röstade ej på något annat parti)	35	3	.	.	.	2
Bytte mellan S el K och något av partierna C, F, KDS el M ²	37	7	17	15	6	12
Bytte mellan partierna C, F, KDS el M (men röstade ej på något annat parti)	.	.	27	27	15	12
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	76	1 126	492	334	189	2 259

¹ Inkl personer som erhöill rösträtt 1966 eller 1968.

² Inkl personer som röstade på tre partier varav minst en gång på S och/eller K och minst en gång på något av partierna C, F, KDS eller M.

Tabell 4.14 Förstagångsväljarnas partival resp valdeltagande vid valen 1964—1970

Val	De röstandes partival:							Summa procent	Antal röstande intervju- personer	Procentuell andel ej röstande	Antal röst- berättigade intervju- personer
	K	S	C	F	KDS och B	M	Uppg saknas				
1964	0 %	49	12	22	6	7	4	100 %	91	27	125
1966	4 %	42	11	17	2	14	10	100 %	184	26	248
1968	2 %	55	14	17	3	6	3	100 %	103	16	123
1970	10 %	44	27	9	0	5	5	100 %	237	18	288

Till förändringarna under perioden hör vidare de nyttillkommande röstberättigade vid varje val. Förstagångsväljarnas fördelning på partier vid vart och ett av valen 1964–1970 framgår av tabell 14. Av störst intresse är kanske en jämförelse mellan fördelningarna vid de senaste valen. Av datamaterialet att döma ökade den socialdemokratiska andelen vid framgångsvalet 1968 men sjönk sedan tillbaka vid 1970 års val, medan kommunisternas andel ökade mellan de två senaste valen. Vidare synes Centerpartiets andel ha ökat 1970 medan Folkpartiets har minskats. Här framträder sålunda den tidigare observerade regelmässigheten, som består i att förstagångsväljarnas partifördelning förändras i samma riktning som den allmänna tendensen i valutslaget. Vid valet 1970 synes de kommunistiska partierna och Centerpartiet ha gynnats av denna tendens.

Förändringar i partiernas väljarunderlag 1962–1970

I detta avsnitt företas en analys som innefattar alla de fem valåren under perioden 1962–1970. Beträffande dataunderlaget bör nämnas att uppgifterna beträffande de röstandes partival vid valen 1966 och 1962 har hämtats från intervjuundersökningarna vid de båda närmast följande riksdagsvalen. Uppgifter beträffande valdeltagande har hämtats från röstlängderna vid samtliga val.

Utvecklingen i valmanskåren från kommunalvalet 1962 till riksdagsvalet 1970 belyses i tabell 15 A, vilken är uppbyggd på samma sätt som tabell 13. Av tabell 15 A framgår sålunda hur partiernas väljare, icke-röstande och de ännu ej röstberättigade vid valet 1962 fördelade sig med avseende på röstningsbeteende 1970. Tabell 15 B kan jämföras med tabell 13 B, ehuru den förstnämnda innehåller en mer summarisk kategoriuppdelning i fråga om partibytten. (En liten skillnad mellan databaserna för de två tabellerna föreligger också genom att tabell 15 B innefattar alla, som röstat och lämnat upplysning om partival vid minst två av de fem valen under hela perioden.) Som synes ökar andelen partibytare något för varje ytterligare val som tas i beaktande. Därutöver innehåller tabellen en uppdelning framgår av efter det antal partier som väljarna har gett sitt åtstöd. Som tabellen hade endast 4 % av partiernas väljare skiftat partisympatier så att de röstat på mer än två partier vid de fem valen. Av alla partibytare hade sålunda ungefär var sjunde röstat på mer än två olika partier. Det kan tilläggas att en något större andel faktiskt »bytt parti» mer än en gång, om

man också inräknar dem som skiftat flera gånger mellan två av partierna.

De föregående förändringstabellerna har ju varit uppbyggda så att valmanskårens uppdelning vid vart och ett av valen 1962, 1964, 1966 och 1968 har satts i relation till röstningssättet 1970. I fråga om de tabeller där utgångspunkten utgörs av valen 1962 resp 1964 måste man alltså beakta, att en del av förändringarna fram till 1970 i själva verket ägde rum vid något av de mellanliggande valen. Vidare kommer en del av de skiftningar, som ägde rum från val till val, inte alls till synes i dessa tabeller. Anledningen till att datamaterialet presenteras på detta sätt är givetvis att överblickbarheten skulle gå förlorad i tabeller innefattande uppdelningar efter röstningssättet vid mer än två tillfällen. (Redan en »trevalstabel» skulle bestå av mer än 200 celler, varav dock ett stort antal i verkligheten skulle bli tomma.) I tabell 16 A–B presenteras datamaterialet med ett alternativt förfaringsätt, som innebär att hela mängden partibytten under perioden 1962–1970 kan redovisas utan en alltför långt gående uppdelning. Däremot framgår det inte av tabellen hur partiernas röststöd har påverkats av övergångar mellan röstning och icke-röstning. Tabellen grundar sig på panelurvalet (födelseårsklasserna 1890–1948, exkl personer i urvalet som avlidit eller förlorat rösträtten). I det bearbetade materialet ingår i detta fall alla som röstat och lämnat upplysning om partival vid minst ett val.

Varje rad i tabell 16 A innefattar samtliga som vid något av de fem valen röstade på det för resp rad angivna partiet. För varje rad ger tabellen vidare den procentuella fördelningen efter partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1970. I tabell 16 B är perspektivet omkastat: För varje partis väljare 1970 (dvs kolumnerna i tabellen) anges hur stor procentuell andel som någon gång röstat på vart och ett av de övriga partierna. Tabellen skall alltså läsas kolumnvis, ehuru summan av procenttalen inte uppgår till 100.

Med någon förenkling kan bastalen för procentfördelningarna i tabell 16 B uppfattas som resp partis *maximala väljarunderlag* för perioden 1962–1970. I denna mening ingår i ett partis maximala väljarunderlag alla väljare som vid något av de fem valen varit villiga att ge partiet sin röst. Av procentfördelningen för ett visst parti framgår då hur stor andel av sitt maximala väljarunderlag, som partiet fick röststöd från vid valet 1970. Höga sådana andelar uppvisar Socialdemokraterna och Centerpartiet. För Socialdemokraternas del sammanhänger detta med den förut berörda »storlekseffekten». I proportion till den stora mängden stabila väljare framstår partibytarströmmarna till och från Socialdemokraterna som relativt små, även i lägen

då partiets totala röstandel påverkas på ett politiskt betydelsefullt sätt. För Centerpartiets del avspeglar den stora andelen, som röstade på partiet 1970, i stället partiets tillväxt under perioden. Partiets väljarunderlag har alltså vuxit genom tillskott av partibytare från övriga partier, medan förlusterna genom partibyen relativt sett varit betydligt mindre. Folkpartiets och Moderata samlingspartiets jämförelsevis små relativtal för röster på resp parti vid valet 1970 (tabell 16 A) representerar ett tredje läge. Dessa båda partier har gått något tillbaka under perioden som helhet, och dessutom har deras väljarunderlag påverkats också kraftigt av den höga frekvensen av partibyen mellan de borgerliga oppositionspartierna. Det senare förhållandet framträder med särskild tydlighet i tabell 16 B. Av tabellen ses bl a att 23 % av 1970 års centerpartiröstande någon gång röstat på Folkpartiet och att 13 % röstat på Moderata samlingspartiet. Ungefär en femtedel av Centerpartiets väljare hade någon gång röstat socialdemokratiskt.

En ungefär lika stor del av 1970 års folkpartiväljare hade någon gång röstat på Moderata samlingspartiet. Man observerar också att ungefär två tredjedelar av de kommunistiskt röstande hade röstat på Socialdemokraterna i något föregående val.

Övergångar mellan röstning och icke-röstning 1962—1970

I det föregående har framhållits att valutslagen påverkas inte endast av partibyen utan också av övergångar mellan röstning och icke-röstning. Vid varje val förlorar partierna sålunda tidigare röstande, som då avstår från att rösta, men vinner samtidigt nya röster från väljare som inte deltog i det föregående valet. Härvidlag föreligger en regelmässighet i fråga om effekten på valutslagen bestående i att partier med ett ökande väljarunderlag (vid ett visst val) får ett röstmässigt »nettotillskott», medan partier med vikande väljarstöd får vidkännas en nettoförlust genom övergångarna mellan röstning

Tabell 4.15 A Partival och valdeltagande 1962—1970

Partival och valdeltagande 1962	Partival och valdeltagande 1970								Antal intervju-personer
	K	S	C	F	B	KDS	M	Ej röstande	Summa procent
K	63 %	29	4	0	0	0	0	4	100 %
S	2 %	82	6	3	0	1	1	5	100 %
C	1 %	4	83	3	0	2	3	4	100 %
F	2 %	8	19	58	0	4	4	5	100 %
M	0 %	2	14	15	1	2	61	5	100 %
Ej röstande	2 %	35	18	12	0	1	6	26	100 %
Ej röstberättigade	7 %	41	19	13	0	1	4	15	100 %

Tabell 4.15 B Partiernas väljare vid 1970 års val fördelade efter det antal partier de röstat på vid valen 1962—1970

Antal partier som väljarna röstat på vid valen 1962—1970	Partival 1970						Alla väljare ¹
	K	S	C	F	KDS	M	
Ett	24 %	88 %	51 %	56 %	21 %	74 %	71 %
Två	52	11	40	39	70	25	24
Tre el flera	24	1	9	5	9	1	4
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervju-personer	80	1 180	514	367	43	212	2 400

¹ Röstande 1970 som lämnat upplysning om sitt partival (inkl borgerliga samlingslistor o dyl) vid minst två val.

Tabell 4.16 A Partival 1962—1970 och röstningssätt vid valet 1970

Tabellen grundar sig på panelurvalet (upp till åldersgränsen 80 år). Var och en av raderna innefattar samtliga intervjupersoner, som vid minst ett val röstat på resp parti. För dessa redovisas den procentuella fördelningen med avseende på partival och valdeltagande 1970.

Väljare som vid minst ett val röstat på:	Röstningssätt 1970									Antal intervju-personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o	Ej röstande	Summa procent	
K	61 %	28	4	1	0	1	1	4	100 %	135
S	3 %	78	6	4	1	1	3	4	100 %	1 513
C	1 %	7	77	7	1	2	2	3	100 %	670
F	2 %	7	19	59	3	4	2	4	100 %	636
KDS	3 %	8	5	6	68	3	5	2	100 %	63
M	0 %	3	16	19	1	53	3	5	100 %	399

Tabell 4.16 B Partival 1962—1970 och röstningssätt vid valet 1970

Tabellen grundar sig på samma datamaterial som Tabell 17A. Procentberäkningen har emellertid gjorts i motsatt led. För var och en av kolumnerna anger tabellen alltså hur stor del av det angivna partiets väljare 1970, som vid minst ett av valen 1962—1968 har röstat på det parti, som anges i resp rad. I detta fall har huvuddiagonalen lämnats tom. En del väljare har röstat på flera olika partier under den föregående perioden.

Procentuell andel väljare som vid minst ett föregående val röstat på:	Partival 1970				
	K	S	C	F	M
K	.	3 %	1 %	0 %	0 %
S	63 %	.	19 %	15 %	6 %
C	8 %	4 %	.	12 %	7 %
F	19 %	4 %	23 %	.	13 %
M	2 %	1 %	13 %	20 %	.
Antal intervjupersoner	83	1 185	518	375	210

och icke-röstning. Ehuru antalet individer i de relevanta kategorierna i undersökningens urval måste bli ganska litet, säkerställs dessa tendenser i datamaterialet genom att de uppträtt vid undersökningar av flera tidigare val.¹ I nedanstående tablå ges fördelningarna på partier 1968 resp 1970 mer i detalj.

Även om valdeltagandet vid varje val är högt, är det i själva verket en ganska betydande andel av valmanskåren som avstår från att rösta vid åtminstone något val under en femvalsperiod. En redovisning av regelbundenheten hos valdeltagandet ges i tabell 17 A. Tabellen grundar sig på den del av panelurvalet, som var röstberättigad under hela undersökningsperioden 1962—1970. Inom denna del av valmanskåren har som synes

¹ Jfr redogörelsen för intervjuundersökningen vid 1968 års val i: *Riksdagsmannavalen 1965—1968*. Del 2, sid 93 ff. För en motsvarande analys av tidigare val, se: Bo Särilvik, »Political Stability and Change in the Swedish Electorate», *Scandinavian Political Studies*, vol 1, 1966.

Övergångar mellan röstning och icke-röstning	Partival vid det val då väljarna i resp kategori röstade:							Antal intervju-personer
	K	S	C	F	M	Övriga	Summa procent	
A. Icke-röstande 1968 som röstade 1970	8 %	44	26	16	6	0	100 %	144
B. Röstande 1968 som ej röstade 1970	2 %	56	16	16	9	1	100 %	142
Differens (procentsiffran i rad A minus procentsiffran i rad B)	+ 6 %	− 8 %	+ 10 %	0	− 3 %	− 1 %		

en knapp femtedel avstått från att rösta vid ett av valen, medan drygt var tionde röstberättigad underlät att rösta vid 2–4 val. Endast en mycket liten andel av de röstberättigade (2 %) avstod emellertid från att rösta vid samtliga val. I tabellen har de röstande 1970 också uppdelats efter sitt partival vid detta tillfälle. Här framträder endast svaga skillnader mellan de större partiernas väljare med avseende på deras röstningsbenägenhet vid föregående val. Inom denna lilla kategorien av kommunistiskt röstande framkommer däremot en klart svagare valdeltagandebenägenhet.

Tidigare studier av valbeteendet har givit vid handen att det förefinnes ett visst samband mellan röstningsbenägenhet och stabilitet i partival. Det har då påvisats att både partibytten och — åtminstone tillfällig — icke-röstning förekommer jämförelsevis ofta bland väljare med svaga eller obestämda parti-preferenser. Mot den bakgrunden är det av intresse att undersöka om de som byter parti mellan två val tidigare har uppvisat ett lägre valdeltagande än de som röstade på samma parti vid båda valen. Frågeställningen kan också formuleras på det omvända sättet dvs så att man jämför dem som deltagit regelbundet vid en serie val med dem som visat lägre valdeltagandebenägenhet. De båda kategorierna kan då jämföras med avseende på frekvensen av partibytten vid efterföljande val. Det ligger i sakens natur att sambandet mellan icke-röstning och instabilitet i partival bara kan framträda vid denna typ av jämförelse över en serie av val, eftersom partibytten ju förutsätter valdeltagande. I den mån icke-röstning är ett uttryck för missnöje med ett parti, som väljaren tidigare stött, kommer det ju vid varje givet val att utgöra ett alternativ till partibyte.

Under en följd av val kan emellertid en svag partianslutning komma till uttryck såväl genom partibytten som genom tillfällig icke-röstning.

I tabell 17 B redovisas resultat av en analys som företagits för att besvara den angivna frågeställningen. Tabellen innefattar endast personer som varit röstberättigade under hela perioden 1962–1970 och som deltog i båda valen 1968–1970. Dessa har uppdelats efter partival 1968 och efter stabiliteten i partivalet vid de två valen. För varje parti erhålles sålunda en kategori stabila väljare och en kategori partibytare vid 1970 års val. För var och en av dessa kategorier visar tabellens procentfördelningar i vilken utsträckning de röstat vid de tre föregående valen. I tabellens två nedersta rader ges procentfördelningar för samtliga som röstade på samma parti 1968–1970 resp samtliga partibytare.

Tabellen bekräftar som synes att det faktiskt förefinnes ett visst samband mellan stabilitet i partival vid de två valen och tidigare valdeltagande. Sambandet framträder för alla partier. Av samtliga stabila partiväljare 1968–1970 hade 81 % deltagit i de tre föregående valen, medan motsvarande andel för partibytarna var 68 %.

För dessa väljare — som ju deltog i båda valen 1968–1970 — kan sambandet mellan röstningsbenägenhet och partival också anges på det ovan nämnda alternativa sättet. Det visar sig då att 12 % av dem som röstat vid alla de föregående valen bytte parti från 1968 till 1970. Bland dem som tidigare hade ett oregelbundet valdeltagande uppgick däremot andelen partibytare till 26 %.

Tabell 4.17 A Valdeltagande vid de fem valen 1962–1970 inom den del av urvalet som haft rösträtt under hela perioden

Antal val under perioden 1962–1970 i vilka de röstberättigade deltagit	Röstberättigade under perioden 1962–1970, som deltagit i riksdagsvalet 1970, uppdelade efter partival 1970					Samtliga röstberättigade under hela perioden 1962–1970
	K	S	C	F	M	
5 val	56 %	77 %	73 %	79 %	81 %	69 %
4 val	30	15	19	16	14	18
3 val	10	5	6	3	4	5
2 val	2	3	2	2	1	4
1 val	2	0	0	0	0	2
deltog ej i något val	.	.	.	.	.	2
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	57	1 000	445	308	188	2 729

Tabell 4.17 B Partiernas stabila väljare och väljare som övergick från ett parti till ett annat 1968—1970: Valdeltagandefrekvens under hela perioden 1962—1966

I tabellen ingår endast den del av urvalet som hade rösträtt under hela perioden 1962—1970. Vid bearbetningen har vidare uteslutits personer som ej röstade vid båda valen 1968—1970 eller ej lämnat upplysning om sitt partival vid båda dessa tillfällen. Mindre partier har uteslutits i den del av tabellen där de intervjuade uppdelas efter partival.

Väljarkategorier valen 1968—1970	Valdeltagandefrekvens 1962—1966				
	Röstade vid samtliga val	Avstod från att rösta vid ett av valen 1962—1966	Avstod från att rösta vid flera val 1962—1966	Summa procent	Antal intervjupersoner
S både 1968 och 1970	80 %	14	6	100 %	927
S 1968 — annat parti 1970	60 %	30	10	100 %	104
C både 1968 och 1970	79 %	14	7	100 %	302
C 1968 — annat parti 1970	70 %	19	11	100 %	54
F både 1968 och 1970	85 %	13	2	100 %	202
F 1968 — annat parti 1970	69 %	25	6	100 %	49
M både 1968 och 1970	84 %	13	3	100 %	155
M 1968 — annat parti 1970	75 %	23	2	100 %	65
Samtliga stabila väljare	81 %	14	5	100 %	1 627
Samtliga partibytare	68 %	25	7	100 %	280

Partibytarströmmarna mellan partierna 1962—1970

I hela serien förändringstabeller har framträtt ett bestämt mönster med avseende på den relativa storleken av partibytarströmmarna från vart och ett av partierna till de övriga.

I korthet kan de i mönstret ingående tendenserna beskrivas på följande sätt: För kommunistiskt röstande är sannolikheten för att övergå till Socialdemokraterna ojämförligt större än någon annan typ av partibytan. Sannolikheten för övergång till kommunistisk röstning är också något större för socialdemokrater än för övriga partiers väljare; proportionen bytare till kommunistisk röstning är dock liten för alla partier. Samtidigt förhåller det sig så att den största proportionen övergångar från Socialdemokraterna går till mittenpartierna, och då främst till Centerpartiet. Allmänt sett förekommer ett särskilt omfattande utbyte av väljare mellan de borgerliga partierna. För Centerpartiets del är emellertid övergångar till Socialdemokraterna och till Folkpartiet ungefär lika sannolika. Folkpartiröstande har under perioden 1962—1970 uppvisat en särskilt stor sannolikhet för övergångar till Centerpartiet. I jämförelse med övriga partiers väljare har folkpartiväljarna vidare visat sig något mer benägna att övergå till Moderata samlingspartiet. Moderata samlingspartiets väljare har störst sannolikhet för att övergå till något av mittenpartierna med en viss övervikt för övergångar till Folkpartiet.

För hela femvalsperioden 1962—1970 kan dessa tendenser — som alltså kommer till uttryck i olikheter mellan »förändrings-sannolikheter» — avläsas i tabell 16 A. Om man vill ha överblick av i vilken utsträckning partiernas väljarunderlag »skär över» varandra, kan emellertid den i tabell 18 givna databearbetningen vara att föredra. Tabellen har byggts upp så att varje rad innefattar alla väljare, som någon gång röstat på det angivna partiet. (Personer i urvalet som inte lämnat upplysning om partival vid minst två av valen har dock uteslutits från det bearbetade materialet.) Procenttalen i raderna anger hur stor andel av resp partis »maximala väljarunderlag», som någon gång också röstat på vart och ett av de övriga partierna.

I tabellens diagonal anges vidare den procentuella andelen av detta »maximala väljarunderlag», som aldrig röstat på något annat parti. Tabellen skall alltså läsas radvis, fastän summan av procenttalen naturligt nog inte kan bli lika med 100. Av tabellen framgår sålunda t ex att 2 % av de som någon gång röstat på Centerpartiet också har röstat kommunistiskt någon gång, medan 24 % har röstat på Socialdemokraterna, 26 % på Folkpartiet, 2 % på KDS och 14 % på Moderata samlingspartiet. Av alla de som vid något val röstat på Centerpartiet har vidare 43 % aldrig röstat på något annat parti.

Av tabell 18 framgår sålunda hur stor proportion av varje partis »maximala väljarunderlag» som partiet har delat med

Tabell 4.18 Stabilitet och förändring i väljarnas partival 1962—1970

Tabellen innefattar intervjupersoner i panelurvalet som lämnat upplysning om partival vid minst två av valen 1962—1970.

Väljare som någon gång röstat på:	Procentuell andel av väljarna inom resp rad som någon gång också röstat på: ¹						Antal intervjupersoner
	K	S	C	F	KDS	M	
K	(18 %) ¹	69 %	9 %	14 %	2 %	3 %	152
S	6 %	(75 %) ¹	10 %	8 %	1 %	2 %	1 739
C	2 %	24 %	(43 %) ¹	26 %	2 %	14 %	730
F	3 %	18 %	26 %	(41 %) ¹	5 %	20 %	723
KDS	4 %	28 %	17 %	42 %	(13 %) ¹	13 %	78
M	1 %	9 %	22 %	32 %	2 %	(44 %) ¹	459

¹ Procenttalen i tabellens diagonal, som satts inom parentes, anger andelen av hela antalet personer i resp rad, som *endast* röstat på det parti som raden avser.

Partiernas väljarunderlag

Figuren sammanfattar på ett starkt förenklat sätt undersökningens data beträffande partiernas stabila väljarunderlag och proportionerna av partibytare mellan partier.

Varje partis totala väljarunderlag (dvs hela mängden väljare som någon gång under perioden röstat på resp parti) representeras av en rektangel.

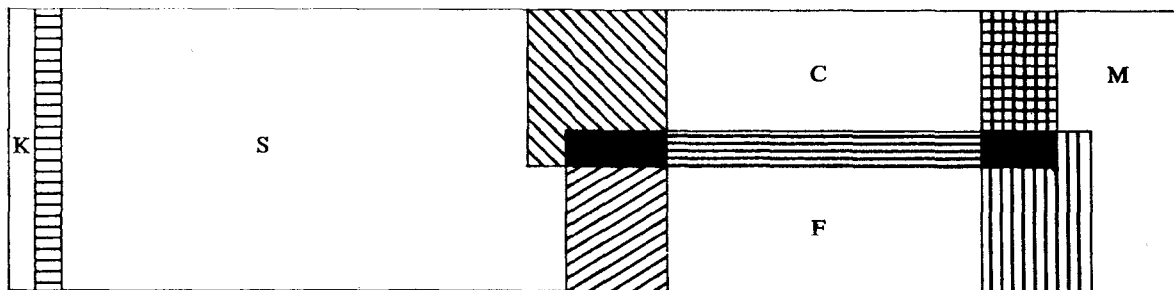
Rektangelarna skär över varandra för att markera att en del av väljarna växlar partival från tid till annan.

Vita ytor representerar partiernas stabila väljarunderlag.

Streckade ytor representerar den delmängd av väljare, som växlar mellan röstning på angränsande partier.

Mörka ytor markerar att en del av väljarna skiftar mellan fler än två partier.

Ytorna i figuren och deras inbördes placering svarar ungefärligen mot proportionerna av stabila väljare och olika kategorier av partibytare.



vart och ett av de övriga partierna. På grund av beräknings-sättet kommer procenttalen att innefatta såväl de som bytt *till* som de som bytt *från* ett visst parti; i förändringstabellerna avser ju procenttalen för byten däremot den relativa storleken av ett partis röstförluster till övriga partier.

Innebörden av att partiernas väljarunderlag »skär över varandra» åskådliggörs på ett något förenklat sätt i den

figuren ovan. Förenklingen består dels i att byten till och från KDS inte har medtagits, dels i att de små frekvenserna av byten mellan Moderata samlingspartiet och de två socialistiska partierna inte har angivits i figuren. I övrigt avspeglar figuren på ett ungefärligen korrekt sätt proportionerna i tabell 18.

Mönstret i förändringstabellerna återkommer naturligt nog i tabell 18. Med ännu större tydlighet framträder det kanske i

Partibytare som någon gång röstat på:	Procentuell andel av partibytarna i resp rad som minst en gång också röstat på:						Antal intervju-personer
	K	S	C	F	KDS	M	
K	.	84 %	11 %	17 %	2 %	4 %	125
S	25 %	.	42 %	31 %	5 %	10 %	419
C	3 %	43 %	.	45 %	3 %	24 %	413
F	5 %	31 %	44 %	.	8 %	34 %	429
KDS	4 %	32 %	19 %	48 %	.	15 %	68
M	2 %	17 %	40 %	57 %	4 %	.	255

ovanstående tablå, som endast innefattar *partibytarna*. Basen för procenttalen i var och en av raderna utgörs alltså av antalet partibytare som någon gång röstat på resp parti. Procenttalen anger hur stor proportion som också röstat på vart och ett av de övriga partierna (cellerna i diagonalen har lämnats tomma), men i alla raderna överstiger procenttalen 100 på grund av att en del väljare har bytt parti flera gånger.

Faktorer av olika art kan medverka till att ett stabilt mönster uppkommer i partibytarproportionerna. Den allmänna tendensen i röstutvecklingen är en sådan faktor. När ett parti — såsom fallet varit med Centerpartiet — får ett ökande röstetal vid en följd av val, så kan man förvänta att proportionen övergångar till just detta parti blir förhållandevis stor. Detta kan då gälla flera av de övriga partierna, om det ökande partiet drar till sig nya röster från flera håll. En annan faktor har sin grund i att partisystemet allmänt uppfattas som strukturerat på ett sådant sätt att vissa partier står varandra jämförelsevis nära, medan andra partier anses stå långt ifrån varandra med hänsyn till de åsikter och intressen de företräder. När det gäller individernas åsiktsbildning, är sådana förändringar av politiska preferenser, som endast uppfattas som mindre modifieringar av tidigare åsikter, sannolikt vanligare än mera långtgående förändringar. I den mån detta förhållande gäller också för förändringar i röstningsbeteendet, bör övergångar till ett »närstående» parti bli vanligare än övergångar till ett parti som står »långt ifrån» väljarnas tidigare partipreferens. Det uppkommer då också en *avståndsfaktor*, som påverkar partibytarströmmarnas relativa storlek.¹

En metod att mäta väljarnas uppfattningar om »avstånden» till andra partier kan baseras på en serie intervjufrågor i 1970 års valundersökning. Genom intervjufrågorna ombads de intervjuade att ge allmänt värderande omdömen om de flesta av partierna. Utgångspunkten utgjordes av de tidigare diskuterade intervjufrågorna om vilket parti den intervjuade betraktade sig som »anhängare» av eller ansåg sig »stå närmast». De inter-

vjuade tillfrågades sedan vilket parti de tyckte »näst bäst» om och vilket parti de ansåg vara »därnäst bäst». Slutligen ställdes en intervjufråga om vilket parti den intervjuade »tyckte sämst om».² I praktiken kommer svarsserien som synes att bilda en i det närmaste fullständig rangordning av partierna.

När detta datamaterial används som ett mått på »avstånd» innebär det att man förutsätter, att individen uppfattar det parti han är »anhängare» av eller känner sig »stå närmast» just såsom åsiktsmässigt »närmast» hans egen politiska uppfattning, medan det »näst bästa» partiet i samma mening uppfattas som »näst närmast». En motsvarande innebörd kan då också ges åt måtten på »avstånd» till övriga partier.

I den mån »avståndsfaktorn» medverkar till mönstret i partibytarströmmarna, kan man sålunda förvänta att det skall föreligga en överensstämmelse mellan detta mönster och data beträffande väljarnas preferensordningar av de politiska partierna. De i tabell 19 A—B redovisade resultaten bekräftar att så faktiskt är fallet. I tabell 19 A är väljarna uppdelade efter vilket parti de anser sig som »anhängare» av eller »stå närmast». För varje sådan kategori ges en procentfördelning avseende uppfattningar om »näst bästa» parti.

Överensstämmelsen med förändringstabellerna och tabell 18 är som synes slående. Bland kommunisterna anses Socialdemokraterna ojämförligt oftast vara det »näst bästa» partiet. Socialdemokrater betraktar oftast Centerpartiet som »näst bäst», men samtidigt är socialdemokraterna mer benägna än något annat partis anhängare att välja Kommunisterna som sin andrapreferens.

¹ För en mer ingående diskussion av avståndsfaktorn och en motsvarande analys av partibytan 1960—1964 hänvisas till: Bo Särilvik, »Partibytan som mått på avstånd och dimensioner i partisystemet», *Sociologisk forskning*, 1968.

² Av naturliga skäl kunde endast de som nämnde något parti i svaren på de inledande frågorna få de följande frågorna om »näst bästa parti» osv. Frågorna hade följande lydelse: »Vilket parti tycker Ni näst bäst om?» »Vilket parti tycker Ni därnäst bäst om?» — »Vilket parti tycker Ni sämst om?»

Centerpartister och folkpartister bedömer oftast det andra mittenpartiet vara »näst bäst». Men centerpartisterna är mer benägna än de andra icke-socialistiska partiernas anhängare att betrakta Socialdemokraterna som det »näst bästa» partiet. Moderata samlingspartiets anhängare har nästan alltid något av mittenpartierna som andrapreferens, med någon övervikt för Folkpartiet.

Sambandet mellan andrapreferenser och förändringssannolikheter har också framkommit vid en mer ingående analys av röstningsbeteendet, som dock begränsats till att gälla dem som röstade socialdemokratiskt 1968. För övriga partier blir datamaterialet alltför litet för en motsvarande analys. De socialdemokratiskt röstande har uppdelats efter sina andrapreferenser vid 1968 års val, då denna intervjufråga också ställdes. Därvid har bildats en kategori av röstande med kommunistisk andrapreferens och en annan bestående av röstande med något av de borgerliga partierna som andrapreferens. (Fj röstande 1970 och en liten kategori av personer som inte gav klassificerbara svar på preferensfrågorna, har uteslutits.) För båda kategorierna ges nedan en procentuell fördelning avseende de röstandes partival 1970. I båda fallen utgörs den största proportionen av stabila väljare dvs personer som röstade socialdemokratiskt även vid det följande valet. Inte desto mindre framträder en tydlig skillnad ifråga om förändringssannolikheterna; i den ena gruppen överväger byten till kommunistisk röstning, medan övergången till borgerlig röstning överväger i den andra.

Röstningssätt vid valet 1970	Socialdemokratiskt röstande 1968 uppdelade efter andrapreferens 1968:	
	C, F, KDS eller M	K
S	89 %	87 %
C, F, KDS eller M	9	2
K	2	11
Summa procent	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	855	143

I ett mer allmänt perspektiv bör väl »avstånden» i partisystemet i första hand bedömas som uttryck för väljarnas uppfattningar om förutsättningarna för politisk samverkan mellan olika partier. Härvidlag har tabell 19 A den begränsningen att den endast gäller väljarnas andrapreferenser. En sammanfattande bild av hur väljare med olika partisympatier bedömer de övriga partierna ges i tabell 19 B.

Tabellen grundar sig på hela den ovan beskrivna frågeserien. För bearbetningen har svaren omvandlats till rangordningstal så att den intervjuades eget parti har fått rangtalet 5. Det »näst bästa partiet» har fått rangtal 4, det »därnäst bästa» rangtal 3 och det »sämsta partiet» rangtal 1. Partier som den intervjuade inte har nämnt har givits rangtal 2. Vid databearbetningen har dock uteslutits personer som givit omdömen om färre än två partier, utöver det egna partiet. I tabellen har de intervjuade uppdelats efter partianhängarskap på samma sätt som i föregående tabell. För varje partis anhängare visar tabellen genomsnittstalet för omdömen om vart och ett av de övriga partierna. På grund av beräkningssättet blir genomsnittstalet för det »egna» partiet alltid 5. Tabellen bör sålunda läsas kolumnvis.

Data i tabell 19 B kan — liksom procentfördelningarna i den föregående tabellen — betraktas som ett slags mått på »avstånden» från anhängarna av ett parti och till de övriga partierna. Vid en detaljgranskning kan vissa mindre skiljaktigheter mellan data i de två tabellerna iakttas, men å andra sidan får man hålla i minnet att det naturligtvis finns en viss variation kring medeltalen.

De allmänna dragen i det svenska partisystemets struktur framträder emellertid i alla de olika typer av datamaterial, som här har behandlats.¹

¹ I valundersökningarna 1968—1970 har flera olika metoder att mäta »avstånd mellan partier» använts. En fullständig behandling av de resultat som erhållits med alternativa metoder kan emellertid inte ges inom ramen för föreliggande redogörelse. En del kompletterande data återfinnes i: Bo Särilvik, »Voting Behavior in Shifting Election Winds: An Overview of the Swedish Elections 1964—1968», *Scandinavian Political Studies*, vol 5, 1970.

Tabell 4.19 A Väljarnas »rangordning» av partierna: uppfattningar om »näst bästa parti»

I tabellen har intervjupersonerna uppdelats efter vilket parti de känner sig som »anhängare av» eller känner sig »stå närmast». För varje parti redovisas den procentuella fördelningen av svaren på en intervjufråga om vilket parti den intervjuade »tyckte näst bäst om».

Parti som anses näst bäst	Är »anhängare av» eller känner sig »stå närmast»				
	K	S	C	F	M
K	6 % ¹	17 %	2 %	0 %	0 %
S	71	.	28	13	2
C	17	59	.	72	40
F	1	8	50	.	47
M	1	1	7	10	.
Inget parti angivet (även småpartier eller oklassificerade svar)	4	15	13	5	11
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervjupersoner	102	1 240	582	321	187

¹ K innefattar såväl VPK som KFML.

Tabell 4.19 B Väljarnas »rangordning» av partierna: Genomsnittliga rangordningstal för väljarnas värdering av partierna

Genomsnittstal för omdömen om:	Är »anhängare av» eller »känner sig stå närmast»:				
	K	S	C	F	M
K	5,0	2,4	1,4	1,2	1,1
S	3,6	5,0	2,8	2,5	2,0
C	2,7	3,6	5,0	3,7	3,4
F	2,1	2,5	3,4	5,0	3,4
M	1,2	1,4	2,2	2,5	5,0
Antal intervjupersoner	85	1 000	494	294	169

Valbeteendet inom olika befolkningsgrupper

Den följande översikten av valbeteendet inom olika befolkningsgrupper innehåller ett tabellmaterial, där valmanskåren uppdelats med avseende på ett flertal demografiska och social-ekonomiska karakteristika. I allmänhet har de i tabellerna förekommande kategoriuppdelningarna erhållits genom sammanläggningar av undergrupper i mera specificerande kategori-system. De här använda kategoriuppdelningarna har då byggts upp så att man sammanfört undergrupper av likartad karaktär med avseende på de tillämpliga klassificeringskriterierna. Vanligen har därvid eftersträfvats att bilda kategorier, som inte innefattar alltför få individer i undersökningsurvalet. Inom denna för varje kategorischema bestämda ram har vidare eftersträfvats att genom uppdelningarna i tabellerna avgränsa befolkningsgrupper, som skiljer sig från varandra i fråga om de röstandes fördelning på partier eller valdeltagandets omfattning.

En del av kategoriuppdelningarna i tabellerna kan sägas avse individegenskaper — t ex civilstånd, inkomst och yrke — och det är då fråga om egenskaper, som kan antas ha betydelse för individens sociala situation i allmänhet och därigenom också påverka valbeteendet. Andra kategoriuppdelningar avser i stället sociala och ekonomiska karakteristika för områden (kommuner), och tabellerna belyser då de röstberättigades partival och valdeltagande inom olika områdestyper. Allmänt gäller att den orsaksmässiga relationen mellan valbeteende och kategoriuppdelningar av det slag som här företagits, bör uppfattas så att man genom kategoriuppdelningarna specificerar betingelser för sociala och psykologiska processer, som mera direkt bestämmer individernas åsiktsbildning och politiska beteende.

Det närmast följande avsnittet innehåller översiktstabeller för valbeteendet inom olika befolkningsgrupper samt kommentarer av i huvudsak teknisk art beträffande klassificeringssystem och datamaterial. I ett avslutande avsnitt diskuteras

vissa undersökningsresultat rörande partiernas sociala underlag och i samband därmed presenteras också en analys av röstningsförändringar inom olika sociala grupper.

Översiktstabeller för valbeteendet inom olika befolkningsgrupper. Kommentarer till kategoriuppdelningar och datamaterial

Det följande tabellmaterialet grundar sig på hela 1970 års undersökningsurval av personer som intervjuats eller besvarat brevenkäten. I samband med urvalsdragningen hämtades olika personuppgifter beträffande ålder, kön och civilstånd från ett magnetband innehållande SCB:s register över totalbefolkningen. Med samma metod framtoogs inkomstuppgifter. I förekommande fall har dock personuppgifter beträffande civilstånd aktualiserats med hjälp av uppgifter i intervju-materialet. Data beträffande kommuners tätortsgrad och näringskaraktär grundar sig på folk- och bostadsräkningarna 1965 resp 1960. Genom SCB:s medverkan har sådana uppgifter kunnat överföras från ett magnetband innehållande data-underlaget för *Årsbok för Sveriges kommuner 1970*. Kommunklassificeringarna hänför sig sålunda till den kommunala indelningen 1970, ehuru primäruppgifterna är äldre. Vid jämförelser med tabellerna i redogörelsen för intervjuundersökningen vid 1968 års val bör beaktas att klassificeringarna i denna grundar sig på områdesdata avseende församlingar i stället för kommuner. Uppgifter angående de intervjuades yrken, organisationsmedlemskap och utbildning har hämtats från intervju-materialet. Emellertid ingick ej frågor av denna art i undersökningens brevenkäturval. För sistnämnda delurval har därför motsvarande intervjuuppgifter från undersökningen 1968 utnyttjats. Vid en kontrollbearbetning har det konstaterats att de felkällor, som är förknippade med detta förfaringsätt, endast kan få en helt obetydlig effekt på procentfördelningarna i tabellerna.

Ett flertal uppdelningar på befolkningsgrupper med avseende på olika klassificeringar har sammanförts i tabell 20 A—C, 21 A—C och 22 A—C. I tabell 20 A—C innefattar procentfördelningen såväl de röstandes fördelning på partier som proportion icke-röstande inom olika befolkningsgrupper. I tabell 21 A—C har procentfördelningarna däremot beräknats enbart med avseende på de röstandes fördelning på partier. I tabell 22 A—C är slutligen betraktelsesättet vid procentberäkningen det omvända. Här ges sålunda procentfördelningar, som belyser den sociala sammansättningen av de olika partiernas röststöd vid valet 1970, varvid uppdelningarna på demografiska

och socialekonomiska kategorier är desamma som i de föregående tabellerna.

Några kommentarer till klassificeringarna i dessa tabeller torde vara erforderliga. Beträffande uppdelningen på åldersklasser i tabell 20 A—C och tabell 21 A—C bör sålunda nämnas, att procentfördelningar ges särskilt för de åldersklasser, som uppnådde rösträttsåldern vid vart och ett av de fem valen. Därefter följer en uppdelning på tioårsklasser, vari även de yngsta åldersklasserna ingår. Vid uppdelningen efter civilstånd har till kategorien »ej gifta» förts såväl ogifta som fränskilda och änkor/änklingar. Uppdelningen på inkomstklasser (sammanräknad nettoinkomst 1969) har gjorts så att gifta, samtaxerade personer har klassificerats efter makarnas sammanlagda inkomst. (En liten felkälla vid sammanläggningen av inkomstbeloppen består i att grunduppgifterna avsåg hela tusental kronor.)

Klassificeringen efter hemortskommunens tätortsgrad har erhållits genom sammanläggning av folk- och bostadsräkningens mer specificerade klassindelning. Kategorien »mindre än 10 % tätortsbefolkning» har särredovisats, trots att däri ingår ett mycket litet antal personer, för att den starkt avvikande partifördelningen i dessa kommuner skulle kunna påvisas. Även klassificeringen efter näringskaraktär har bildats genom sammanläggning av undergrupper i folk- och bostadsräkningens klassindelning. Som ovan nämnts har primäruppgifterna här hämtats från folk- och bostadsräkningen 1960 (dock med justeringar för ändringar i den kommunala indelningen). Detta torde bl a medföra att andelen sysselsatta inom jordbruket blir något överskattat i förhållande till nuläget. Eftersom klassificeringen här använts endast för att gruppera kommunerna efter den relativa industrialiseringsgraden resp jordbrukets omfattning, torde felkällorna emellertid inte ha någon väsentlig betydelse.

Yrkes- och utbildningsklassificeringarna (tabell 23 A—B, 24) grundar sig på intervjuuppgifter inhämtade vid undersökningarna 1968 resp 1970. Intervjuuppgifter från 1968 har använts dels för brevenkäturvalet, dels som kompletterande klassificeringsunderlag för de personer i panelurvalet, vilka vid intervjuer 1970 upplyste att ingen ändring skett sedan 1968 i fråga om yrkesverksamhet resp utbildning. I båda fallen har ett litet antal personer måst uteslutas från det bearbetade datamaterialet, på grund av att erforderliga kompletterande intervjuuppgifter från 1968 saknas.

Till grund för tabell 23 A—C ligger en uppdelning på socialekonomiska strata. Klassificeringssystemet överensstämmer i huvudsak med den grundläggande yrkeskodlista, som tidigare

använts för den »sociala yrkesgrupperingen» i de valstatistiska urvalsundersökningarna. (Se den vid SCB utarbetade »PM angående den vid 1958 års valstatistik förekommande sociala yrkesgrupperingen m m» med tillhörande »Yrkesförteckning».) I redogörelsen för intervjuundersökningen vid 1968 års val redovisades också bearbetningar företagna med användande av yrkesklassificeringar baserade bl a på en version av klassificeringssystemet »nordisk yrkesklassificering» (NYK). Då det emellertid visat sig att sambandet mellan valbeteendet och yrkesverksamhet framträder starkast, sedan kategorierna i NYK-systemet kombinerats till grupper, som tämligen nära överensstämmer med den ovan nämnda »sociala yrkesgrupperingen», har endast den senare använts i föreliggande redogörelse. Härvid har yrkesgrupperna sammanförts till socialekonomiska strata på i huvudsak samma sätt som i de föregående redogörelserna för valundersökningarna 1960, 1964 och 1968. På grund av att rösträttsåldern sänkts, har emellertid antalet röstberättigade studerande i urvalet numera blivit så stort att de nu redovisas som en särskild kategori. Liksom vid de föregående valundersökningarna har klassificeringssystemet i övrigt tillämpats så att man erhållit en uppdelning på socialekonomiska strata, snarare än en yrkesklassificering i begränsad mening. Sålunda har »ej yrkesverksamma gifta kvinnor» och »övriga familjemedlemmar utan eget förvärvsarbete» såvitt möjligt hänförts till makens resp hushållsföreståndarens yrkeskategori. Vidare har »tidigare yrkesutövare» (pensionärer m fl) klassificerats efter det yrke de senast utövade. Beträffande kategorien jordbrukare bör nämnas att denna innefattar även personer, som vid sidan av eget eller arrenderat jordbruk också har annat yrkesarbete, om de själva angivit jordbruksskötseln som sin huvudsysselsättning. I jordbrukarkategorien inräknas också medhjälpande familjemedlemmar med jordbruksarbetet som huvudsysselsättning. Övriga anställda inom jordbruk, trädgårdsskötsel samt skogsarbete o dyl har förts till kategorien »arbetare inom jordbruk med binärningar».

De socialekonomiska grupperna har i tabellerna ordnats dels efter näringsgren, dels med hänsyn till partifördelningen inom grupperna. Sålunda har grupper utanför jordbruk med binärningar ordnats efter den procentuella andelen socialdemokratiskt röstande inom resp grupp. Därefter följer i tabellerna de båda grupperna av yrkesverksamma inom jordbruk med binärningar. Till sist följer den särskilda kategorien av studerande samt en liten restgrupp, som ej kunnat klassificeras. Till kategorien »studerande» har också förts yngre personer, som efter någon avslutad utbildning ännu ej övergått till yrkesarbete eller fortsatta studier.

Uppdelningen efter utbildning i tabell 24 är baserad på en detaljerad klassificering i huvudsaklig överensstämmelse med Svensk utbildningsnomenklatur (Se: Svensk utbildningsnomenklatur (SUN). Meddelanden i samordningsfrågor. Statistiska centralbyrån, Stockholm 1969: 3.) I tabellen har undergrupper inom nämnda klassificering sammanförts till kategorier, som nära ansluter sig till utbildningsnivåerna i det äldre skolsystemet. Anledningen därtill är givetvis att den alldeles övervägande delen av intervjuurvalet fått sin utbildning i dessa äldre skolformer. Däremot användes SUNs och det nyare skolsystemets terminologi. Sålunda betecknas all utbildning till och med det nionde skolåret som förgymnasial utbildning. Termen gymnasial utbildning användes för all skolutbildning, som bygger på förgymnasial utbildning. I tabellen har företagits en uppdelning på tre huvudgrupper, varav den första innefattar personer med förgymnasial utbildning i folkskola (högst 8 år). Denna utgörs av kategorierna 1—3 i tabellen. En mellangrupp utgöres av personer med förgymnasial utbildning, utöver den äldre folkskolenivån, i vissa fall i kombination med kortare allmän grundutbildning på gymnasial nivå. Hit har huvudsakligen förts personer med utbildning i skolformerna realskola, kommunal mellanskola, flickskola samt nioårig grundskola. Till denna mellangrupp hör kategorierna 4—5 i tabellen. Till den tredje huvudgruppen har förts personer med avslutad gymnasial utbildning av teoretisk karaktär (motsvarande skolformen gymnasium i det äldre utbildningssystemet); gruppen innefattar kategorierna 6 och 7 i tabellen.

Uppdelningen på kategorier inom huvudgrupperna har gjorts med hänsyn till omfattningen eller arten av den ytterligare skolutbildning personerna har genomgått. Huvudgruppen med förgymnasial utbildning i folkskola har sålunda uppdelats på tre kategorier. En av dessa omfattar personer utan annan utbildning än folkskola. Övriga har uppdelats så att personer med yrkesskoleutbildning för industri eller hantverk bildar en särskild kategori. De andra huvudgrupperna har i princip uppdelats med hänsyn till ev fortsatt utbildning. Till

kategori 7 — utbildning vid universitet, högskola m m — har förts också personer med oavslutad akademisk utbildning och sålunda även studerande vid universitet och högskolor.

Allmänt gäller beträffande utbildningsklassificeringen att den innefattar såväl teoretisk som praktisk skolmässig utbildning, men däremot ej utbildning eller yrkesträning, som förvärvats under praktisk yrkesutövning. Tilläggas bör också att den här givna redogörelsen endast anger de allmänna principerna för kategoriuppdelningen. Bl a har kompletterande tillämpningsregler varit nödvändiga för att inplacera olika äldre utbildningsformer. (En detaljerad klassificeringsbeskrivning återfinnes i en särskild redogörelse, utarbetad av undersökningsledningen vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg.)

I tabell 25 ges slutligen procentfördelningar avseende valbeteendet bland medlemmar av större fackliga löntagarorganisationer samt för medlemmar av jordbrukets organisationer. Ett litet antal personer tillhörande fristående fackliga organisationer har förts till den med hänsyn till deras yrkesställning närmast tillämpliga organisationskategorien. Uppgifterna angående organisationstillhörighet har hämtats från intervjuer vid undersökningen 1968 för 1970 års brevenkäturval samt för intervjupersoner i panelurvalet, som 1970 uppgav att ingen förändring skett ifråga om deras yrkesverksamhet sedan 1968. För alla övriga intervjupersoner har uppgifterna inhämtats vid intervjuer i 1970 års valundersökning. I det för Tabell 25 bearbetade datamaterialet har endast yrkesverksamma medtagits.

Regelbundenheten hos valdeltagandet inom olika befolkningsgrupper belyses slutligen i tabell 26. Tabellen grundar sig på den del av panelurvalet, som var röstberättigad under hela perioden 1962—1970. Procentfördelningarna avser det antal val de röstberättigade deltagit i. Liksom i föregående tabeller med samma mått på valdeltagandefrekvens grundar sig klassificeringen på deltagandet i ett av valen vid de tillfällen, då flera val ägt rum samtidigt. För valåren 1962 och 1966 har hänsyn sålunda tagits till valdeltagandet i landstingsvalen resp fullmäktigevalen i städer utanför landsting, medan för 1970 års val endast deltagande i riksdagsvalet beaktats.

Tabell 4.20 A Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper

Befolkningsgrupper	Partival och valdeltagande									Antal intervju- personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o	Ej Övr röstande	Summa procent	
<i>Ålder¹</i>										
20—22	9 %	36	22	7	0	4	4	18	100 %	288
23—24	6 %	41	18	13	1	4	5	12	100 %	165
25—27	4 %	45	19	14	1	7	2	8	100 %	322
28—29	6 %	48	16	11	2	6	2	9	100 %	176
30—31	2 %	44	22	12	1	7	5	7	100 %	160
20—30	6 %	42	19	12	1	5	3	12	100 %	1 036
31—40	2 %	44	20	12	1	8	4	9	100 %	642
41—50	3 %	44	23	12	1	9	3	5	100 %	774
51—60	4 %	46	20	13	1	8	3	5	100 %	782
61—70	2 %	44	17	13	2	10	5	7	100 %	617
71—80	2 %	39	18	15	2	10	3	11	100 %	343
<i>Kön och civilstånd</i>										
Män										
Därav: Gifta	4 %	45	21	14	1	8	3	4	100 %	1 463
Ej gifta	7 %	41	20	7	1	7	2	15	100 %	651
Kvinnor										
Därav: Gifta	2 %	46	20	13	2	7	4	6	100 %	1 388
Ej gifta	3 %	38	17	14	1	8	5	14	100 %	692

¹ Ålder uppnådd år 1970.

Tabell 4.20 B Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper

Befolkningsgrupper	Partival och valdeltagande									Antal intervju- personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o	Ej röstande	Summa procent	
<i>Inkomst</i>										
0— 4 999	5 %	33	24	11	1	7	4	15	100 %	362
5 000— 9 999	4 %	37	22	10	2	6	3	16	100 %	324
10 000—19 999	4 %	41	24	8	2	6	4	11	100 %	883
20 000—29 999	4 %	52	18	10	1	5	3	7	100 %	1 004
30 000—39 999	4 %	51	17	12	2	6	3	5	100 %	751
40 000—49 999	3 %	45	17	19	0	8	3	5	100 %	442
50 000—	1 %	27	15	26	1	23	4	3	100 %	428
<i>Kommunens tätortsgrad</i>										
Tätortsbefolkningens andel av hela befolkningen i kommunen										
Enbart tätortsbefolkning	6 %	43	12	15	2	9	4	9	100 %	461
90—99,9 %	4 %	47	13	16	1	7	4	8	100 %	1 691
50—89,9 %	4 %	46	21	10	2	6	4	7	100 %	1 190
10—49,9 %	1 %	34	33	9	1	10	3	9	100 %	785
Mindre än 10 % tätortsbefolkning	0 %	18	60	6	0	7	3	6	100 %	67

Tabell 4.20 C Partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper

Befolkningsgrupper	Partival och valdeltagande									Antal intervju- personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o	Ej röstande	Summa procent	
<i>Kommunens näringskaraktär</i>										
And av den yrkesv befolkn som är sysselsatt i industri resp jordbruk										
60 % eller mer i industri	5 %	53	13	12	2	3	5	7	100 %	628
50—59 % i industri	2 %	48	19	13	1	8	2	7	100 %	692
30—49 % i industri och mindre än 10 % i jordbruk	5 %	43	13	16	1	8	4	10	100 %	1 338
30—49 % i industri och 10—19 % i jordbruk	4 %	43	19	13	1	8	5	7	100 %	322
30—49 % i jordbruk och 20 % eller mer i jordbruk	3 %	38	29	9	1	8	2	10	100 %	582
mindre än 30 % i industri och mindre än 60 % i jordbruk	1 %	39	29	8	2	11	4	6	100 %	499
mindre än 30 % i industri och mer än 60 % i jordbruk	1 %	19	51	9	0	7	2	11	100 %	133
Samtliga	3 %	43	20	13	1	8	4	8	100 %	4 194

Tabell 4.21 A De röstandes partival vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper

Befolkningsgrupper	Partival								Antal intervju- personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o Övr	Summa procent	
<i>Alder</i>									
20—22	10 %	44	27	9	0	5	5	100 %	237
23—24	7 %	46	20	15	2	4	6	100 %	145
25—27	4 %	49	21	15	1	8	2	100 %	295
28—29	6 %	53	18	12	2	7	2	100 %	159
30—31	3 %	47	23	13	1	8	5	100 %	149
20—30	7 %	47	22	13	1	6	4	100 %	916
31—40	3 %	48	22	13	1	8	5	100 %	584
41—50	3 %	46	24	13	2	9	3	100 %	735
51—60	4 %	48	21	14	2	8	3	100 %	743
61—70	3 %	47	18	14	2	10	6	100 %	573
71—80	3 %	44	20	16	2	12	3	100 %	306
<i>Kön och civilstånd</i>									
<i>Män</i>									
Därav: Gifta	4 %	47	22	14	1	9	3	100 %	1 402
Ej gifta	8 %	48	24	8	1	8	3	100 %	552
<i>Kvinnor</i>									
Därav: Gifta	2 %	49	21	14	2	8	4	100 %	1 305
Ej gifta	4 %	44	20	16	1	10	5	100 %	598

Tabell 4.21 B De röstandes partival vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper

Befolkningsgrupper	Partival								Antal intervju- personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o Övr	Summa procent	
<i>Inkomst¹</i>									
0— 4 999	6 %	39	28	13	1	8	5	100 %	309
5 000— 9 999	5 %	44	26	12	2	7	4	100 %	273
10 000—19 999	4 %	46	28	9	2	7	4	100 %	784
20 000—29 999	4 %	56	20	10	1	6	3	100 %	939
30 000—39 999	4 %	54	18	12	2	6	4	100 %	716
40 000—49 999	3 %	48	18	19	0	9	3	100 %	421
50 000—	1 %	27	16	27	1	23	5	100 %	415
<i>Kommunens tätortsgrad</i>									
Tätortsbefolkningens andel av hela befolkningen i kommunen									
Enbart tätortsbefolkning	7 %	47	13	17	2	10	4	100 %	418
90—99,9 %	4 %	51	15	17	1	8	4	100 %	1 551
50—89,9 %	5 %	49	23	10	2	7	4	100 %	1 108
10—49,9 %	2 %	37	36	10	1	10	4	100 %	717
Mindre än 10 % tätortsbefolkning	0 %	19	64	6	0	8	3	100 %	63

¹ Sammanräknad nettoinkomst 1969. Giftna, samtaxerade makar har klassificerats efter makarnas sammanlagda inkomst.

Tabell 4.21 C De röstandes partival vid riksdagsvalet 1970 inom vissa befolkningsgrupper

Befolkningsgrupper	Partival								Antal intervju- personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o Övr	Summa procent	
<i>Kommunens näringskaraktär</i>									
Andel av den yrkesv befolkn som är sysselsatt i industri resp jordbruk									
60 % eller mer i industri	5 %	57	14	13	2	4	5	100 %	585
50—59 % i industri	2 %	52	20	14	1	9	2	100 %	645
30—49 % i industri och mindre än 10 % i jordbruk	6 %	48	14	18	0	9	5	100 %	1 213
30—49 % i industri och 10—19 % i jordbruk	4 %	47	20	14	1	9	5	100 %	299
30—49 % i industri och 20 % eller mer i jordbruk	3 %	42	32	10	1	9	3	100 %	526
mindre än 30 % i industri och mindre än 60 % i jordbruk	1 %	41	30	9	2	12	5	100 %	470
mindre än 30 % i industri och mer än 60 % i jordbruk	1 %	21	57	10	0	8	3	100 %	119
Samtliga	4 %	47	21	14	1	9	4	100 %	3 857

Tabell 4.22 A Fördelning på vissa befolkningsgrupper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1970

Befolkningsgrupper	Partival och valdeltagande							Hela intervju-urvalet
	K	S	C	F	KDS	M	Ej röstande	
<i>Alder</i>								
20—30	41 %	24 %	24 %	23 %	15 %	17 %	35 %	25 %
31—40	11	15	16	14	7	15	17	15
41—50	16	19	21	18	21	20	12	18
51—60	18	20	19	19	21	19	12	19
61—70	9	15	13	16	23	18	13	15
71—80	5	7	7	10	13	11	11	8
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>Kön</i>								
Män	67 %	51 %	53 %	47 %	47 %	51 %	48 %	50 %
Kvinnor	33	49	47	53	53	49	52	50
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>Civilstånd</i>								
Gifta	56 %	71 %	70 %	73 %	77 %	68 %	43 %	68 %
Förut gifta	9	12	8	9	13	10	16	11
Ogifta	35	17	22	18	10	22	41	21
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Tabell 4.22 B Fördelning på vissa befolkningsgrupper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1970

Befolkningsgrupper	Partival och valdeltagande							Hela intervju-urvalet
	K	S	C	F	KDS	M	Ej röstande	
<i>Inkomst</i>								
0—4 999	11 %	7 %	11 %	8 %	8 %	7 %	16 %	9 %
5 000—9 999	9	6	8	6	13	6	15	8
10 000—19 999	23	20	26	14	26	16	29	21
20 000—29 999	27	29	22	18	19	16	19	24
30 000—39 999	19	21	16	17	24	14	11	18
40 000—49 999	9	11	9	16	4	11	6	10
50 000—	2	6	8	21	6	30	4	10
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>Kommunens tätortsgrad</i>								
Tätortsbefolkningens andel av hela befolkningen i kommunen								
Enbart tätortsbefolkning	19 %	11 %	7 %	13 %	13 %	13 %	13 %	11 %
90—99,9 %	40	44	27	51	30	39	42	40
50—89,9 %	34	30	30	22	38	24	24	28
10—49,9 %	7	15	31	13	19	23	20	19
Mindre än 10 % tätortsbefolkning	0	0	5	1	0	1	1	2
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Tabell 4.22 C Fördelning på vissa befolkningsgrupper bland röstande, uppdelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1970

Befolkningsgrupper	Partival och valdeltagande							Hela intervju-urvalet
	K	S	C	F	KDS	M	Ej röstande	
<i>Näringskaraktär</i>								
Andel av den yrkesv befolkn som är sysselsatta i industri resp jordbruk								
60 % eller mer i industri	21 %	18 %	10 %	14 %	25 %	6 %	13 %	15 %
50—59 % i industri	10	18	16	17	8	18	14	16
30—49 % i industri och mindre än 10 % i jordbruk	45	32	21	41	26	34	37	32
30—49 % i industri och 10—19 % i jordbruk	9	8	7	8	8	8	7	8
30—49 % i industri och 20 % eller mer i jordbruk	10	12	20	10	13	15	17	14
mindre än 30 % i industri och mindre än 60 % i jordbruk	4	11	18	8	20	16	8	12
Mindre än 30 % i industri och mer än 60 % i jordbruk	1	1	8	2	0	3	4	3
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervju-personer	150	1 820	828	527	53	327	337	4 194

Tabell 4.23 A Partival och valdeltagande inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalet 1970

Socialekonomiska grupper	Partival och valdeltagande									
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o Övr	Ej röstande	Summa procent	Antal intervju-personer
Större företagare, företagsledare, högre tjänstemän m fl	3 %	14	10	32	1	31	6	3	100 %	242
Mindre företagare (utom jordbrukare)	1 %	24	29	19	1	12	5	9	100 %	289
Lägre tjänstemän (utom förmän, verkmästare etc)	3 %	34	18	21	1	12	4	7	100 %	874
Förmän, verkmästare, affärsanställda	4 %	53	15	12	0	6	2	8	100 %	316
Arbetare (utom anställda inom jordbruk med binäringar)	4 %	60	14	6	2	2	3	9	100 %	1 840
Jordbrukare	0 %	5	65	7	2	14	3	4	100 %	298
Arbetare inom jordbruk med binäringar	3 %	45	30	6	1	3	2	10	100 %	155
Studerande	12 %	34	16	16	1	12	1	8	100 %	102
Ej hänfödda till yrkeskategori	0 %	29	15	20	0	7	11	18	100 %	45

Tabell 4.23 B De röstandes partival inom socialekonomiska grupper vid riksdagsvalet 1970

Socialekonomiska grupper	Partival						Uppgift saknas o Övr	Summa procent	Antal intervju-personer
	K	S	C	F	KDS	M			
Större företagare, företagsledare, högre tjänstemän m fl	3 %	14	11	33	1	32	6	100 %	235
Mindre företagare (utom jordbrukare)	1 %	27	31	21	1	13	6	100 %	263
Lägre tjänstemän (utom förmän, verkmästare etc)	3 %	36	20	23	1	13	4	100 %	811
Förmän, verkmästare, affärsanställda	5 %	57	16	13	0	6	3	100 %	292
Arbetare (utom anställda inom jordbruk med binäringar)	5 %	66	15	7	2	2	3	100 %	1 672
Jordbrukare	0 %	5	67	7	3	14	4	100 %	285
Arbetare inom jordbruk med binäringar	4 %	50	33	6	1	4	2	100 %	140
Studerande	13 %	37	17	18	1	13	1	100 %	94
Ej hänfödda till yrkeskategori	0 %	35	19	24	0	8	14	100 %	37

Tabell 4.23 C Fördelning på socialekonomiska grupper bland röstande, fördelade efter partival, samt ej röstande vid riksdagsvalet 1970

Socialekonomiska grupper	Partival och valdeltagande						Ej röstande	Hela intervju-urvalet
	K	S	C	F	KDS	M		
Större företagare, företagsledare, högre tjänstemän m fl	4 %	2 %	3 %	15 %	6 %	23 %	2 %	6 %
Mindre företagare (utom jordbrukare)	3	4	10	10	4	11	8	7
Lägre tjänstemän (utom förmän, verkmästare etc)	18	16	19	35	11	32	19	21
Förmän, verkmästare, affärsanställda	9	9	6	7	0	6	7	8
Arbetare (utom anställda inom jordbruk med binäringar)	54	61	30	22	60	9	51	44
Jordbrukare	1	1	23	4	13	13	4	7
Arbetare inom jordbruk med binäringar	3	4	6	2	4	1	5	4
Studerande	8	2	2	3	2	4	2	2
Ej hänfödda till yrkeskategori	0	1	1	2	0	1	2	1
Summa procent	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal intervju-personer	149	1 809	825	521	52	321	332	4 161

Tabell 4.24 Utbildning, partival och valdeltagande vid riksdagsvalet 1970

Utbildningstyp	De röstandes partival							Summa procent	Antal intervju-pers	Procentuell andel ej röstande	Antal röst-berättigade intervju-personer
	K	S	C	F	KDS	M	Uppgift saknas o Övr				
<i>Förgymnasial utbildning i folkskola (högst 8 år)</i>											
1. Ingen ytterligare skolutbildning	4 %	57	22	8	2	4	3	100 %	2 104	8 %	2 293
2. Yrkesskoleutbildning för industri och hantverk	4 %	62	18	9	1	2	4	100 %	177	11 %	198
3. Annan gymnasial utbildning (men ej i skolformen gymnasium)	3 %	44	22	18	0	9	4	100 %	371	6 %	394
<i>Förgymnasial utbildning utöver folkskola och/eller gymnasial allmän grundutbildning under högst två år</i>											
4. Ingen ytterligare utbildning eller annan gymnasial utbildning under högst två år	4 %	37	25	16	2	11	5	100 %	597	8 %	648
5. Gymnasial utbildning under mer än två år i annan skolform än gymnasium och/eller eftergymnasial utbildning	3 %	28	19	27	1	18	4	100 %	180	8 %	196
<i>Avslutad gymnasial utbildning i gymnasium</i>											
6. Ingen ytterligare utbildning eller eftergymnasial utbildning under högst två år	6 %	20	22	27	0	20	5	100 %	222	7 %	238
7. Utbildning vid universitet, högskola m m	9 %	17	12	31	0	27	4	100 %	172	7 %	185

Tabell 4.25 Organisationstillhörighet och partival vid riksdagsvalet 1970

Organisationstillhörighet ¹	De röstandes partival							Uppgift saknas o Övr	Summa procent	Antal intervju-personer
	K	S	C	F	KDS	M				
Förbund anslutet till Landsorganisationen	6 %	75	11	3	1	1	3	100 %	908	
Förbund anslutet till Tjänstemännens centralorganisation	3 %	38	21	24	1	10	3	100 %	485	
Förbund anslutet till Sveriges Akademikers Centralorganisation el Statstjänstemännens Riksförbund	3 %	15	12	30	2	37	1	100 %	67	
Jordbrukarorganisation (Lantbrukarnas Riksförbund med underorganisationer, organisationer som numera uppgått i LRF m fl)	1 %	0	77	4	2	15	1	100 %	106	

¹ I tabellen ingår endast förvärvsarbete.

Tabell 4.26 Valdeltagandefrekvens vid valen 1962—1970 inom vissa befolkningsgrupper
Tabellen innefattar endast den del av panelurvalet som var röstberättigad under hela perioden.

	Antal val under perioden 1962—1970 i vilka de röstberättigade deltagit						Summa procent	Antal personer i urvalet
	5	4	3	2	1	0		
<i>Kön</i>								
Män	72 %	16	5	3	2	2	100 %	1 360
Kvinnor	67 %	19	5	5	2	2	100 %	1 369
<i>Civilstånd</i>								
Gifta	74 %	16	5	3	1	1	100 %	1 928
Ej gifta	58 %	20	8	6	4	4	100 %	801
<i>Ålder</i>								
30—40	57 %	22	8	7	4	2	100 %	582
41—50	72 %	17	4	3	2	2	100 %	603
51—60	75 %	15	4	3	1	2	100 %	638
61—70	72 %	16	5	3	2	2	100 %	513
71—80	72 %	14	6	2	4	2	100 %	308
81—86	64 %	21	5	6	1	3	100 %	85
<i>Familjeinkomst</i>								
0—4 999	51 %	21	10	7	6	5	100 %	211
5 000—9 999	61 %	19	6	6	5	3	100 %	264
10 000—19 999	68 %	17	7	4	2	2	100 %	548
20 000—29 999	70 %	18	5	2	2	3	100 %	606
30 000—39 999	73 %	17	4	4	1	1	100 %	478
40 000—49 999	75 %	15	5	4	1	0	100 %	299
50 000—	77 %	17	2	2	1	1	100 %	315

Social situation och valbeteende

En i sina huvuddrag väl känd bild av sambandet mellan valbeteende och sociala situationsfaktorer framträder i det föregående avsnittets översiktstabeller. Om man ser till de röstandes partival, framkommer bestämda skillnader mellan olika väljarkategorier vid uppdelningar på socieekonomiska strata eller med avseende på faktorer, som är förknippade med väljarnas sociala och ekonomiska ställning. Olika delarna i fråga om partiernas sociala underlag framträder också i form av skillnader mellan områden med olika tätortsgrad och ekonomisk struktur.

^aNär det gäller valdeltagandets omfattning är skillnaderna mellan socieekonomiska strata numera tämligen små (tabell 23 A). Däremot är valdeltagandet lägre än genomsnittet bland de yngsta och de äldsta röstberättigade liksom bland ogifta och förut gifta. Ett lägre än genomsnittligt valdeltagande förefinnes också i de lägsta inkomstklasserna; man bör dock hålla i

minnet att proportionen av mycket unga, mycket gamla och ogifta eller förut gifta är särskild stor just i dessa inkomstklasser. Vid valet 1970 var valdeltagandet liksom tidigare också någon procentenhet högre bland män än bland kvinnor (tabell 20 A—B). När valdeltagandefrekvensen — såsom i tabell 26 — registreras för flera val, förstoras alla de här nämnda skillnaderna, om man gör jämförelser enbart med avseende på den andel av resp kategori som deltagit i samtliga val.

De röstandes fördelning på partier inom socieekonomiska grupper (tabell 23 B) kan lämpligen jämföras med motsvarande fördelningar för utbildningskategorier (tabell 24), inkomstklasser (tabell 21 B), och de större intresseorganisationernas medlemsgrupper (tabell 25). Alla dessa tabeller gäller ju faktorer förknippade med väljarnas yrkesverksamhet och sociala ställning. Vad beträffar utbildningskategorierna så uppvisar de skillnader i fråga om partifördelning, som givetvis betingas av det nära sambandet mellan utbildning och yrkesverksamhet i

en vuxen befolkning. Den socialdemokratiska röstandelen är högst inom gruppen med yrkesskoleutbildning för industri- och hantverk och därefter högst bland dem som har enbart folkskoleutbildning.

Den lägsta socialdemokratiska röstandelen återfinnes bland dem som har akademisk eller liknande utbildning. En helt ny företeelse — i jämförelse med undersökningsresultat från föregående val — utgörs av den kommunistiska röstandelen bland personer med högre utbildning. Även om denna är liten, innebär den att Kommunisterna fick ett relativt sett starkt stöd i den högsta utbildningskategorien. Till huvudsaklig del kommer de kommunistiska rösterna från universitetsstuderande (jfr kategorien »studerande» i tabell 23 B). Både på grund av rösträttsålderns sänkning och på grund av det numera stora antalet studerande vid högre utbildningsanstalter har antalet röstberättigade i denna kategori ökat starkt under undersökningsperioden. Sambandet mellan ålder, utbildning och partiaval belyses ytterligare i nedanstående tabell. Såsom framgår av tabell 24 sjunker den sammanlagda andelen socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande med stigande utbildning inom alla de tre åldersklasserna. Men bland personer med högre utbildning (utbildningskategori 5—7) är ändå den socialistiska röstandelen betydligt högre i den yngsta åldersklassen än i de båda andra.

Utbildning, ålder och partiaval

Röstande har uppdelats efter ålder och utbildning. Uppdelning efter utbildning har erhållits genom sammanläggning av kategorier i tabell 24 till tre större grupper. I tabell 24 anges andelen socialdemokratiskt och kommunistiskt röstande inom resp utbildningskategori för var och en av åldersklasserna. Under procenttalet anges inom parentes det totala antalet röstande intervjupersoner i resp kategori

Utbildning	Ålder		
	20—30 år	31—50 år	över 50 år
Utbildningskategori 1—2	66 % (316)	64 % (779)	57 % (1 186)
Utbildningskategori 3—4	54 % (342)	39 % (337)	34 % (289)
Utbildningskategori 5—7	38 % (251)	17 % (194)	22 % (129)

Vid uppdelningen på inkomstklasser framkommer — liksom i undersökningar vid tidigare val — att den socialdemokratiska röstandelen är något mindre än den genomsnittliga inom de lägsta inkomstklasserna men sedan visar en tendens att öka med stigande inkomster upp till en nivå omkring 40 000 kronor

inkomst. Över denna nivå minskar den socialdemokratiska röstandelen med stigande inkomst.¹

På grund av organisationsväsendets stora omfattning utgör de stora intresseorganisationernas medlemmar en mycket betydande del av valmanskåren. Som framgår av tabell 25 hade Socialdemokraterna trots valmotgången 1970 ett utomordentligt starkt stöd bland de LO-anslutna. Lika dominerande var anslutningen till Centerpartiet inom jordbrukets organisationer. TCO-organisationernas medlemmar är mera jämnt fördelade mellan partierna men med en klar övervikt för borgerligt röstande. Bland medlemmarna av SACO och SR fick de borgerliga partierna en helt övervägande majoritet av rösterna (här bör särskilt påpekas att gruppen är numeriskt liten i urvalet).

Skilnaderna mellan partierna med avseende på den sociala sammansättningen av deras väljarunderlag åskådliggörs särskilt väl genom uppdelningen på socialekonomiska strata i i tabell 23 B—C. I vissa grundläggande hänseenden har ju de sociala skiljelinjer som här framträder bevarat sin betydelse i partisystemet sedan ett halvt sekel eller mera. Det socialdemokratiska partiet har sålunda sitt starkaste stöd från arbetargrupperna, och då framförallt inom den numera helt dominerande gruppen av arbetare, som inte är anställda inom jordbruk med binäringar. Även i de lägre tjänstemannagrupperna har Socialdemokraterna dock ett starkare stöd än något annat parti. I övrigt ger emellertid majoriteten av de röstande inom tjänstemanna- och företagargrupperna sina röster till Centerpartiet, Folkpartiet och Moderata samlingspartiet, och särskilt har de två sistnämnda tillsammans en markant övervikt bland större företagare, företagsledare och högre tjänstemän. Inom jordbrukargruppen är Centerpartiet det ojämförligt största partiet. Skillnaderna mellan partierna framkommer också i tabell 23 C, om man jämför hur de olika partiernas väljarunderlag är fördelade på sociala grupper. Omkring två tredjedelar av de socialdemokratiska rösterna kommer från arbetargrupperna, medan motsvarande proportion uppgår till en dryg tredjedel för Centerpartiet, en fjärdedel för Folkpartiet och en dryg tiondel för Moderata samlingspartiet. Moderata samlingspartiet och Folkpartiet får större andelar av sina röster från gruppen »större företagare, högre tjänstemän och företagsledare» än övriga partier.

¹ Jfr den mera detaljerade analys som presenterades i redogörelsen för intervjuundersökningen vid 1968 års val. Där framkom bl a att det ovan angivna sambandet också framträder inom olika yrkeskategorier, dock med den skillnaden att andelen socialdemokratiskt röstande bland arbetare synes öka kontinuerligt med ökande inkomst. Ehuru motsvarande tabeller ej medtagits i denna redogörelse, har samma undersökningsresultat erhållits i 1970 års undersökning.

För Socialdemokraterna och Centerpartiet, som ju uppvisade den största tillbakagången resp den största ökningen vid 1970 års val, visas i den följande tabblån hur deras relativa röststyrka inom olika sociala grupper förändrats från 1968 till 1970.

Jämförelsen mellan partifördelningarna har gjorts med utnyttjande av data från 1968 och 1970 års undersökningar. För det nya kontrollurvalet i 1970 års undersökning har därvid använts uppgifter om röstningssättet 1968, som lämnats vid intervjuer 1970. Däremot har intervjudata från 1968 års undersökning använts för panelurvalet. Den sålunda framräknade jämförelsetabellen för 1968 års val uppvisade några små avvikelser från fördelningarna i den motsvarande tabellen i redogörelsen för intervjuundersökningen för 1968 års val, som ju var grundad enbart på 1968 års undersökningsurval. På grund av felkällorna bör ingen särskild vikt fästas vid små skillnader i fråga om röstutvecklingen inom olika grupper. Man bör också beakta, att tabblån visar förskjutningar i procentenheter, vilket innebär att förändringarna inte satts i relation till partiets styrka i utgångsläget.

Vad som framkommer i tabblån är en allmän tendens, nämligen att Socialdemokraterna förlorade röststöd inom alla sociala grupper medan det motsatta (med ett undantag) gäller för Centerpartiets röstutveckling.

Röstförändringar inom socialekonomiska grupper 1968—1970

	Ökning (+) resp minskning (–) av Socialdemokraternas och Centerpartiets procentuella andelar av rösterna inom olika socialekonomiska grupper:	
		Socialdemokraterna Centerpartiet
Större företagare, företagsledare m fl	– 4	– 2
Mindre företagare (utom jordbrukare)	– 3	+ 10
Lägre tjänstemän (utom förmän, verkmästare etc)	– 7	+ 6
Förmän, verkmästare, affärsanställda	– 9	+ 6
Arbetare (utom anställda inom jordbruk med binärningar)	– 6	+ 5
Jordbrukare	– 1	+ 5
Arbetare inom jordbruk med binärningar	– 11	+ 9

Talen i tabblån anger differensen mellan resp partis procentuella andel 1968 och dess procentuella andel 1970.

Den sociala breddning av Centerpartiets väljarunderlag, som ju inleddes i samband med de politiska motsättningarna kring pensionsfrågan i slutet av 1950-talet, fortsattes vid 1970 års val. Centerpartiet är nu det största av de icke-socialistiska partierna inom nästan alla socialekonomiska strata. Medan jordbrukargruppen under 1950-talet utgjorde en stor majoritet av dåvarande Landsbygdspartiet Bondeförbundets väljarunderlag, så uppgår andelen jordbrukare av de centerpartistiskt röstande 1970 endast till en knapp fjärdedel. Förändringens förlopp belyses av den följande tabblån, som är baserad på intervjuundersökningar företagna av statsvetenskapliga institutionen i Göteborg och SCBs utredningsinstitut. För varje val anges här hur stor procentuell andel av samtliga röster på Centerpartiet (resp Landsbygdspartiet Bondeförbundet) som avgivits av väljare tillhörande jordbrukarkategorien. (Jordbruksarbetare m fl är sålunda ej inräknade.) Till jämförelse har medtagits också en motsvarande uppgift beträffande dem som vid folkomröstningen i pensionsfrågan 1957 röstade på »förslag 2», dvs det av Centerpartiet särskilt understödda förslaget.

	Procentuell andel i kategorien »jordbrukare» av samtliga som röstade på Centerpartiet (Landsbygdspartiet Bondeförbundet resp »förslag 2» vid folkomröstningen). Antalet intervjupersoner, som utgör basen anges inom parentes.
Valet 1956	77 % (83)
Folkomröstningen 1957	44 % (137)
Valet 1960	57 % (194)
Valet 1964	48 % (359)
Valet 1968	29 % (469)
Valet 1970	23 % (825)

Trots den starkt ökande anslutningen från andra yrkesgrupper än jordbrukare har Centerpartiet bevarat sin särskilda landsbygdsförankring. Partiets andel av jordbrukarbefolkningens röster synes vara ungefär lika stor som under 1950-talet, och som framgått av en föregående tabell är partiets dominans ännu mer markerad bland de yrkesverksamma medlemmarna av jordbrukets föreningsrörelse. I jämförelse med andra partier får Centerpartiet också en förhållandevis stor proportion av sina röster från mindre tätortsdominerade områden (tabell 22 B, jfr även tabell 21 B). Man finner också

att Centerpartiets andel av de röstande är störst i kommuner med jämförelsevis stor jordbrukarbefolkning (tabell 21 C, jfr tabell 22 C). Detta betingas inte enbart av det starka röststödet från jordbrukarbefolkningens sida, utan beror också på att Centerpartiets röststyrka inom övriga yrkesgrupper är större i landsbygdsområden än i mer utpräglade tätortsområden. Detta belyses i nedanstående tablå, där kommunerna uppdelats efter tätortsgrad. För varje sådan kommungrupp ges i tabellen den centerpartistiska andelen av de röstande, som inte tillhör jordbrukarkategorien. För jämförelse ges i tabellen procentandelarna vid både 1970 och 1968 års val. I båda fallen har de röstande uppdelats med hänsyn till tätortsgraden i den kommun de bodde i vid valet 1970. Av tablå framgår att Centerpartiets andel av de röstande, som inte är jordbrukare,

stiger med sjunkande tätortsgrad. Tablåraden med »differenser» visar därutöver, att anslutningen till Centerpartiet ökade från 1968 till 1970 inom alla kommungrupper.

Om man ser till samtliga centerpartistiskt röstande vid 1970 års val, finner man att 34 % var bosatta i kommuner där tätortsbefolkningen uppgick till minst 90 % av hela befolkningen. (Se tabell 22 B.) Vid en jämförelse med 1968 års val kan man för enkelhetens skull behålla uppdelningen efter bosättningsort år 1970, eftersom effekten av flyttningar är obetydlig, och man behöver då inte beakta ändringar i den kommunala indelningen. Det visar sig då att 26 % av de centerpartistiskt röstande vid valet 1968 bodde i kommuner med 90 % tätortsbefolkning. Även denna förskjutning är givetvis ett uttryck för centerpartiröstningens spridning till nya väljargrupper.

Centerpartiets andel av de röstande, som ej tillhör kategorien jordbrukare, inom kommungrupper med olika tätortsgrad:

	Andel tätortsbefolkning:				Enbart tätorts- befolkning
	Mindre än 30 %	30—49 %	50—89 %	90—99 %	
Valet 1970	34 %	25 %	19 %	14 %	13 %
Valet 1968	27 %	20 %	16 %	8 %	7 %
<i>Differens</i> (procentandelen 1970 minus procentandelen 1968)	+ 7	+ 5	+ 3	+ 6	+ 6
Antal intervjupersoner: 1970	229	365	1 026	1 536	416
	1968	206	349	1 436	397

Fördelningar på sociala grupper bland stabila partiväljare och partibytare

De allmänna tendenserna i röstutvecklingen från 1968 till 1970 gjorde sig, såsom framgått av föregående avsnitt, gällande inom i stort sett alla sociala grupper. I detta avsnitt presenteras en kompletterande databearbetning, som gäller den sociala sammansättningen av partiernas stabila väljarunderlag och vissa partibytarkategorier. Härvid bortses sålunda från förstahandsvaljarna vid 1970 års val samt de röstberättigade, som växlade mellan röstning och icke-röstning.

Datamaterialet redovisas i den stora översiktstabellen, tabell 27. I denna ingår uppgifter om de fem partiernas stabila väljarunderlag vid valen 1968—1970. I övrigt är tabellen uppställd så att partiernas stabila väljarunderlag kan jämföras med kategorier av partibytare, som övergått till eller från de olika partierna. Några partibytarkategorier har emellertid varit

numeriskt så små att det inte varit meningsfullt att ta med dem i tabellen. På tabellens första sida kan Kommunisternas och Socialdemokraternas stabila väljare jämföras med tre kategorier av partibytare, nämligen de som övergått från socialdemokratisk röstning 1968 till kommunistisk resp borgerlig röstning 1970 samt de som övergått från andra partier till Socialdemokraterna 1970. På tabellens andra sida återfinns Centerpartiets stabila väljare med ytterligare tre kategorier av partibytare, dvs centerpartistiska väljare 1968, som övergick till annat parti 1970, socialdemokratiska eller kommunistiska väljare 1968, som övergick till Centerpartiet 1970, samt slutligen bytare från andra partier till Centerpartiet vid 1970 års val. På tabellens tredje sida ges motsvarande uppgifter för Folkpartiets och Moderata samlingspartiets stabila väljare samt fyra partibytarkategorier, som utgöres av bytare till och från de två partierna.

Med denna långtgående uppdelning av datamaterialet erhål-

les ofrånkomligen vissa kategorier, som antalsmässigt är mycket små. Möjligheterna att dra bestämda slutsatser av skillnader mellan de olika kategorierna blir då starkt begränsade. Detta beaktas i den följande diskussionen av undersökningsresultaten. Kommentarererna gäller sålunda ofta skillnader mellan å ena sidan flera partibytarkategorier tillsammans och å andra sidan någon kategori av stabila väljare. Sådana skillnader kan nämligen vara statistiskt säkerställda, även om partibytarkategorierna var för sig är för små för att tillåta säkra slutsatser. Den specificerade uppdelningen av partibytarna har således främst förtagits för att kontrollera, att skillnader mellan större kategorier i urvalet kan påvisas som tendenser även inom undergrupper.

Eftersom tabell 27 omfattar data avseende ett flertal olika sociala karakteristika har av överskådlighetsskäl inte hela procentfördelningarna medtagits. För ålder, utbildning och kommunens tätortsgrad anges sålunda endast den procentuella andel av alla väljare i resp röstningskategori, som har den i tabellen angivna egenskapen (tex »högst 30 års ålder»). Beträffande organisationstillhörighet anges på samma sätt endast procentandelarna medlemmar av LO och de fackliga tjänstemannaorganisationerna. I fråga om inkomstförhållanden anges dels proportionen med inkomster under 10 000 kronor dels proportionen med över 30 000 kronors inkomst; övriga inom resp väljarkategori har alltså inkomster mellan dessa gränser. För fördelningen på socialekonomiska grupper har antalet kategorier minskats i jämförelse med tabell 23 genom sammanläggningar. Procentandelarna för de små kategorierna »studerande» och »oklassificerade» anges inte i tabellen.¹

För Centerpartiets del framkommer mycket klara skillnader mellan partiets stabila väljarunderlag och partibytarströmmarna till och från partiet vid de båda valen. Bland de bytare som övergick till Centerpartiet 1970 är andelen jordbrukare mycket mindre än i det stabila väljarunderlaget. Däremot utgörs partiets nytillkommande väljare till en mycket större andel av väljare från rena tätortsområden och medlemmar av löntagarorganisationer, och även andelen med utbildning utöver folkskolan är något högre. I själva verket uppvisar kategorien av partibytare, som lämnade Centerpartiet, samma avvikelser, vilket är ett uttryck för att partiet förlorade mycket få jordbrukare. Eftersom antalet övergångar till Centerpartiet 1970 var omkring tre gånger så stort som röstförlusterna, var emellertid partibytarna en viktig komponent i den redan konstaterade breddningen av partiets sociala bas.

För Folkpartiet och Moderata samlingspartiet gäller att

partibytarströmmarna till och från de två partierna skiljer sig ganska litet från de stabila väljargrupperna. Inom alla kategorierna finns en jämförelsevis stor proportion av företagare och tjänstemän och personer med inkomster över 30 000 kronor. Dock tycks andelen yngre väljare vara något större i partibytarkategorierna (tillsammans tagna eftersom de var för sig är numeriskt små) än bland de röstande, som utgjorde de två partiernas stabila väljarunderlag.

Inom Socialdemokraternas väljarunderlag vid de två valen 1968 och 1970 skiljer sig partibytarkategorierna från partiets stabila väljare med avseende på den sociala rekryteringen i flera avseenden. Av alla partibytare som 1970 övergick till annat parti utgör sålunda arbetare, LO-anslutna och personer med enbart folkskoleutbildning mindre proportioner än inom partiets stabila väljarunderlag. Däremot är andelen bosatta i utpräglade tätortsområden större bland dem som lämnade partiet än bland de stabilt röstande. Av dem som övergick till borgerliga partier var också proportionerna av medlemmar av de fackliga tjänstemannaorganisationerna och av personer med inkomster över 30 000 kronor större än bland de stabila väljarna. Ehuru kategorien av partibytare, som övergick till kommunistisk röstning är antalsmässigt liten i urvalet, framkommer därutöver som tydliga tendenser att andelen unga väljare och väljare med låga inkomster var jämförelsevis stor bland dessa partibytare. En detaljanalys har gett vid handen att denna skillnad väsentligen betingas av inslaget av studerande ungdomar bland dem som övergick till Kommunisterna. Den lilla kategorien av partibytare som övergick från andra partier till socialdemokratisk röstning uppvisar delvis samma avvikelser som övriga partibytare från stabilt socialdemokratiska väljare.

På grund av att partibytarströmmarna är små i förhållande till den stora mängden av stabilt socialdemokratiska väljare, blir nettoeffekten av partibytan på partiets sociala sammansättning obetydlig. Om man jämför fördelningen på socialekonomiska grupper bland samtliga socialdemokratiskt röstande 1968 med samma fördelning för 1970 års Socialdemokratiska väljare, kan man därför endast påvisa en ökning med omkring två procentenheter från 1968 till 1970 för de två arbetarkategoriernas sammanlagda andel av partiets väljare.

¹ I kategorien »Arbetare» ingår sålunda båda arbetargrupperna i tabell 23. Kategorien »Företagare, tjänstemän m fl» har erhållits genom sammanläggning av fyra kategorier i tabell 23, nämligen »större företagare, företagsledare, högre tjänstemän», »mindre företagare», »lägre tjänstemän» samt »förmän, verkmästare, affärsanställda».

Tabell 4.27 Partiernas stabila väljare och väljare som övergått från ett parti till annat 1968—1970:

Den sociala sammansättningen av vissa väljarkategorier

	Partival vid valen 1968—1970				
	<i>K både 1968 och 1970</i>	<i>S både 1968 och 1970</i>	<i>S 1968 K 1970</i>	<i>S 1968 borgerligt parti 1970</i>	<i>S 1970 annat parti 1968</i>
<i>Ålder</i>					
Andel i åldersklassen 20—30 år	24 %	18 %	41 %	21 %	41 %
<i>Utbildning</i>					
Andel med högst 8-årig folkskola eller liknande	60 %	69 %	51 %	49 %	48 %
<i>Socialekonomiska grupper</i>					
Andel tillhörande gruppen:					
Arbetare	64 %	66 %	49 %	46 %	59 %
Företagare, tjänstemän m fl	32 %	32 %	41 %	52 %	36 %
Jordbrukare	2 %	1 %	0 %	2 %	5 %
<i>Familjeinkomst</i>					
Andel med inkomst:					
Mindre än 10 000	8 %	11 %	24 %	12 %	12 %
30 000 eller mer,	32 %	41 %	39 %	54 %	36 %
<i>Kommunens tätortsgrad</i>					
Andel bosatta i kommun med minst 90 % tätortsbefolkning	58 %	55 %	61 %	64 %	55 %
<i>Organisationstillhörighet</i>					
Andel tillhörande:					
LO	48 %	43 %	29 %	19 %	26 %
TCO, SACO m fl	6 %	12 %	10 %	26 %	24 %
<i>Antal personer i urvalet</i>	50	1 580	49	149	42

Tabell 4.27 (forts) Partiernas stabila väljare och väljare som övergått från ett parti till ett annat 1968—1970:
Den sociala sammansättningen av vissa väljarkategorier

	Partival vid valen 1968—1970			
	<i>C både 1968 och 1970</i>	<i>C 1968 annat parti 1970</i>	<i>C 1970 S eller K 1968</i>	<i>C 1970 annat borgerligt parti 1968</i>
<i>Ålder</i>				
Andel i åldersklassen 20—30 år	14 %	18 %	19 %	26 %
<i>Utbildning</i>				
Andel med högst 8-årig folkskola eller liknande	64 %	50 %	52 %	44 %
<i>Socialekonomiska grupper</i>				
Andel tillhörande gruppen:				
Arbetare	31 %	34 %	53 %	25 %
Företagare, tjänstemän m fl	33 %	50 %	45 %	54 %
Jordbrukare	34 %	11 %	2 %	16 %
<i>Familjeinkomst</i>				
Andel med inkomst:				
Mindre än 10 000	17 %	12 %	11 %	18 %
30 000 eller mer	31 %	51 %	49 %	37 %
<i>Kommunens tätortsgrad</i>				
Andel bosatta i kommun med minst 90 % tätortsbefolkning	22 %	49 %	65 %	54 %
<i>Organisationstillhörighet</i>				
Andel tillhörande:				
LO	12 %	14 %	25 %	11 %
TCO, SACO m fl	10 %	29 %	23 %	21 %
<i>Antal personer i urvalet</i>	488	76	93	122

Tabell 4.27 (forts) Partiernas stabila väljare och väljare som övergått från ett parti till ett annat 1968—1970:
Den sociala sammansättningen av vissa väljarkategorier

	Partival vid valen 1968—1970					
	<i>F både 1968 och 1970</i>	<i>F 1968 annat parti 1970</i>	<i>F 1970 annat parti 1968</i>	<i>M både 1968 och 1970</i>	<i>M 1968 annat parti 1970</i>	<i>M 1970 annat parti 1968</i>
<i>Ålder</i>						
Andel i åldersklassen 20—30 år	16 %	37 %	24 %	12 %	18 %	27 %
<i>Utbildning</i>						
Andel med högst 8-årig folkskola eller liknande	37 %	43 %	35 %	29 %	33 %	37 %
<i>Socialekonomiska grupper</i>						
Andel tillhörande gruppen:						
Arbetare	24 %	31 %	20 %	9 %	19 %	20 %
Företagare, tjänstemän m fl	70 %	58 %	71 %	76 %	61 %	68 %
Jordbrukare	4 %	6 %	3 %	14 %	16 %	10 %
<i>Familjeinkomst</i>						
Andel med inkomst:						
Mindre än 10 000	12 %	13 %	9 %	13 %	15 %	5 %
30 000 eller mer	55 %	46 %	60 %	56 %	43 %	59 %
<i>Kommunens tätortsgrad</i>						
Andel bosatta i kommun med minst 90 % tätortsbefolkning	63 %	64 %	64 %	49 %	54 %	61 %
<i>Organisationstillhörighet</i>						
Andel tillhörande:						
LO	7 %	13 %	9 %	3 %	9 %	12 %
TCO, SACO m fl	26 %	27 %	37 %	25 %	26 %	32 %
<i>Antal personer i urvalet</i>	326	106	139	256	108	41

Den jämförelsevis stora proportion av väljare med »medelklassyrken» inom partibytarkategorierna betingas emellertid av faktorer som förtjänar att belysas något ytterligare. Datamaterialet i tabell 28 lämpar sig väl för detta.

I tabellen ingår data för två stora socialekonomiska grupper. Gruppen »företagare och tjänstemän» utgörs av de tre kategorierna i tabell 23, nämligen »större företagare, företagsledare, högre tjänstemän», »mindre företagare», samt »lägre tjänstemän (utom förmän etc)». Gruppen »arbetare» utgörs av kategorien »arbetare utanför jordbruk med binärningar» i tabell 23. Övriga grupper i tabell 23 har sålunda inte tagits med i denna bearbetning. I övrigt ingår i tablån endast väljare, som röstade vid båda valen 1968 och 1970 och lämnat upplysning om sitt partival vid båda tillfällena. Uppdelningen efter röstningssätt har gjorts så att man endast skiljer mellan socialdemokratisk röstning och röstning på något av de övriga partierna.

Tabell 28 är uppdelad på två avdelningar som baserar sig på

samma datamaterial men skiljer sig genom att procentberäkningarna (såsom framgår av rubrikerna) utförts på olika sätt.

Tabellens övre del innehåller en deltabell för var och en av de båda socialekonomiska grupperna. Procentberäkningen har gjorts så att alla procenttal avser andelar av samtliga röstande inom resp sociala grupp. Av summeraderna och summakolumnerna i dessa båda tabeller framgår att den socialdemokratiska tillbakagången räknat i procentenheter var nära nog exakt lika stor i kategorien »företagare och tjänstemän» som inom kategorien »arbetare», (5 % resp 4 %). I båda fallen är minskningen statistiskt säkerställd (»starkt signifikant» vid chi-kvadrattest för korrelerade proportioner). Andelen som bytte mellan socialdemokratisk röstning och röstning på annat parti är endast obetydligt större inom arbetargruppen, och procenttalen i tabellernas olika förändringskategorier blir sålunda nära nog exakt lika stora. Eftersom den stabila socialdemokratiska kategorien är så liten (31 %) bland

företagare och tjänstemän, kommer partibytarströmmarna ändå att utgöra en väsentligt större proportion av det socialdemokratiska väljarunderlaget inom denna grupp än vad som är fallet i arbetarkategorien, där de stabila socialdemokraterna utgör en stor majoritet (69 %). En konsekvens av dessa relationer mellan proportionerna i basmaterialet kommer till synes i tablåns nedre del. När man som där skett beräknar procentandelen bytare inom de olika röstningskategorierna, visar det sig att andelen socialdemokratiskt röstande 1968 bland företagare och tjänstemän, som övergick till annat parti 1970, uppgick till 17 %. Motsvarande andel för socialdemokratiskt röstande 1968 i arbetargruppen uppgick däremot endast till 8 %. Sålunda illustrerar tabellerna hur en tillbakagång med ungefär samma antal procentenheter inom en grupp där ett parti är starkt och inom en annan grupp där det är svagt måste få till följd att den relativa röstförlusten blir större i det senare fallet. Fastän det inte direkt framgår av procenttalen i tabellerna, får de givna proportionerna också till konsekvens att andelen företagare och tjänstemän i kategorierna av bytare till och från socialdemokraterna blir större än i den stabila delen av det socialdemokratiska väljarunderlaget.

Dessa jämförelser har ju gällt röstutvecklingen från 1968 till 1970, då en faktisk förskjutning till Socialdemokraternas nackdel ägde rum. I själva verket skulle emellertid samma skillnad med avseende på »stabilitetsgraden» mellan de två social-ekonomiska grupperna mycket väl kunnat uppkomma, om partiets röstandel förblivit oförändrad i båda grupperna från 1968 till 1970. Om proportionen bytare mellan Socialdemokraterna och övriga partier varit ungefär densamma i dessa grupper, skulle nämligen skillnaden i »stabilitetsgrad» ändå ha uppkommit som en följd av att partiet har en stor andel av rösterna i den ena gruppen och en liten andel i den andra. I och för sig är detta ett exempel på ett väl känt fenomen vid förändringsanalys. Under vissa förutsättningar skulle det kunna tolkas som enbart ett uttryck för bristande reliabilitet vid upprepade mätningar, men i detta fall är det ju fråga om konstaterade förskjutningar i partiernas styrkeförhållanden.¹ Det har också påvisats genom flera valundersökningar med olika delurval, att valtendensen — uttryckt som en förskjutning räknad i procentenheter — ofta är någorlunda jämn inom olika sociala grupper inte bara för Socialdemokraterna utan också för övriga partier. Detta får faktiskt till följd att partierna har att räkna med en särskilt stor »omsättning» inom sitt väljarunderlag i sociala grupper där de har en jämförelsevis svag ställning.

Tabell 4.28 Övergångar från och till socialdemokraterna inom sociala grupper 1968—1970

A. Procentuell fördelning efter partival vid de två valen inom sociala grupper.

I nedanstående tabeller har samtliga procenttal i resp tabell hela antalet personer i den angivna socialekonomiska kategorien såsom bastal.

Företagare och tjänstemän

Partival 1968	Partival 1970		
	Socialdemokraterna	Annat parti	Summa procent 1968
Socialdemokraterna 1968	31 %	6 %	37 %
Annat parti 1968	1 %	62 %	63 %
Summa 1970	32 %	68 %	100 %

Antal intervjupersoner (bastal för alla procenttal i tabellen): 1 121

Arbetare

Partival 1968	Partival 1970		
	Socialdemokraterna	Annat parti	Summa procent 1968
Socialdemokraterna 1968	69 %	6 %	75 %
Annat parti 1968	2 %	23 %	25 %
Summa 1970	71 %	29 %	100 %

Antal intervjupersoner (bastal för alla procenttal i tabellen): 1 406

B. Röstande 1968 uppdelade på socialekonomiska grupper och efter partival 1968. Procentuell fördelning efter partival 1970.

Socialekonomisk grupp/ Partival 1968	Partival 1970			
	Socialdemokr	Annat parti	Summa procent	Antal intervjupersoner

Företagare och tjänstemän:

Socialdemokraterna 1968	83 %	17 %	100 %	420
Annat parti 1968	2 %	98 %	100 %	701

Arbetare:

Socialdemokraterna 1968	92 %	8 %	100 %	1 061
Annat parti 1968	7 %	93 %	100 %	345

¹ När inga nettoförändringar uppkommer vid upprepade mätningar, kan det här diskuterade fenomenet också betraktas som en typ av »regression till medeltalet».

Utkom från trycket den 15 juni 1973